

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS MAGISTRO PROGRAMA

GRETA KLIMKAITĖ

II kurso studentė

**VIENBALSISĖKUMO TAIKYMO PRASMINGUMAS ES TARYBOJE: BALTIJOS
VALSTYBIŲ POŽIŪRIS**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: prof. dr. Dovilė Jakniūnaitė

Vilnius, 2023

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Bakalauro/magistro darbo vadovo/ės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....

(data)

.....

(v., pavardė)

.....

(parašas)

Bakalauro/magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

.....

(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Bakalauro/magistro darbo recenzentas/ė:

.....

(v., pavardė)

Bakalauro/magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro darbas *Vienbalsiškumo taikymo prasmingumas ES Taryboje: Baltijos valstybių požiūris* yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Vardas, pavardė

(parašas)

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Klimkaitė, G. Vienbalsiškumo taikymo prasmingumas ES Taryboje: Baltijos valstybių požiūris: Tarptautinių santykių ir diplomatijos magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė prof. dr. Dovilė Jakniūnaitė. – V., 2023. – 98 p.

Reikšminiai žodžiai: vienbalsiškumas, kvalifikuota dauguma, Europos Sąjungos Taryba, balsavimo taisyklės, bendra užsienio ir saugumo politika, Baltijos valstybės, Lietuva, Latvija, Estija, veto žaidėjų teorija.

Šiame darbe nagrinėjama Baltijos valstybių pozicija dėl vienbalsiškumo principo prasmingumo Europos Sąjungos Taryboje sprendžiant bendros užsienio ir saugumo politikos klausimus. Analizuojant interviu su Lietuvos, Latvijos ir Estijos užsienio reikalais sprendimus priimančių institucijų atstovais aiškinamasi, kodėl Baltijos valstybės palaiko vienbalsiškumo principą, kaip vertina jo prasmingumą, keliamus iššūkius ir perspektyvas dėl kvalifikuotos daugumos išplėtimo. Interviu metu surinkta medžiaga vertinama ir per George'o Tsebelio veto žaidėjų teorijos perspektyvą. Analizė atskleidžia, kad šiuo metu Lietuvos, Latvijos ir Estijos institucijų atstovams veto teisės suteikiami privalumai yra reikšmingesni nei vienbalsiškumo keliami iššūkiai ir rizikos. Darbas prisideda prie aiškesnio Baltijos valstybių pozicijos dėl vienbalsiškumo principo Europos Sąjungos Taryboje suvokimo.

TURINYS

Įvadas.....	6
2. Literatūros analizė	10
3. Veto žaidėjų teorija ir jos taikymas ES Taryboje.....	16
3.1. Veto žaidėjų teorija	16
3.2 Veto žaidėjų teorijos taikymas ES Taryboje	19
4. Metodologija.....	23
5. Baltijos valstybių požiūrio į vienbalsiškumą analizė	25
5.1. Vieša Baltijos valstybių pozicija dėl vienbalsiškumo taikymo.....	25
5.2. Baltijos valstybių užsienio politikos sprendimus priimančių institucijų atstovų pozicijų analizė	27
5.2.1. Lietuvos atvejo analizė.....	30
5.2.2. Latvijos atvejo analizė.....	36
5.2.3. Estijos atvejo analizė.....	41
5.2.4. Lietuvos, Latvijos ir Estijos atvejų palyginimas	46
Išvados	50
Literatūros sąrašas	53
Priedai.....	59
Reziumė anglų kalba	97

Ivadas

Vienbalsiškas balsavimas reiškia visų bendrą sutarimą konkrečiu klausimu. Taikant vienbalsiškumo principą reikalingas visų balsavime dalyvaujančių pusių pritarimas pateiktam siūlymui. Jei bent vienas dalyvis prieštarauja – t.y. pasinaudoja savo veto teise – vienbalsiškumas nepasiekiamas ir tokiu atveju siūlymas nėra priimamas. Vienbalsiškumo principas taikomas tokiose organizacijose kaip Europos Sąjunga (Europos Sąjungos Taryba), NATO, Mercosur, Pasaulio prekybos organizacija ir iš dalies Jungtinių Tautų Saugumo Taryba (veto teisę turi penkios nuolatinės narės).

Įvairiose institucijose kyla diskusijų ir abejonių dėl vienbalsiškumo taikymo. Pavyzdžiui, Rusijai užpuolus Ukrainą, NATO anksčiau nenorėjusios priklausyti Suomija ir Švedija pakeitė poziciją ir pareiškė sieksiančios narystės šiame kariniame bloke. Aljanso generalinis sekretorius Jensas Stoltenbergas teigė, jog šalims pateikus paraiškas dėl įstojimo, procesas galėtų būti greitas¹, o Baltijos valstybės džiaugėsi didėsiu saugumu regione², tačiau Turkija, siekdama savų interesų, kartu su Vengrija, pradėjo kelti sąlygas dėl Švedijos narystės.³ Taip dvi karinio bloko valstybės turi galimybę stabdyti naujų narių įstojimo procesą, kuriam likusios 28-nios valstybės narės prieštaravimo nepareiškė.

Vienbalsiškumo taikymas gali kelti ir klausimų dėl esminio organizacijos veiksmingumo bei prasmės. Pavyzdžiui, Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje sprendimai gali būti priimami pritarus devynioms iš penkiolikos balso teisę turinčių narių.⁴ Visgi penkios nuolatinės Saugumo Tarybos narės – Kinija, Prancūzija, Rusija, Jungtinė Karalystė ir Jungtinės Valstijos – turi veto teisę, todėl sprendimai gali būti priimami tik esant šių penkių šalių vienbalsiškumui.⁵ Prasidėjus karui Ukrainoje, Ukrainos prezidentas Volodymyras Zelenskis pareiškė, kad Saugumo Taryba yra neefektyvi ir reikia reformuoti Jungtinių Tautų sistemą, kad „veto teisė nebūtų teisė žudyti“. Jis paragino pašalinti Rusiją iš Saugumo

¹ Joshua Askew, „NATO chief says Finland and Sweden could join 'quickly' as both warm to membership“, Euronews, 2022 04 29, <<https://www.euronews.com/my-europe/2022/04/28/nato-chief-says-finland-and-sweden-could-join-quickly-as-both-warm-to-membership>>, [Žiūrėta 2023 02 20].

² Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „Baltic Prime Ministers fully endorse the decisions of Finland and Sweden to join NATO“, 2022 05 18, <<https://lrv.lt/en/news/baltic-prime-ministers-fully-endorse-the-decisions-of-finland-and-sweden-to-join-nato>> [Žiūrėta 2023 02 20].

³ „Erdogan says Turkey may block Sweden's Nato membership bid“, BBC, 2023 01 29, <<https://www.bbc.com/news/world-europe-64446439>> [Žiūrėta 2023 02 20].

⁴ „United Nations Charter“, United Nations, <<https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>> [Žiūrėta 2023 02 20].

⁵ „Voting System“, United Nations Security Council, <<https://www.un.org/securitycouncil/content/voting-system>> [Žiūrėta 2023 02 20].

Tarybos, kad ji neblokuotų sprendimų, susijusių su jos pačios agresija, ir sakė, kad, kitu atveju, Saugumo Tarybai telieka būti išardytai.⁶ Praėjus keliems mėnesiams po V. Zelenskio kalbos, Rusija vetavo rezoliuciją, kuria smerkiamas Rusijos mėginimas aneksuoti Ukrainos regionus.⁷ Rusijai turint veto teisę tokioje situacijoje kitokio rezultato tikėtis tiesiog neįmanoma.

Europos Sąjungoje vienbalsiškumas yra viena iš balsavimo taisyklių, pasitelkiamų Europos Sąjungos Taryboje. Ten vienbalsiškumo reikalaujama balsuojant dėl jautriais laikomų klausimų, tokių kaip bendra užsienio ir saugumo politika, ES narystė ir kitos. Europos Sąjungos bendrai užsienio ir saugumo politikai, be kitų sričių, priskiriamos ir sankcijos. Rusijai pradėjus karą Ukrainoje, būtent dėl sankcijų taikymo Rusijai Europos Sąjungoje buvo išsakoma kritika dėl vienbalsiškumo neefektyvumo. Vengrijai nepritariant siūlomiems sankcijų paketams ir reikalaujant išlygų⁸, atgijo diskusijos dėl galimybės kai kuriais atvejais atsisakyti vienbalsiškumo principo ir taip nesudaryti sąlygų pavienėms valstybėms savanaudiškai naudotis veto teise.⁹

Europos Sąjungai susiduriant su sunkumais sutarti įvairiais klausimais, kai reikalingas vienbalsiškumas, viešojoje erdvėje kyla siūlymų reformuoti balsavimo taisykles. Reaguodamas į karą Ukrainoje ir klausimus dėl Ukrainos narystės Europos Sąjungoje, Vokietijos kancleris Olafas Šolz 2022 metų rugsėjį pareiškė, kad taisykles reikėtų keisti. Jo teigimu, „kai dabar reikalaujama vienbalsiškumo, kaskart priimant naują valstybę narę kyla rizika, jog savo veto teise pasinaudojanti šalis gali stabdyti visas kitas nuo judėjimo pirmyn“¹⁰ ir siūlė „laisvą perėjimą prie daugumos balsavimo bendros užsienio politikos klausimais ir tokiose srityse kaip mokesčių politika“.¹¹ Šiai temai daug dėmesio prieš tai skirta ir 2022 metų gegužę vykusioje konferencijoje dėl Europos ateities. Ten palaikymą taisyklių keitimui išsakė Europos Komisijos pirmininkė Ursula von der Leyen: „Aš

⁶ Volodymyr Zelenskyy, „Speech by the President of Ukraine at a meeting of the UN Security Council“, President of Ukraine, 2022 04 05, <<https://www.president.gov.ua/en/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-zasidanni-radi-bezpeki-oon-74121>> [Žiūrėta 2023 02 22].

⁷ United Nations, „Russia vetoes Security Council resolution condemning attempted annexation of Ukraine regions“, UN News, 2022 09 30, <<https://news.un.org/en/story/2022/09/1129102>> [Žiūrėta 2023 02 22].

⁸ Jennifer Rankin, Hungary ‘holding EU hostage’ over sanctions on Russian oil, The Guardian, 2022 05 16, <<https://www.theguardian.com/world/2022/may/16/hungary-sanctions-russian-oil-embargo-eu>> [Žiūrėta 2023 03 03].

⁹ Jacopo Bairigazzi, Jacob Henke Vela, „EU’s unanimity rules are here for now, despite chatter“, Politico, 2022 09 20, <<https://www.politico.eu/article/eu-unanimity-rules-are-here-for-now-despite-chatter/>> [Žiūrėta 2023 02 20].

¹⁰ „Where unanimity is required today, the risk of an individual country using its veto and preventing all the others from forging ahead increases with each additional member state.“

¹¹ Reuters, „EU needs majority voting in foreign, tax policy – Scholz“, 2022 09 29, <<https://www.reuters.com/world/europe/eu-needs-majority-voting-foreign-tax-policy-scholz-2022-08-29/>> [Žiūrėta 2023 02 27].

visuomet teigiau, kad vienbalsiškumas balsuojant kai kuriose svarbiose srityse nebėra logiškas, jei norime turėti galimybę judėti greičiau“^{12, 13}

Valstybių ir organizacijų lyderiams keliant abejones dėl tarptautinių organizacijų balsavimo taisyklių ir vienbalsiškumo principo efektyvumo šiais laikais, kyla klausimai, kodėl naudingas ir kiek dar efektyvus yra šio principo taikymas. 2023 metų gegužę dėl šio klausimo bendrą poziciją pademonstravo devynios valstybės narės, pasisakančios už balsavimo taisyklių pokyčius, kai sprendžiami bendros užsienio ir saugumo politikos klausimai. Naujai suformuotą „Draugų grupę dėl kvalifikuotos daugumos balsavimo“ sudaro Belgija, Suomija, Prancūzija, Vokietija, Liuksemburgas, Italija, Nyderlandai, Slovėnija ir Ispanija. Reaguodamos į kilusius sunkumus sprendimų priėmimo procese prasidėjus Rusijos plataus masto invazijai Ukrainoje, šios valstybės teigia siekiančios pagreitinti sprendimų priėmimą dabar galiojančių Europos Sąjungos sutarčių ribose.¹⁴

Nepaisant kritikos vienbalsiškumo principui Europos Sąjungos Taryboje, didesnė dalis valstybių narių nepalaiko kvalifikuotos daugumos išplėtimo. Hartie School tyrėjai 2019 metais konfidencialiai apklausę Europos Sąjungos valstybių narių diplomatinius šaltinius, pateikė duomenis apie šalių požiūrį į kvalifikuotos daugumos balsavimo išplėtimą priimant sprendimus dėl bendros užsienio ir saugumo politikos. Tąkart tyrimo metu nustatyta, kad šešios valstybės (Belgija, Suomija, Vokietija, Nyderlandai, Ispanija, Švedija) palaiko tokią galimybę, viena (Prancūzija) palaikytų kvalifikuotos daugumos balsų taikymą ne tik užsienio, bet ir mokesčių politikai, vienuolika (Austrija, Bulgarija, Danija, Airija, Italija, Liuksemburgas, Portugalija, Rumunija, Slovakija, Slovėnija, Jungtinė Karalystė prieš Brexitą) yra skeptiškos, vertina dviprasmiškai ar dar neturi pozicijos, o likusios dešimt šalių (Kroatija, Kipras, Čekija, Estija, Graikija, Vengrija, Latvija, Lietuva, Malta, Lenkija) prieštarautų perėjimui prie kvalifikuotos daugumos.¹⁵ Taigi 2019 metais 22 valstybės narės buvo skeptiškos, neturėjo pozicijos ar prieštaravo kvalifikuotos daugumos išplėtimui. Atsižvelgiant į naujausią pareiškimą, trys valstybės, anksčiau neturėjusios pozicijos, nusprendė palaikyti dažnesnį balsavimą kvalifikuota dauguma.

¹² „I have always argued that unanimity voting in some key areas simply no longer makes sense if we want to be able to move faster“

¹³ Ursula von der Leyen, „Speech by President von der Leyen at the closing event of the Conference on the Future of Europe“, European Commission, 2022 05 09, <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_22_2944> [Žiūrėta 2022 04 09].

¹⁴ Jorge Liborero, „Nine EU countries join forces to reform voting rules on foreign policy and dent veto power“, Euronews, 2023 05 04, <<https://www.euronews.com/my-europe/2023/05/04/nine-eu-countries-join-forces-to-reform-voting-rules-on-foreign-policy-and-dent-veto-power>> [Žiūrėta 2023 05 04].

¹⁵ Nicole Koenig, „Qualified Majority Voting in EU Foreign Policy: Mapping Preferences“, *Herie School Jaques Delors Centre*, 2020 02 10, <https://www.delorscentre.eu/fileadmin/user_upload/20200210_Policy_Brief_QMV_Koenig.pdf> [Žiūrėta 2023 04 19].

Pastebima, kad nors vienbalsiškumas Europos Sąjungos Taryboje sulaukia kritikos dėl neefektyvumo ir per lėto sprendimų priėmimo, vis dėlto didesnė Europos Sąjungos valstybių narių dalis nepalaiko ar neturi pozicijos dėl dažnesnio kvalifikuotos daugumos balsavimo. **Šiame darbe keliamas klausimas, kaip Baltijos valstybių sprendimų priėmėjai vertina dėl vienbalsiškumo Europos Sąjungos Taryboje kylančius iššūkius sprendžiant bendros užsienio ir saugumo politikos klausimus.** Baltijos valstybės pasirinktos dėl jų išreiškiamos paramos vienbalsiškumo principui ir šio regiono specifikos: visos trys šalys yra mažos valstybės, susiduriančios su panašiais iššūkiais sprendžiant klausimus tarptautiniu lygiu, o šiuo metu Ukrainos karo kontekste aktyviai dalyvaujančios bendroje užsienio ir saugumo politikoje.

Pagrindinis šio darbo tikslas – išsiaiškinti, kodėl Baltijos valstybės palaiko vienbalsiškumą Europos Sąjungos Taryboje sprendžiant dėl bendros užsienio ir saugumo politikos bei kaip jų sprendimų priėmėjai vertina dabartinių balsavimo taisyklių aktualumą ir pokyčių perspektyvas. Siekiant įgyvendinti išsikeltą tikslą atlikti pusiau struktūruoti interviu (lietuvių ir anglų kalbomis) su Lietuvos, Latvijos ir Estijos užsienio politikos sprendimus priimančių institucijų atstovais (politikais ir diplomatais). Respondentai kalbinti anonimiškai, jų pareigos ir atstovaujamos institucijos šalyse gali skirtis. Institucijos apima prezidentūras, užsienio reikalų ministerijas, parlamentinius užsienio ir Europos reikalų komitetus bei diplomatinės atstovybes Briuselyje. Lietuvos atveju analizei atlikti 3 interviu, Latvijos – 2, Estijos – 2.

Siekiant atsakyti į šiame darbe keliamus klausimus užsibrėžti tokie uždaviniai:

1. apžvelgti su vienbalsiškumo principu ir jo taikymu Europos Sąjungoje susijusių akademinė tyrimų lauką;
2. remiantis George'o Tsebelio veto žaidėjų teorija paaiškinti Europos Sąjungos Tarybos balsavimo modelį sprendžiant bendros užsienio ir saugumo politikos klausimus;
3. išsiaiškinti, kodėl Baltijos valstybės palaiko vienbalsiškumo principą Europos Sąjungos Taryboje ir kaip jų sprendimų priėmėjai vertina dėl vienbalsiškumo kylančius iššūkius;
4. palyginti Baltijos valstybių sprendimų priėmėjų pozicijas dėl vienbalsiškumo prasmingumo Europos Sąjungos Taryboje.

Atliekant analizę pasirinkta Europos Sąjungos balsavimo taisyklėms daug dėmesio savo darbuose skiriančio George'o Tsebelio veto žaidėjų teorija, kuri leidžia analizuoti, kaip ir kokiomis sąlygomis balsuojantys veikėjai gali priimti sprendimą palaikyti ar atmesti siūlymą. Pagrindiniai teorijos atradimai kalba apie sunkėjančias sąlygas priimti sprendimus esant dideliu veto žaidėjų skaičiui ir organizacijų negebėjimą reaguoti į krizes galiojant aukštam balsavimo taisyklių slenksčiui.

Veto žaidėjų teorija gali būti naudojama kaip įrankis analizuoti ir balsavimą Europos Sąjungos Taryboje, tad yra naudinga vėliau atliekant Baltijos valstybių sprendimų priėmėjų pozicijų analizę.

Šiame darbe pirmiausia pristatoma literatūros apžvalga, kurioje pateikiamas tiek bendras, tiek konkrečiai į Europos Sąjungos Tarybos balsavimo taisyklės orientuotas vienbalsiškumo analizės kontekstas. Toliau pristatoma George'o Tsebelio veto žaidėjų teorija ir jos pritaikymas analizuojant balsavimą Europos Sąjungos Taryboje. Pristačius teorinę apžvalgą aprašoma tyrimo metodologija, kuria siekiama įgyvendinti šiame darbe išsikeltą tikslą. Toliau pateikiama analizė, kaip Baltijos valstybių sprendimų priėmėjai vertina dėl vienbalsiškumo kylančias rizikas. Joje pateikiami atsakymai, kodėl Lietuva, Latvija ir Estija palaiko vienbalsiškumo principą sprendžiant bendros užsienio ir saugumo politikos klausimus bei kaip respondentai vertina kylančias rizikas priklausomai nuo balsavimo taisyklių perspektyvų. Apžvelgus visų trijų šalių atvejus, palyginamos Baltijos valstybių atstovų pozicijos ir daromos išvados.

2. Literatūros analizė

Vienbalsiškumo principui ir jo taikymui įvairiose tarptautinėse organizacijose akademikai skiria itin daug dėmesio. Publikacijos apie šią balsavimo taisyklę pasirodė dar tarpukariu ir jau tuomet aiškintasi, kokį poveikį sprendimų priėmimo procesui ir tarptautinės organizacijos veikimui daro vienbalsiškumo reikalavimas. Vienbalsiškumą imta analizuoti lyginant su balsų daugumos principu. Dalis akademikų vienbalsiškumą nagrinėja tarptautinėse organizacijose, lygina jų aktualumą įvairiais atvejais, daug publikacijų yra skiriama ir Europos Sąjungos bei konkrečiai Europos Sąjungos Tarybos balsavimo taisyklėms. Toliau pristatoma literatūros apžvalga, ji suskirstyta pagal prieš tai išvardytas vienbalsiškumo analizės kryptis.

Vienbalsiškumo principo analizė ir jos lyginimas su balsų daugumos principu

Vienbalsiškumo principas ir kitos balsavimo taisyklės tarptautinėse organizacijose autorių nagrinėtos dar XX amžiaus pirmoje pusėje. Normanas L. Hillas tarpukariu pasirodžiusioje publikacijoje „Unanimous Consent in International Organization“ teigė, jog vienbalsiškumas kai kuriais atvejais lemdavo uždelstus ar žalingus sprendimus¹⁶, tad svarstė apie galimybę ateityje labiau

¹⁶ Norman L. Hill, „Unanimous Consent in International Organization“ *The American Journal of International Law*, Apr., 1928, Vol. 22, No. 2, <<https://doi.org/10.2307/2188533>> [Žiūrėta 2023 02 15], 321

vadovautis kitais metodais, pavyzdžiui, daugumos pritarimo principu.¹⁷ Ši tendencija vėliau pastebima daugumoje mokslinių publikacijų apie balsavimo taisykles tarptautinėse organizacijose. Vis dėlto prieš tai XIX amžiaus septintame dešimtmetyje vienbalsiškumą nagrinėję Jamesas Buchananas ir Gordonas Tullockas knygoje „Calculus of Consent“ teigė, kad jei sprendimo kaina yra nereikšminga, tuomet vienbalsiškumo principas yra tinkamiausia balsavimo taisyklė, leidžianti labiausiai priartėti prie Pareto optimumo (angl. *Pareto optimal*), kuris tuomet buvo įvardijamas kaip Pareto pagerinimas (angl. *Pareto improvement*).¹⁸ Pareto optimumas – tai pokytis, kai visų organizacijos narių status quo pagerėja ir nė vienas dalyvis dėl to neatsiduria blogesnėje padėtyje. Vėliau J. Buchananas su Geoffrey Brennanu pratęsė Pareto optimumo ir vienbalsiškumo nagrinėjimą bei teigė, kad vienbalsiškumas yra geriau nei daugumos principas, nes vienbalsiškumo principas neleidžia vieniems dalyviams atsidurti geresnėje padėtyje kitų sąskaita.¹⁹

Keith L. Dougherty teigia, kad Buchananas ir Tullockas ją su kolega Julianu Edwardu įkvėpė ieškoti atsakymų, kuri taisyklė – vienbalsiškumo ar daugumos – sudaro didesnę tikimybę pasiekti Pareto optimumą.²⁰ K. L. Dougherty ir J. Edwardas pateikia alternatyvų vienbalsiškumo principo ir Pareto optimumo santykio aiškinimą. Straipsnyje „Voting for Pareto optimality: a multidimensional analysis“ jie lygina vienbalsiškumo ir daugumos galimybes pasiekti Pareto optimumą. Daroma išvada, kad daugumos principas yra bent jau tiek pat veiksmingas kaip ir vienbalsiškumo, jei elgesys yra strateginis ar nuoširdus, o pasitelkiant daugumos principą, pasak autorių, lengviau pasiekti Pareto optimumą dėl paties balsavimo patrauklumo.²¹ Vėliau K. L. Dougherty ir Brianas Pittsas, Justinas Moelileris bei Robis Raganas toliau plėtojo šią temą. Jie analizavo viena kitai prieštaraujančias hipotezes dėl vienbalsiškumo ir daugumos principų poveikio. Straipsnyje „An experimental study of the efficiency of unanimity rule and majority rule“ autoriai taip pat teigia, kad ne vienbalsiškumo, o daugumos principu vadovaujantis galima greičiau pasiekti Pareto optimumą,

¹⁷ Ten pat, 329

¹⁸ Keith L. Dougherty, Julian Edward, „Voting for Pareto optimality: a multidimensional analysis“ *Public Choice*, June 2012, Vol. 151, No. 3/4 (June 2012), 673-674 <<https://www.jstor.org/stable/41406947>> [Žiūrėta 03 26].

¹⁹ James M Buchanan, Geoffrey Brennan, „The reason of rules: constitutional political economy“, 2011, Cambridge University Press, <<https://www.cambridge.org/core/books/reason-of-rules/is-constitutional-revolution-possible-in-democracy/DF7BAC4AAB1696C9462B34E505B6EA0B>> [Žiūrėta 2023 03 15].

²⁰ Keith L. Dougherty, „Buchanan and Tullock's Apple“, *Public Choice*, 2012, 152.3/4 <<https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s11127-012-9985-1>> [Žiūrėta 2023 02 27], 403-406.

²¹ Keith L. Dougherty, Julian Edward, „Voting for Pareto optimality: a multidimensional analysis“ *Public Choice*, June 2012, Vol. 151, No. 3/4 (June 2012), 673-674 <<https://www.jstor.org/stable/41406947>> [Žiūrėta 03 26].

jis pasiekiamas toks pat ir tikimybė pasiekti Pareto optimumą didesnė pasitelkus daugumos, o ne vienbalsiškumo principą.²²

Vienbalsiškumo trūkumai įvertinami ir Geofrey'io Brennano bei Loreno Lomasky'io straipsnyje „Inefficient Unanimity“. Pasak autorių, balsavime dalyvaujantys dalyviai gali pasinaudoti veto teise net jei pritarus siūlymui jiems būtų geriau, nes vetuodami gali išsiderėti daugiau naudos sau.²³ Teigiama, jog ne visos Pareto optimumą turinčios įgyvendinti politikos pasiekia vienbalsiškumą, o vienbalsiškumas ne visuomet įgyvendina Pareto gerovę.²⁴ Geiras B. Asheimas, Carlos Andreasas Claussenas, Tore'is Nilssenas modeliuoja, kokiomis sąlygomis reformos laimėtojai gali pasiekti reformos įgyvendinimą, pasiūlydami kompensacijas kitiems balsuojantiems nariams, kuriems reforma nėra tokia naudinga. Jie teigia, kad stipri dauguma arba vienbalsiškumas gali būti pasiektas kompensacijas suteikiant visiems prieštaraujantiems dalyviams, nes tuomet reforma laimėtojams kainuoja mažiausiai ir taip pasiekiamas Pareto pagerinimas.²⁵

Vienbalsiškumas tarptautinėse organizacijose

Dalis vienbalsiškumą tyrinėjančių autorių jį analizuoja bendrame tarptautinių organizacijų kontekste. Balsavimo taisykles tarpvyriausybiniuose organizacijose nagrinėjo Daniel J. Blake su Autumn Lockwood Payton straipsnyje „Balancing design objectives: Analyzing new data on voting rules in intergovernmental organizations“.²⁶ Autorės teigia, kad vienbalsiškumo principas valstybėms suteikia daugiau galios organizacijai priimant sprendimus, o remiantis daugiabalsiškumo principu, mažumai priklausančios šalys negali daryti tokios įtakos ir turi paklusti daugumos priimamiems sprendimams.²⁷ Stephenas Zamora apžvelgė, kaip nuo vienokių balsavimo taisyklių modelių tarptautinėse organizacijose buvo pereita prie kitų. Straipsnyje „Voting in International Economic Organizations“ jis rašo, kad vienbalsiškumo principo trūkumas – galimybė stabdyti tarptautinį sprendimą prieštaraujant bent vienai valstybei. Autoriaus teigimu, tai itin nenaudinga organizacijai, siekiančiai priimti greitus ir

²² Keith Dougherty, Brian Pitts, Justin Moeiler, Robi Ragan, „An experimental study of the efficiency of unanimity rule and majority rule“ *Public Choice*, March 2014, Vol. 158, No. 3/4, Special Issue: Empirical Social Choice (March 2014), 360 <<https://www.jstor.org/stable/24507604>> [Žiūrėta 2023 03 27].

²³ Geofrey Brennan, Loreano Lomasky, „Inefficient Unanimity“ *Journal of Applied Philosophy*, 1984, Vol. 1, No. 1, <<https://doi.org/10.1111/j.1468-5930.1984.tb00195>> [Žiūrėta 2023 02 17], 153

²⁴ Ten pat, 154

²⁵ Geir B. Asheim, Carl Andreas Claussen, Tore Nilssen, „Majority voting leads to unanimity“, *International Journal of Game Theory*, 2006, Vol. 35, No. 1, <<https://doi.org/10.1007/s00182-006-0042-5>>, [Žiūrėta 2023 02 28], 91-110

²⁶ Daniel J. Blake, Autumn Lockwood Payton, „Balancing design objectives: Analyzing new data on voting rules in intergovernmental organizations“ *Review of International Organizations*, 2015, Vol. 10, No. 3, <<https://doi.org/10.1007/s11558-014-9201-9>> [Žiūrėta 2023 04 01], 377-402

²⁷ Daniel J. Blake, Autumn Lockwood Payton, „Balancing design objectives“, 384

praktiškus sprendimus ir ypač galingesnėms valstybėms, kurioms pagal vienbalsiškumą priklauso tokia pati teisė balsuojant kaip ir mažoms organizacijos šalims.²⁸

Dar viena autorių grupė vienbalsiškumo principą nagrinėja konkrečiose tarptautinėse organizacijose ir taip pat daro vienbalsiškumą kritikuojančias išvadas. Laurentas Boutonas, Aniolas Llorente-Sagueras ir Fredericas Malherbe'as straipsnyje „Get Rid of Unanimity Rule: The Superiority of Majority Rules with Veto Power“ siūlo tokiose organizacijose kaip NATO, Europos Sąjunga ar Mercosur naudoti ne vienbalsiškumo principą, o k-veto taisyklę.²⁹ K-veto taisyklė reiškia, kad daliai narių suteikiama veto teisė, tačiau ne visiems. Analizuodami Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos atvejį, autoriai įrodinėja, jog naudoti k-veto yra efektyviau nei vienbalsiškumo ar daugumos principus, nes jų atlikti eksperimentai rodo veto pranašumą konkrečiai k-veto atveju.³⁰ Giovanni Maggis ir Massimo Morellis straipsnyje „Self enforcing voting in international organizations“ vienbalsiškumo principą naudoja kaip optimalią balsavimo sistemą modeliuodami prognozes atsižvelgiant į įvairius aspektus organizacijoje.³¹ Teigiama, jog stabilesnės vyriausybės tarptautinėse organizacijose renkasi daugumos balsavimo modelį. Taip pat pastebima, jog vienbalsiškumas gali būti pasirenkamas sprendžiant itin jautrius klausimus, o „techniniams“ klausimams ta pati organizacija gali naudoti daugumos principą (pavyzdžiui, Europos Sąjungoje).³² Šių autorių analize rėmėsi ir Johannas Caro-Burnettas, modeliuodamas optimalias balsavimo taisykles tarptautinėms organizacijoms.³³ Jo teigimu, G. Maggio ir M. Morellio modelyje valstybės yra homogeniškos ir, jei nepavyksta pasiekti Pareto optimumo, geriausia balsavimo taisyklė yra vienbalsiškumo principas. Tačiau Caro-Burnettas pratęsia jų modelį įtraukdamas heterogeniškas šalis (su skirtingais gamtiniais ištekliais, kariniais resursais, skirtingu požiūriu į įvairias temas kaip klimato kaita ir pan.) ir teigia, kad tuomet ne tik vienbalsiškumas gali privesti prie Pareto optimumo.³⁴

²⁸ Stephen Zamora, „Voting in International Economic Organizations“, *The American Journal of International Law*, 1980, Vol. 74, No. 3., <<https://doi.org/10.2307/2201650>> [Žiūrėta 2023 03 20], 566-608

²⁹ Laurent Bouton, Aniol Llorente-Saguer, Frederic Malherbe, „Get Rid of Unanimity Rule: The Superiority of Majority Rules with Veto Power“ *Journal of Political Economy*, 2018, Vol. 126, No. 1, <<https://doi.org/10.1086/695477>> [Žiūrėta 2023 02 17], 107-149

³⁰ Bouton, Llorente-Saguer, Malherbe, „Get Rid of Unanimity Rule“, 125

³¹ Giovanni Maggi, Massimo Morelli, „Self-Enforcing Voting in International Organizations“, *The American Economic Review*, 2006, Vol. 96, No. 4, <<https://doi.org/10.1257/aer.96.4.1137>> [Žiūrėta 2023 04 10], 1137–1158.

³² Ten pat, 1141

³³ Johann Caro-Burnett, „Optimal voting rules for international organizations, with an application to the United nations“, *Journal of Public Economic Theory*, 2022, Vol. 24, No. 6, <<https://doi.org/10.1111/jpet.12607>> [Žiūrėta 2023 03 04], 1463-1501

³⁴ Ten pat.

Konkrečiai Europos Sąjungos balsavimo taisyklės nagrinėja Josephas Jupille'ius straipsnyje „The European Union and International Outcomes“. Jis analizuoja pasikeitusius Europos Sąjungos derybinius pajėgumus nuo vienbalsiškumo principo kai kuriais klausimais perėjus prie kvalifikuotos daugumos principo. Autorius teigia, kad taikant vienbalsiškumo principą derybinė galia yra tų šalių pusėje, kurios yra linkusios pasinaudoti veto teise sprendžiant konkretų klausimą.³⁵ Analizuojama, kaip kito Europos Sąjungos derybinės galios vienbalsiškumo principą pakeitus į kvalifikuotos daugumos pritarimą. Daroma išvada, kad kvalifikuota dauguma leidžia platesniu tarptautiniu lygiu krypti revizionistinės politikos link, o vienbalsiškumo taikymas Europos Sąjungoje skatina status quo palaikymą ir tarptautinėse derybose.³⁶

Autorių analizuojamas ir konkretus Europos Sąjungos Tarybos balsavimo modelis bei jo pasekmės galimybei priimti sprendimus ir reaguoti į besikeičiančią aplinką. Europos Sąjungos Tarybos balsavimą bei konsultacijas iki balsavimo nagrinėjo ir Mikko Matilla si Jean'ū-Ericu Lane'ū straipsnyje „Why Unanimity in the Council?: A Roll Call Analysis of Council voting“. Autoriai pastebi, kad kai kuriais atvejais Taryba galiausiai sprendimą priima vienbalsiškai, nors pakanka kvalifikuotos daugumos. Tokie atvejai dažniausiai fiksuojami kai sprendžiami klausimai, kurių status quo yra pernelyg nutolęs nuo valstybių siekiamo tikslo, o valstybių integracija toje srityje dar nėra išvystyta. Autoriai prognozavo, kad Europos Sąjungoje daugėjant narių, sprendimus priimti gali būti sudėtingiau, nes naujos valstybės bus mažiau pažengusios socioekonomiškai ir turės kitas preferencijas dėl vykdomos politikos. Taigi, siekiant neatsidurti aklavietėje priimant sprendimus, siūloma į tai atsižvelgti pertvarkant institucijos balsavimo taisyklės.³⁷ Europos Sąjungos galimybės vykdyti institucinę reformą ir efektyvinti sprendimų priėmimo procesus nagrinėjamos Heinerio Schulzo ir Thomaso Konigo straipsnyje „Institutional Reform and Decision-Making Efficiency in the European Union“. Remiantis 1984-1994 metais priimtais sprendimais, teigiama, kad kvalifikuotos daugumos naudojimas Europos Sąjungos Taryboje sutrumpina sprendimo priėmimo laiką ir didina Europos Sąjungos sprendimų priėmimo efektyvumą.³⁸

³⁵ Joseph Jupille, „The European Union and International Outcomes“ *International Organization*, 1999, Vol. 53, No. 2, 411 <<https://doi.org/10.1162/002081899550922>> [Žiūrėta 2023 03 27].

³⁶ Ten pat, 423

³⁷ Mikko Matilla ir Jean-Eric Lane, „Why Unanimity in the Council?: A Roll Call Analysis of Council voting“, *European Union Politics*, 2001, Vol. 2. No. 1, <<https://doi.org/10.1177/1465116501002001002>> [Žiūrėta 2023 02 21], 31-52

³⁸ Heiner Schulz, Thomas Konig, „Institutional Reform and Decision-Making Efficiency in the European Union“, *American Journal of Political Science*, 2000, Vol. 44, No. 4, <<https://doi.org/10.2307/2669273>> [Žiūrėta 2023 04 25], 653-666

Dar viena kryptis, kurią analizuoja autoriai, yra konsensuso pasirinkimas net kai sprendimus Europos Sąjungoje pagal taisyklės galima priimti kvalifikuotos daugumos balsavimu. Europos Sąjungos institucijų, ir ypač Europos Sąjungos Tarybos, veiklą nagrinėjantis George‘as Tsebelis straipsnyje „Bridging qualified majority and unanimity decisionmaking in the EU“ analizuoja atvejus, kai vietoj kvalifikuotos daugumos sprendimai priimami vienbalsiškai – tai jis įvardija kaip q-„vienbalsiškumą“ (angl. q-„unanimity“). G. Tsebelis teigia, kad toks perėjimas nuo kvalifikuotos daugumos iki q-„vienbalsiškumo“ įmanomas panaikinant nesutarimą keliančius taškus ir didinant nepreciziškumą, siekiant kompromiso bei taikant kompensavimą už pritarimą siūlymui.³⁹ Europos Sąjungos Tarybos sprendimų priėmimo proceso rezultatus aiškina ir Jonathanas Sullivanas su Torsenu J. Selcku straipsnyje „Political preferences, revealed positions and strategic votes: explaining decision-making in the EU Council“. Akcentuojama, kad dauguma sprendimų priimami be prieštaravimų, nors pritarimui pakanka kvalifikuotos daugumos palaikymo. Autoriai primena įvairius kitų mokslininkų įvardytus modelius ir tokią situaciją paaiškina per procesus, vykstančius dar iki paties sprendimo priėmimo (derinimas su kitomis Europos Sąjungos institucijomis, diplomatų darbas ir t.t.).⁴⁰

Balsavimo taisyklės Europos Sąjungos Taryboje ir konkrečiai Europos Sąjungos sutarties 31 straipsnio įgyvendinimas bei jo poveikis sprendžiant bendros užsienio ir saugumo politikos klausimus išsamiai analizuojamas Ramseso A. Wesselo bei Viktoro Szepo studijoje „The implementation of Article 31 of the Treaty on European Union and the use of qualified majority voting: towards a more effective Common Foreign and Security Policy“. Autoriai pastebi, kad nuo 2016 metų vidurio iki 2022 metų vidurio 30 kartų pasinaudota veto teise, grasinta ja pasinaudoti ar uždelsti sprendimai, o nuo 2013 metų vidurio iki 2022 metų vidurio iš dalies reaguojant į tokį blokavimą 25 kartus siūlyta keisti balsavimo taisyklės siekiant išvengti aklavietės.⁴¹ Tekste apžvelgiamos galimybės dažniau pasinaudoti sutartyse numatomomis išlygomis ir pateikiami siūlymai Europos Sąjungos institucijoms.

Vienbalsiškumo principas plačiai nagrinėjamas tyrėjų įvairiais pjūviais ir daugelyje tekstų įrodinėjamas šios balsavimo taisyklės neefektyvumas ar bent jos nepranašumas prieš kitas taisykles (pavyzdžiui, daugumos principą). Nepaisant teorinių aiškinimų ir pastebėjimų apie poslinkį daugumos

³⁹ George Tsebelis, „Bridging qualified majority and unanimity decisionmaking in the EU“, *Journal of European Public Policy*, 2013, Vol. 20, No. 8, 1083–1103, <<https://doi.org/10.1080/13501763.2013.788368>> [Žiūrėta 2023 04 26], 1083–1103.

⁴⁰ Jonathan Sullivan, Torsen J. Selck, „Political preferences, revealed positions and strategic votes: explaining decision-making in the EU Council“, *Journal of European Public Policy*, 2007, Vol. 14, No. 7, <<https://doi.org/10.1080/13501760701576643>> [2023 04 26], 1150–1161.

⁴¹ Ramses A. Wessel, Viktor Szép, „The implementation of Article 31 of the Treaty on European Union and the use of qualified majority voting“, 2022, Luxembourg: Publications Office, <<http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>> [Žiūrėta 2023 04 25].

principo link, dalis šiuolaikinių tarptautinių organizacijų vis dar taiko vienbalsiškumo principą kai kuriose savo institucijose. Konkretus atvejis – Europos Sąjungos Taryba. Šios Europos Sąjungos institucijos balsavimo taisyklės taip pat plačiai nagrinėjamos, analizuojamas jų efektyvumas ir valstybių narių polinkis sprendimus priimti konsensu. Tiek pačioje Europos Sąjungoje, tiek valstybėse narėse ir viešojoje erdvėje daugėjant diskusijų dėl vienbalsiškumo reikalavimo Europos Sąjungos Taryboje, šie klausimai neaplenkiami ir akademinėje bendruomenėje. Šis darbas turėtų papildyti tyrimų lauką konkrečiai orientuojantis į Baltijos valstybių poziciją dėl vienbalsiškumo prasingumo reaguojant į veto teisės keliamus iššūkius.

Kitoje darbo dalyje pristatoma G. Tsebelio veto žaidėjų teorija ir jos taikymas nagrinėjant Europos Sąjungos Tarybos sprendimų priėmimo procesą. Veto žaidėjų teorija vėliau bus naudojama analizuojant Baltijos valstybių pozicijas ir kaip jų sprendimus priimančių institucijų atstovai vertina dėl vienbalsiškumo kylančius iššūkius.

3. Veto žaidėjų teorija ir jos taikymas ES Taryboje

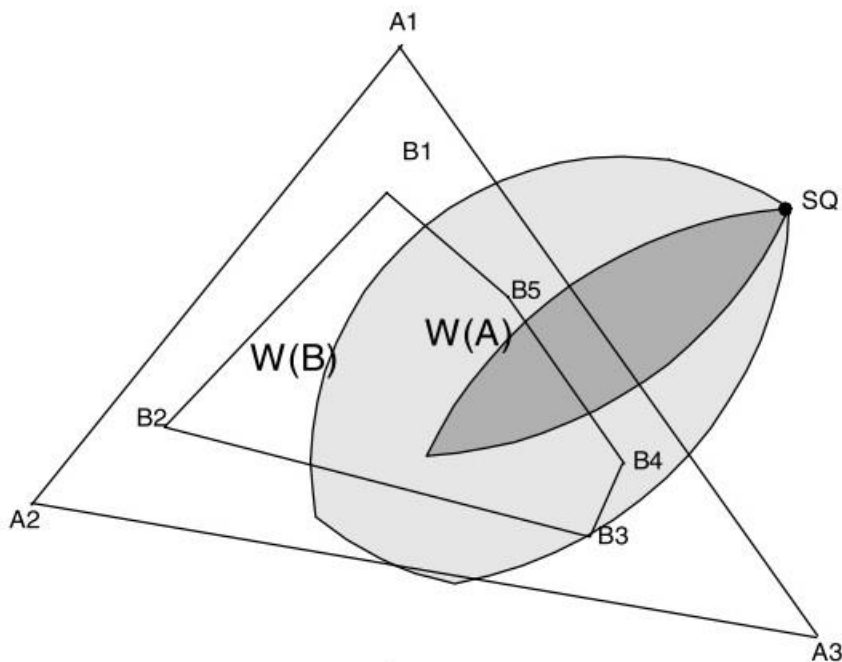
3.1. Veto žaidėjų teorija

Vienbalsiškumą ir veto teisę nagrinėjantis George'as Tsebelis analizuoja veto žaidėjų (angl. *veto players*) poveikį politikos pokyčiams. Veto žaidėjams jis priskiria visus veikėjus, kurių sutikimas yra būtinas norint pakeisti status quo, o politikos stabilumas (angl. *policy stability*) – tai sudėtingos sąlygos reikšmingai pakeisti status quo (priklausomas kintamasis).⁴² G. Tsebelis politikos stabilumą matuoja vertindamas dvi reikšmes – centrą (angl. *core*) ir sankirtą (angl. *winset*). Politinės sistemos centru yra laikomi tie taškai (politiniai pasirinkimai), kurie priimant sprendimą negali būti įveikiami jokių kitų taškų – jei rezultatas yra politinės sistemos centre, jis negali būti pakeistas, nes visi veto žaidėjai palaiko centre esančius pasirinkimus. Visgi pastebima, kad toks centras gali ir neegzistuoti. Tuo metu status quo sankirta yra laikoma ta pasirinkimų riba, kuriai pritaria veto žaidėjai siekiant daryti pokytį. Kuo mažesnė sankirta, tuo didesnis politikos stabilumas: „net jei pakeičiamas status quo,

⁴² George Tsebelis, „Veto players: How Political Institutions Work“, 2002, Princeton: Princeton University Press, <<https://doi.org/10.1515/9781400831456>>, 37

pokytis yra mažas (dėl mažos sankirtos)⁴³. Taip pat pastebima, jog centro ir sankirtos dydis turi tiesioginį ryšį - kuo didesnis centras, tuo mažesnė status quo sankirta.⁴⁴

Kad šiuos teorinius aiškinimus būtų galima geriau suprasti, pateikiamas G. Tsebelio akademinėje literatūroje naudojamas brėžinys, kuriame paaiškinami esminiai elementai ir jų sąveika.

1 paveikslas. Veto žaidėjų centras ir sankirta (šaltinis: G. Tsebelis, 2002).

Veto žaidėjų teorijos aiškinimui G. Tsebelis pasitelkia brėžinius, kuriuose vizualiai vaizduojami veto žaidėjai, atstumas tarp jų, centras, sankirta ir status quo (žr. *1 paveikslas*). Toliau brėžinys aprašomas remiantis paties brėžinio autoriaus pateikiamu paaiškinimu. Brėžinyje pavaizduotos dvi veto žaidėjų grupės: A grupė – A1, A2 ir A3, B grupė – B1, B2, B3, B4, B5. Atstumas tarp B grupės veto žaidėjų yra mažesnis nei A grupės, todėl A grupės centras (trikampis A1 A2 A3) yra didesnis nei B grupės (penkiakampis B1 B2 B3 B4 B5). Jei atsižvelgiama į centrą, grupės A politikos stabilumas yra didesnis nei grupės B. G. Tsebelis demonstruoja, kad tokie patys rezultatai gali būti pastebimi ir vertinant pagal status quo sankirtą bei status quo vietą (taškas SQ). Sankirta – tai pilkai

⁴³ „even if one replaces the status quo, the replacement will be in close proximity (since the winset is small)“

⁴⁴ Xenophon Yataganas, George Tsebelis, „The Treaty of Nice, the Convention Draft and the Constitution for Europe Under a Veto Players Analysis“, *European Constitutional Law Review*, 2005, Vol. 1, Nr. 3, <<https://doi.org/10.1017/S1574019605004293>> [Žiūrėta 2023 04 28], 433.

pažymėta zona. Grupės B status quo sankirta W(B) (visa pilka zona) apima mažesnę grupės A sankirtą W(A) (tamsiai pilka zona), tad politikos stabilumas didesnis A grupėje.⁴⁵

G. Tsebelio teigimu, politikos stabilumas didėja tuomet, kai daugėja veto žaidėjų, o jų interesai yra toliau vienas nuo kito, t.y. didelis ideologinis atotrūkis tarp veto žaidėjų.⁴⁶ Autorius taip pat analizuoja ir darbotvarkės sudarymą. Teigiama, kad ją inicijuojantis veto žaidėjas turi pranašumą, nes gali siūlyti sau labiausiai tinkantį variantą, tačiau darbotvarkę siūlančio veto žaidėjo galia silpsta kai didėja politikos stabilumas, o galia auga darbotvarkę siūlančio veto žaidėjo tikslui esant kuo artimesniam kitiems veto žaidėjams.⁴⁷ Analizuojama ir kaip kinta galimybės priimti sprendimus, kai vietoj vienbalsiškumo pasirenkama kvalifikuota ar paprasta dauguma. Teigiama, kad politikos stabilumas mažėja nuo vienbalsiškumo pereinant prie kvalifikuotos daugumos ir toliau pereinant prie paprastos daugumos.⁴⁸ Pats autorius pripažįsta, kad šie rezultatai yra intuityviai suprantami, tačiau pateikia aiškų modelį, kaip tai pagrįsti, analizuoti ir nurodyti galimus sprendimų pasirinkimus.

Analizuodamas veto žaidėjų poveikį sprendimų priėmimui, G. Tsebelis įveda terminą – kolektyviniai veto žaidėjai (angl. *collective veto players*). Tai tokie veto žaidėjai, kurių viduje nebūtinai veikėjai turi veto teisę, tačiau jų sąjunga (pavyzdžiui, kokia nors institucija) turi veto teisę ir tampa veto žaidėju. Kolektyviniai veto žaidėjai sprendimus priima naudodamiesi paprasta ar kvalifikuota balsų dauguma. Tvirtinama, kad taikant daugumos balsavimą kolektyviniai veto žaidėjai negali balsuoti vienareikšmiškai: „Jei kolektyviniai veto žaidėjai kontroliuoja darbotvarkę ir pateikia pasiūlymą kitam veto žaidėjui, nereikėtų tikėtis aiškaus pasirinkimo, nes kolektyviniai veto žaidėjai prieina prie prieštaraujančių rezultatų, jei reikia palyginti du atskaitos taškus“^{49,50} Aiškinama, jog kai veikia kolektyviniai veto žaidėjai, politikos stabilumas mažėja, nes kolektyviniai veto žaidėjai gali susitarti ir dėl tokių sprendimų, kurių individualūs veto žaidėjai nepasiekia.⁵¹ Nepaisant kai kurių skirtumų, G. Tsebelis įrodo, jog individualių veto žaidėjų analizę galima naudoti ir analizuojant kolektyvinius veto žaidėjus, nes rezultatas pasiekiamas tas pats.

Iš anksčiau pateiktų teiginių galima matyti, kad veto žaidėjų teorija orientuojama į įstatymų leidybą ir kaip priimami sprendimai dėl jų. Pagrindinis dėmesys – veto žaidėjų tarpusavio

⁴⁵ George Tsebelis, „Veto players: How Political Institutions Work“, 31.

⁴⁶ Ten pat, 37.

⁴⁷ Ten pat, 37.

⁴⁸ Ten pat, 41.

⁴⁹ „If a collective veto player controls the agenda and makes an offer to another veto player, a clear choice should not be expected because collective veto players come to contradictory results when they have to compare two points.“

⁵⁰ George Tsebelis, „Veto players: How Political Institutions Work“, 44.

⁵¹ Ten pat, 61.

interakcijoms.⁵² Pasak G. Tsebelio, veto žaidėjų teorija gali padėti sudarant tikslius spėjimus dėl politikos pasekmių, atsižvelgiant į tai, kas kontroliuoja darbotvarkę, kas yra veto žaidėjai ir pagal kokias taisykles priimami sprendimai, jei yra žinomos visų veto žaidėjų pozicijos, darbotvarkę nustatantis žaidėjas, žinomas status quo ir visi veikėjai.⁵³ Tačiau įprastai darbotvarkę nustatantis veikėjas ir jo preferencijos nėra aiškios, tad veto žaidėjų teorija nurodo visas galimas pasekmes ir galimas status quo pokyčio ribas. Dėl informacijos trūkumo, „veto žaidėjų teorija siūlo galimų rezultatų kontūrus, remiantis minimaliomis prielaidomis: kad kiekvienas veto žaidėjas sutiks tik su tokiu sprendimu, kurį palaiko labiau nei status quo“⁵⁴.⁵⁵ Pasak G. Tsebelio, tokia prielaida dėl netikslaus veto žaidėjų norimo rezultato ir darbotvarkės sudarytojų tapatybės bei preferencijų yra pakankamai geras apytikslis paskaičiavimas, todėl politikos stabilumo tikimybė būna teisinga, o kiti sistemos veikėjai elgiasi pagal tą politikos stabilumą, kurio yra tikimasi.⁵⁶ Vis dėlto autorius neatmeta, kad veto žaidėjai gali elgtis neracionaliai esant tam tikriems šalutiniams faktoriams, pavyzdžiui, į procesą įtraukiant atsilyginimo mechanizmus, kurie iš pradžių gali būti nenumatyti ar tokie ir likti.

Šioje dalyje apžvelgus esminius šiam darbui aktualius veto žaidėjų teorijos aspektus, toliau veto žaidėjų teorija konkrečiau pritaikoma analizuojant Europos Sąjungos Tarybos sprendimų priėmimo procesą.

3.2 Veto žaidėjų teorijos taikymas ES Taryboje

Pasak G. Tsebelio, visos Europos Sąjungos institucijos – Europos Sąjungos Taryba, Europos Komisija ir Europos Parlamentas – yra kolektyviniai žaidėjai. Visos šalys Europos Sąjungos Taryboje taip pat yra veto žaidėjos, kai balsuojant reikalaujama vienbalsiškumo.⁵⁷ Taigi, Europos Sąjungos Taryba, kuri yra kolektyvinis veto žaidėjas, sudaryta iš 27 veto žaidėjų (valstybių narių). Balsavimą Europos Sąjungos Taryboje G. Tsebelis taip pat vaizduoja brėžiniuose. Toliau pateikiamas vienas jų, kad būtų galima aiškiau suprasti veto žaidėjų teorijos aktualumą vertinant sprendimų priėmimą šioje institucijoje.

⁵² Ten pat, 283.

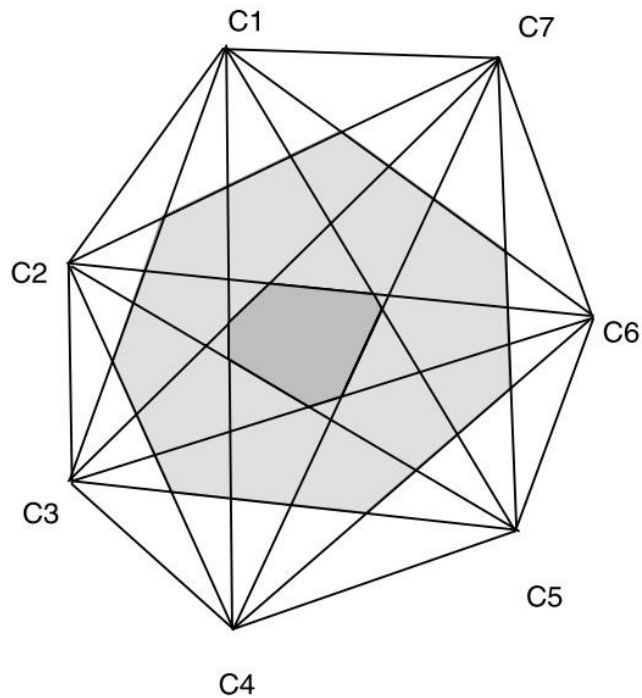
⁵³ Ten pat, 284-285.

⁵⁴ „Veto players theory provides the contours of the possible outcomes of the basis of minimal assumptions: that every veto player will accept only solutions that it prefers over status quo.“

⁵⁵ Ten pat, 285.

⁵⁶ Ten pat, 285.

⁵⁷ Ten pat, 281.

2 paveikslas. Septynių veto žaidėjų Europos Sąjungos Taryba (šaltinis: X. Yatangas, G. Tsebelis, 2005).

Balsavimas Europos Sąjungos Taryboje pateikiamas supaprastintai šią instituciją vaizduojant kaip septynių narių Tarybą, kuri balsuoja penkių septintųjų kvalifikuota dauguma (žr. 2 paveikslas). Tai panašu į anksčiau Europos Sąjungos Taryboje numatytą kvalifikuotą daugumą su balsų reikšme (angl. *weighted votes*) – apie 70 procentų. Iš visų veto žaidėjų (C1, C2, C3, C4, C5, C6, C7) pasirinkus bet kuriuos penkis ir juos sujungus į penkiakampį, gaunamas tų penkių veto žaidėjų vienbalsiškumo centras, taigi bet kuris į tokį penkiakampį patenkantis taškas negali būti įveiktas vienbalsišku visų penkių veto žaidėjų sutarimu. Jei visi tokie įmanomi centrai sujungiami, jų centrų susijungimo zonoje (tamsiai pilka zona) esantys taškai (politiniai pasirinkimai) negali būti įveikti penkių septintųjų kvalifikuotos daugumos balsavimu. Pasak G. Tsebelio, būtent ši zona ir yra kolektyvinio veto žaidėjo centras, kai naudojama penkių septintųjų kvalifikuota dauguma.⁵⁸ Tą patį galima padaryti ir su šešių septintųjų kvalifikuota dauguma (visa pilka zona).

Atsižvelgiant į anksčiau minėtą teiginį, kad kuo didesnis veto žaidėjų centras, tuo didesnis politikos stabilumas, galima teigti, jog šis pademonstruotas pavyzdys (žr. 2 paveikslas) rodo, kad

⁵⁸ Xenophon Yataganas, George Tsebelis, „The Treaty of Nice, the Convention Draft and the Constitution for Europe Under a Veto Players Analysis“, 435.

plečiantis kvalifikuotai daugumai, plečiasi ir centras: kuo didesnės kvalifikuotos daugumos reikalaujama balsavimo taisyklėse, tuo didesnis politikos stabilumas institucijoje (Europos Sąjungos Taryboje).

Politikos stabilumo lygis Europos Sąjungoje yra didelis ir jis gali kisti pagal tai, kaip keičiamos balsavimo taisyklės organizacijos institucijose. G. Tsebelis teigia, kad Nicos sutartimi Europos Sąjungos Taryboje įvestą trigubą kvalifikuotos daugumos reikalavimą – kvalifikuota dauguma su balsų reikšme, šalių dauguma ir kvalifikuota populiacijos dauguma – galima sulyginti su veto žaidėjų skaičiaus padidėjimu sistemoje. Tvirtinama, jog dėl to Europos Sąjungos sprendimų priėmimo procesas buvo numatytas sudėtingesnis, o politikos stabilumas didėjantis.⁵⁹ G. Tsebelis svarsto, kad į Europos Sąjungą įstojant daugiau valstybių, kurių interesai gali būti dar labiau diversifikuoti, sudaromos sąlygos dar didesniai politikos stabilumui ir biurokratijos bei teisminės sistemos Europos Sąjungoje vaidmens augimui.⁶⁰ Teigiama, jog būtent Nicos sutartimi Europos Sąjungoje daugiausia sprendimų priėmimo galios suteikta Europos Sąjungos Tarybai ir taip joje sudarytas „išskirtinai didelis centras, kuris politinių sprendimų priėmimą darė praktiškai neįmanomą“⁶¹, tačiau 2003 metų Europos Konvencija „ištaisė problemą“⁶², nes numatyta atsisakyti šalims priskirti balsų reikšmę ir taip iš trigubos kvalifikuotos daugumos perėjus prie dvigubos kvalifikuotos daugumos (šalių dauguma ir populiacijos dauguma), politinius sprendimus priimti tapo lengviau, sumažinta santykinė valstybių narių galia ir sumažėjo biurokratijos svarba.⁶³

Remiantis veto žaidėjų teorija, kuo didesnis sprendimų priėmimo slenkstis nustatomas institucijoje, tuo didesnę galią tai jai suteikia visoje organizacijoje. Taigi, kai Europos Sąjungos Taryboje sprendimas priimamas reikalaujant vienbalsiško balsavimo ar kuo didesnės kvalifikuotos daugumos, tuo didesnę įtaką ši institucija turi Europos Sąjungoje. Jei Europos Sąjungos Taryboje yra itin didelis politinis stabilumas, jis didėja ar bent nemažėja ir visoje Europos Sąjungoje, o tai reiškia, kad organizacijoje sunkiau priimti sprendimus dėl pokyčių. G. Tsebelis ir X. Yataganas teigia, kad tokiu atveju Europos Sąjungos Tarybos sprendimai tampa reikšmingesni, o kompromiso galimybės yra ribotos. Be to, tai padidina bendrą sistemos politikos stabilumą ir pakeisti status quo tampa sudėtingiau.⁶⁴

⁵⁹ George Tsebelis, „Veto players: How Political Institutions Work“, 265.

⁶⁰ Ten pat, 282.

⁶¹ „with an exceptionally large core, making political decision-making practically impossible“

⁶² „would have rectified the problem“

⁶³ Xenophon Yataganas, George Tsebelis, „The Treaty of Nice, the Convention Draft and the Constitution for Europe Under a Veto Players Analysis“, 431.

⁶⁴ Ten pat, 437.

Veto žaidėjų teorijos pritaikymas analizuojant Europos Sąjungos Tarybos sprendimų priėmimo procesą rodo, kad didinant balsavimo slenkstį šioje institucijoje, ne tik didėja jos įtaka, bet ir „demokratijos deficitas“, kuris indikuojamas vertinant sumažėjusią nacionalinių parlamentų kontrolę, silpną Europos Parlamentą, atstumą tarp Europos Sąjungos ir jos rinkėjų dėl sudėtingos institucinės sąrangos bei daugumos rinkėjų nepalaikomas politikas. Priduriama, jog didesnis veto žaidėjų skaičius didina ir biurokratijos svarbą.⁶⁵

G. Tsebelis ir X. Yataganas daro išvadą, kad esant aukštam balsavimo taisyklių slenksčiui Europos Sąjungos Taryboje, Europos Sąjungai yra sunkiau reaguoti į kylančius iššūkius ir priimti sprendimus. Jų teigimu, įvairios krizės, šokai ir netikėti pokyčiai sukelia sunkumų imtis veiksmų, jei taisyklės sukuria sąlygas egzistuoti dideliame politikos stabilumui ir pakeisti status quo yra sudėtinga.⁶⁶ Teigiama, kad galimybė keisti ir priimti sprendimus leidžia politinei sistemai reaguoti ir prisitaikyti prie besikeičiančių aplinkybių. Siekiant geriau paaiškinti tokius teiginius pateikiamas praktinis pavyzdys, kad esant stabiliai mokestinei sistemai žmonės gali priimti pačius palankiausius sprendimus dėl investicijų, kurios lemtų ekonominį augimą. Tačiau išorės sukelti šokai, pavyzdžiui, ekonominės krizės ar kainų augimas, reikalauja lanksčių bei greitų sprendimų, pavyzdžiui, didinti apmokestinimą, mažinti vartojimą ir t.t. Tokiu atveju lankstumas yra naudingas nestabiliems laikams, o organizacijoje esant dideliame politiniam stabilumui, galimybės greitai ir lanksčiai reaguoti yra ribotos. Primenama, jog per 2008 metų pasaulinę ekonominę krizę Europos Sąjunga negebėjo greitai reaguoti ir todėl yra kaltinama dėl lėto Europos atsigavimo.⁶⁷

Vertindamas veto žaidėjų teorijos rezultatus G. Tsebelis su kitais autoriais teigia, jog Europos Sąjungos pasirinkimas, kokias sprendimų priėmimo taisykles nustatyti Europos Sąjungos Taryboje, turėtų lemti tai, kokių perspektyvų šiai organizacijai tikimasi. Prognozuojama, kad dėl terorizmo plėtos, naujų rinkų atsiradimo, globalizacijos, galimo prekybos konflikto su Jungtinėmis Valstijomis ir kitų išorės veiksnių kylantys iššūkiai būtų per sudėtingi pavienėms Europos valstybėms. Tokiu atveju svarbus Europos Sąjungos kaip koordinatoriaus vaidmuo, o tam reikalingas organizacijos gebėjimas priimti sprendimus. Europos Sąjungos Tarybos sprendimų priėmimo ribojimai, pasak autorių, menkina dabartinės Europos Sąjungos galimybes labiau nei kada nors anksčiau. Laikomasi pozicijos, kad valstybių narių individualių teisių akcentavimas ir kolektyvinio veikimo trūkumas neleis Europai reaguoti ir dorotis su naujai kylančiais iššūkiais.⁶⁸

⁶⁵ Daniel Finke, Thomas König, Sven-Oliver Proksch, George Tsebelis, „Reforming the European Union“

⁶⁶ Xenophon Yataganas, George Tsebelis, „The Treaty of Nice, the Convention Draft and the Constitution for Europe Under a Veto Players Analysis“, 447.

⁶⁷ Daniel Finke, Thomas König, Sven-Oliver Proksch, George Tsebelis, „Reforming the European Union“, 53.

⁶⁸ Ten pat, 54.

Apibendrinant G. Tsebelio su kitais autoriais analizuojamą veto žaidėjų teoriją ir jos pritaikymai aiškinantis Europos Sąjungos Tarybos sprendimų priėmimo procesus, galima daryti išvadą, kad nuo balsavimo taisyklių pokyčių priklauso ir kuria kryptimi judės visa tarptautinė organizacija. Jei taisyklės keičiamos mažinant kvalifikuotos daugumos slenkstį ar plečiant kvalifikuotos daugumos naudojimą tose srityse, kur reikalaujama vienbalsiškumo (pavyzdžiui, bendra užsienio ir saugumo politika), tuomet Europos Sąjungos politikos stabilumas mažės ir bus lengviau priimti greitus sprendimus, organizacijos veikimas bus efektyvesnis. Kita vertus, jei paliekamos tokios pačios taisyklės, politikos stabilumas išliks toks pat, t.y., pagal G. Tsebelį, jis bus didelis ir sprendimai priimami sudėtingai. Palikus tas pačias taisykles ir padaugėjus veto žaidėjų, t.y. į Europos Sąjungą įstojus daugiau narių, sprendimų priėmimas taip pat būtų sudėtingesnis ir politikos stabilumas didėtų. Svarbu atkreipti dėmesį, kad veto žaidėjų teorijoje vertinamas techninis elementų poveikis Europos Sąjungos veikimui ir nėra analizuojamas balsavimo taisyklių pakeitimo efektas dėl sprendimais nepatenkintų valstybių narių ir jų visuomenių reakcijos.

Kitoje darbo dalyje aprašomas empirinis tyrimas, kuriame aiškinamasi, kaip Lietuvos, Latvijos ir Estijos sprendimus priimančių institucijų politikai bei diplomatai vertina vienbalsiškumo taikymo prasingumą Europos Sąjungos Taryboje ir kokias rizikas įžvelgia, jei būtų keičiamos balsavimo taisyklės dėl bendros užsienio ir saugumo politikos klausimų. Šioje dalyje pateikti veto žaidėjų teorijos aiškinimai bus pritaikomi ir analizuojant konkrečius interviu metu įvardytus respondentų teiginius.

4. Metodologija

Balsavimo taisyklės Europos Sąjungos Taryboje šiame darbe analizuojamos per trijų Baltijos valstybių – Lietuvos, Latvijos ir Estijos – požiūrį bei preferencijas dėl vienbalsiškumo. Pasirinktas pusiau struktūruoto interviu tyrimo metodas, taip siekiant išsamiau išsiaiškinti, kaip šių Europos Sąjungos valstybių narių politikai ir diplomatai vertina dabartines balsavimo taisykles, vienbalsiškumo prasmę sprendžiant bendros užsienio ir saugumo politikos klausimus, kaip vertina galimybes išplėsti kvalifikuotos daugumos balsavimą šioje srityje, kokias rizikas mato tiek palikus dabartines taisykles, tiek jas keičiant. Aiškinamasi, ar ir kokiomis aplinkybėmis Baltijos valstybės palaikytų kvalifikuotos daugumos išplėtimą, ir kokios jų pozicijų priežastys.

Siekiant atlikti tyrimą, prieš interviu respondentams buvo parengti šie klausimai (lietuvių ir anglų kalbomis):

1. Kaip apskritai vertina vienbalsiškumo taikymą Europos Sąjungos Taryboje sprendžiant bendros užsienio ir saugumo politikos klausimus? Kokia tokio principo prasmė ir esmė?
2. Kokiais atvejais vienbalsiškumo principas šaliai naudingas?
3. Kokiais atvejais vienbalsiškumo principas šaliai nenaudingas?
4. Ar šalyje būtų pritarimas atsisakyti vienbalsiškumo ir išplėsti kvalifikuotos balsų daugumos taikymą?
5. Kodėl pritarėtų/nepritartų?
6. Kokių rizikų išvelgia, jei vietoj vienbalsiškumo būtų taikoma kvalifikuota balsų dauguma?
7. Kokių rizikų išvelgia, jei balsavimo taisyklės nebūtų keičiamos?
8. Kaip toliau gali plėtotis Europos Sąjungos diskusija dėl vienbalsiškumo principo ir balsavimo taisyklių pokyčių?

Baltijos valstybės kaip tyrimo objektas pasirinktos atsižvelgus į karo Ukrainoje kontekstą ir šių valstybių narių reakcijas Europos Sąjungoje sprendžiant bendros užsienio ir saugumo politikos klausimus, ypač akcentuojant sankcijų įvedimą Rusijai bei Baltarusijai. Lietuvos užsienio reikalų ministras ne kartą žiniasklaidai yra akcentavęs vienbalsiškumo keliamus iššūkius, kai Vengrija stabdė šeštojo sankcijų Rusijai paketo priėmimą.⁶⁹ Estijos europarlamentaras Jaakas Madisonas taip pat kritikavo galimybę vienai valstybei blokuoti likusių Europos Sąjungos narių palaikomas sankcijas dėl embargo Rusiškai naftai.⁷⁰ Vis dėlto visos trys Baltijos valstybės viešumoje išreiškia paramą vienbalsiškumo principui. Be to šios šalys yra mažos valstybės, turinčios panašius interesus. Taigi, įdomu palyginti jų atstovų pozicijas ir įvertinti tiek sąlyčio, tiek išsiskyrimo taškus.

Interviu daryti anonimiškai, siekiant išgirsti įvairesnių minčių šia tema ir gauti daugiau informacijos dėl vidinių diskusijų tarp kiekvienos šalies institucijų. Pateikiamose interviu stenogramose nuspėsta neįtraukti vietų, kurios leidžia lengvai identifikuoti asmenį (jos prieduose pateikiamose interviu stenogramose žymimos <...>; žr. Priedas nr. 1). Kalbinti su Europos Sąjungos reikalais

⁶⁹ Leonas Marcinkevičius, ELTA, „Landsbergis apie derybas dėl sankcijų rusiškai naftai: visa ES laikoma Vengrijos įkaite“, Delfi.lt, 2022 05 16, <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/landsbergis-apie-derybas-del-sankciju-rusiskai-naftai-visa-es-laikoma-vengrijos-ikaite.d?id=90228045>> [Žiūrėta 2023 04 12].

⁷⁰ ERR, „Estonian MEP on oil embargo stalling: Hungary, other’s conduct shameful“, 2022 05 19, <<https://news.err.ee/1608601966/estonian-mep-on-oil-embargo-stalling-hungary-others-conduct-shameful>> [Žiūrėta 2023 04 12].

tiesiogiai susijusių sprendimus priimančių institucijų politikai ir diplomatai. Visose šalyse tiek institucijos, tiek užimamų postų lygmuo gali skirtis. Institucijų imtis: prezidentūros, užsienio reikalų ministerijos, parlamentiniai užsienio ir Europos reikalų komitetai, diplomatinės atstovybės Briuselyje.

Atliekant tyrimą pirmiausia priimtas sprendimas, kokių institucijų atstovai bus kalbinami, toliau sudarytas klausimynas ir elektroniniais laiškais bei telefonu derinti interviu. Dėl kai kurių pokalbių susitarti pavyko greitai ir sklandžiai, dalis prašymų duoti interviu liko be atsakymo arba sulaukta neigiamų atsakymų.

Šio darbo tyrimo analizei naudojami septyni interviu: trys pokalbiai vyko su Lietuvos atstovais, du su Latvijos ir dar du su Estijos institucijų atstovais. Jie žymimi Pašnekovas Nr. 1 (Lietuva), Pašnekovas Nr. 2 (Lietuva), Pašnekovas Nr. 3 (Lietuva), Pašnekovas Nr. 4 (Latvija) Pašnekovas Nr. 5 (Latvija), Pašnekovas Nr. 6 (Estija), Pašnekovas Nr. 7 (Estija). Interviu daryti 2023 metų balandžio-gegužės mėnesiais.

5. Baltijos valstybių požiūrio į vienbalsiškumą analizė

5.1. Vieša Baltijos valstybių pozicija dėl vienbalsiškumo taikymo

Viešai Baltijos valstybių lyderiai dėl Europos Sąjungos Tarybos balsavimo taisyklių pasisako reaguodami į konkrečius iššūkių keliančius atvejus. Pernai daug diskusijų sukėlė Vengrijos prieštaravimas dėl šeštojo sankcijų paketo Rusijai, kuris apėmė rusiškos naftos sankcionavimą. Tuomet Vengrija reikalavo išlygų, teigdama, kad sankcijoms pritaris tik tuo atveju, jei embargas nebus taikomas vamzdynais atkeliaujančiai rusiškai naftai. Lietuvos užsienio reikalų ministras Gabrielius Landsbergis 2022 metų gegužę nuvykęs į Briuselį žurnalistams kritikavo susidariusią situaciją: „Šiuo metu visa Bendrija laikoma vienos šalies narės įkaite, kuri nepadeda mums rasti sutarimo“.⁷¹ G. Landsbergis užsiminė ir apie diskusijas dėl valstybių narių veto teisės apribojimo: „Tai yra vienas iš variantų, ES jis būtų galimas, galbūt yra ir kitokių būdų. Bet mes matome valstybę, kuri grynai dėl savo valstybės interesų, geba visą Bendriją ir jos užsienio politiką laikyti įkaitais“.⁷² Metų pabaigoje Lenkija sustabdė susitarimą dėl pagalbos paketo Ukrainai, Vengrijos išlaidų plano ir didelėms tarptautinėms bendrovėms numatomų baudų bei visuotinio mokesčio. Į Europos Vadovų Tarybą atvykęs Lietuvos prezidentas

⁷¹ Leonas Marcinkevičius, ELTA, „Landsbergis apie derybas dėl sankcijų rusiškai naftai: visa ES laikoma Vengrijos įkaite“.

⁷² Modesta Gaučaitė-Znutienė, „Matome valstybę, kuri visą bendriją laiko įkaitais“: dėl Vengrijos – ir Lietuvos politikų siūlymai ES, ir klausimas, ar tai teisinga?“, Lrt.lt, 2022 04 30, <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1680472/matome-valstybe-kuri-visa-bendrija-laiko-ikaitais-del-vengrijos-ir-lietuvos-politiku-siulymai-es-ir-klausimas-ar-tai-teisinga>> [Žiūrėta 2023 02 10].

Gitanas Nausėda 2022 metų gruodį teigė, kad „kartais mes atsiduriame <...> nesibaigiančiame šantažo vakarėlyje“, jis taip pat kalbėjo apie svarstymus Europos Sąjungoje keisti tvarką, tačiau pridūrė: „Aš ir toliau tikiu vienbalsiškumo principu“.⁷³

Europos Komisijos pirmininkė Ursula von der Leyen 2022 metų gegužę pasisakė už vienbalsiškumo atsisakymą kai kuriose srityse, o Prancūzijos prezidentas Emmanuelis Macronas pasiūlė, kad reiktų peržiūrėti Europos Sąjungos sutartis. Į tai reaguodamos Lietuva, Latvija ir Estija buvo tarp tų valstybių, kurios išreiškė prieštaravimą Europos Sąjungos sutarčių keitimui. Teigta, kad nors nėra atsisakoma jokių variantų, tačiau nepalaikomi neapsvarstyti ir per ankstyvi bandymai keisti sutartis. Esą tai sukeltų riziką ir nukreiptų dėmesį nuo šiuo metu svarbiausių užduočių.⁷⁴

Estija yra išreiškusi aiškią poziciją, palaikančią vienbalsiškumo principą Europos Sąjungos Taryboje. Estijos vyriausybė 2023 metų sausį aptarė galimus pokyčius priimant sprendimus dėl bendros užsienio ir saugumo politikos ir išreiškė viešą palaikymą vienbalsiškumo reikalavimui bei valstybių narių veto teisei. Pranešime tvirtinama, kad „vienbalsiškumo išsaugojimas dėl bendros užsienio ir saugumo politikos padeda užtikrinti, jog mažesnių valstybių narių interesus veikiantys sprendimai nebus priimami be jų“,⁷⁵ o „vienbalsiškumo sąlygomis, debatais ir derybomis reikia pasiekti sprendimą, dėl kurio valstybės narės sutaria vienbalsiškai“^{76, 77}. Buvęs Estijos užsienio reikalų ministras Urmas Reinsalu savo kadencijos pabaigoje metinėje kalboje taip pat palietė šią temą. Jis sakė, kad „vienbalsiškumo mechanizmas yra esminė Europos Sąjungos užsienio politikos dalis ir ji Europos Sąjungą daro stipresne. Priimti sprendimus kartais yra sudėtingiau, tačiau sprendimai pasiekiami ir po išsamių diskusijų jie yra dar tvirtesni“.^{78, 79} Palaikymą vienbalsiškumui yra išreiškęs ir dabartinis Estijos užsienio reikalų ministras Margusas Tsahkna. Dar prieš pradėdamas eiti pareigas, jis sakė, kad nors iš esmės palaiko vienbalsiškumo principą Europos Sąjungos užsienio politikoje, ši tarptautinė

⁷³ Evaldas Labanauskas, „Nesibaigiantis šantažo vakarėlis“: lenkai nusprendė pavogti ES lyderių Kalėdas?, IQ.lt, 2022 12 15, <<https://iq.lt/politika/nesibaigiantis-santazo-vakarelis-lenkai-nusprende-pavogti-es-lyderiu-kaledas/275266>> [Žiūrėta 2023 02 10].

⁷⁴ „Von der Leyen backs ending unanimous voting in some areas of EU“, Reuters, 2022 05 09, <<https://www.euronews.com/my-europe/2022/05/09/von-der-leyen-backs-ending-unanimous-voting-in-some-areas-of-eu>> [Žiūrėta 2023 02 10].

⁷⁵ „Retaining unanimity in foreign and security policy helps make sure decisions that affect smaller Member States' interests will not be made for or without them“

⁷⁶ „In the conditions of unanimity, debates and negotiations need to arrive at a solution where Member States are unanimous.“

⁷⁷ ERR, „Government backs unanimity requirement in EU foreign policy“, 2023 01 23, <<https://news.err.ee/1608860192/government-backs-unanimity-requirement-in-eu-foreign-policy>>, [Žiūrėta 2023 04 15].

⁷⁸ „unanimity mechanism is an essential part of the foreign policy of the European Union and makes us stronger as a union. Reaching decisions is sometimes more complicated but the decisions are reached and, having been thoroughly debated, they are all the more solid“

⁷⁹ Ministry of Foreign Affairs, „Foreign Minister Reinsalu in his annual foreign policy speech: Estonia's foreign policy focuses on Ukraine's victory and Russia's defeat“, 2023 02 14, <<https://www.vm.ee/en/news/foreign-minister-reinsalu-his-annual-foreign-policy-speech-estonias-foreign-policy-focuses>>, [Žiūrėta 2023 04 15].

organizacija, pasak jo, turėtų apsvarstyti tokį variantą, kad sprendimas būtų priimamas ir tuo atveju, jei jam nepritaria viena valstybė. M. Tsakna'os teigimu, taip būtų išvengiama situacijų, kai viena valstybė stabdo visos Europos Sąjungos sprendimus.⁸⁰

Šiame skirsnyje glaustai pristatyti ryškiausi momentai, kai Baltijos valstybių lyderiai pasisakė dėl vienbalsiškumo Europos Sąjungos Taryboje. Toliau pateikiama Baltijos valstybių užsienio politikos sprendimus priimančių institucijų atstovų pozicijų analizė, kuri atliekama remiantis interviu metu surinkta medžiaga.

5.2. Baltijos valstybių užsienio politikos sprendimus priimančių institucijų atstovų pozicijų analizė

Šiame darbe analizuojama Baltijos valstybių pozicija dėl vienbalsiškumo principo Europos Sąjungos Taryboje balsuojant dėl bendros užsienio ir saugumo politikos. Tai nagrinėjama vertinant visų trijų šalių – Lietuvos, Latvijos ir Estijos – atvejus atskirai. Pirmiausia palyginamos interviu metu gautos pozicijos tarp skirtingų institucijų ir jų atstovų (neįvardijant dėl anonimiškumo), jų teiginiai analizuojami remiantis veto žaidėjų teorija. Siekiant aiškesnės analizės struktūros, ji išskirstoma į atskirus segmentus: vienbalsiškumo privalumai, vienbalsiškumo trūkumai, pozicija dėl balsavimo taisyklių pakeičių, kylančios rizikos, balsavimo taisyklių perspektyvos, apibendrinimas. Galiausiai, išskiriami esminiai išsiskyrimo ir sąlyčio taškai tarp visų Baltijos valstybių. Kad būtų lengviau suprasti šalių pozicijas, sudarytose lentelėse (žr. 1 lentelė ir 2 lentelė) pateikiami visų Lietuvos, Latvijos ir Estijos atstovų esminiai atsakymai į užduotus klausimus. Pašnekovai lentelėje žymimi Nr.1, Nr. 2 ... Nr. 7.

Šalis	Pašnekovas	Ar pritartų taisyklių pakečiams? Kodėl?	Vienbalsiškumo privalumai	Vienbalsiškumo trūkumai
Lietuva	Nr. 1	Lietuva palaiko vienbalsiškumą; kai reikia, susitarti pavyksta; ne laikas peržiūrėti taisykles; svarstytų pakečius vykstant ES plėtrai ir į ES stojant	derybinis instrumentas; galimybė blokuoti Lietuvos interesų neatitinkančius siūlymus; galima blokuoti sankcijų Baltarusijai atlaisvinimą	viena valstybė narė gali blokuoti siūlymą; nepriimama pozicija dėl žmogaus teisių pažeidimų Kinijoje; didelė tikimybė, kad sprendimas bus ties žemiausiu įmanomu

⁸⁰ Mall Malberg, „Incoming foreign minister: Supporting Ukraine to remain Estonia's priority“, 2023 04 13, <<https://news.err.ee/1608946832/incoming-foreign-minister-supporting-ukraine-to-remain-estonia-s-priority>> [Žiūrėta 2023 04 15].

		Ukrainai; galima taikyti kvalifikuotą daugumą nekeičiant sutarčių, o taikant supaprastintos priežiūros procedūras		vardikliu
Lietuva	Nr. 2	Lietuva neturi suderintos nacionalinės pozicijos; pozicija „konstruktyviai dviprasmiška“; Lietuva sako, kad galėtų svarstyti pokyčius; politikai linkę palaikyti pokyčius, technokratai palaiko vienbalsiškumą; pokyčiai nukreiptų dėmesį nuo karo Ukrainoje; nėra sąlygų ir prielaidų įgyvendinti institucines reformas	siekiami kompromiso; vienas didžiausių svertų ginant Lietuvos interesus; suteikia svertų mažoms valstybėms; išlaikoma vienybė; apriboja populizmo galimybę (dėl sprendimų atsakingi visi); lengviau valdyti rizikas	išplaukami sprendimai; vienbalsiškumas tampa piktnaudžiavimo instrumentu; sunku susitarti dėl sankcijų; nepavyksta sprendimų priimti greičiau
Lietuva	Nr. 3	formalaus sprendimo Lietuvoje nėra; Seimo Europos reikalų komitetas 2022-2023 m. rudens sesijoje išreiškė palaikymą vienbalsiškumui; būtų atsisakyta palaikymo vienbalsiškumui, jei tai lemtų Ukrainos narystę ES; dėl Ukrainos Lietuva pasiruošusi viskam; galima susitarti dėl konkrečių sričių; Lietuva galėtų ES įtikinti ir be veto teisės	Lietuvai įstojus į ES tai buvo vienas pagrindinių instrumentų kovojant už savo interesus; Lietuva su Lenkija galėjo vetuoti glaudesnę ES bendradarbiavimą su Rusija; derybinis instrumentas; Lietuva grasina blokuoti sankcijų atlaisvinimą baltarusiškomis trąšoms ir to pakanka	viena šalis gali stabdyti sprendimus (Vengrija); veto teise gali pasinaudoti Lietuvos priešininkai; dėl Vengrijos blokavimo iš sankcijų išbrauktas patriarchas Kirilas, ribotos sankcijos Rusijos energetikos rektoriui, sankcijos Rusijai nėra pakankamai griežtos
Latvija	Nr. 4	vienbalsiškumą reikia išsaugoti; Latvijos prezidentas palaiko vienbalsiškumą, bet siūlo žalos nedarymo principą (reikia suvaldyti piktnaudžiavimą veto teise); nėra noro keisti sutartis	užtikrina valstybes nares, kad galės apsaugoti savo interesus; demonstruojama ES vienybė	kartais sprendimai priimami lėtai; veto teisė naudojama kaip derybų įrankis; piktnaudžiaujama veto teise
Latvija	Nr. 5	Latvija neturi oficialios pozicijos; nepasirengę propaguoti pokyčių; atviri diskusijoms; politiškai ES dar nepasirengusi	būtinas įrankis valstybėms narėms spėsti jautrius klausimus; apsaugo nuo blogų sprendimų	lėti sprendimai; sunku susitarti dėl sankcijų; sankcijos nėra pakankamai griežtos

Estija	Nr. 6	Estija palaiko vienbalsiškumą; atviri diskusijai	užtikrina, kad valstybių narių balsas bus išgirstas; skatina pasiekti kompromisą; vieninga ES pozicija dėl Rusijos; stiprina ES poziciją	viena valstybė narė gali blokuoti sprendimus; nepatvirtinama pozicija dėl žmogaus teisių pažeidimų; sankcijos nėra pakankamai griežtos
Estija	Nr. 7	Estija palaiko vienbalsiškumą; konsensuso minus vienas idėja; reikia persvarstyti poziciją; klausimas grįš į parlamento darbotvarkę	stipri ir vieninga ES pozicija; esminis įrankis daryti poveikį	nepavyksta pasmerkti žmogaus teisių pažeidimų Kinijoje; sankcijos Rusijai nėra pakankama griežtos; tingiai siekiama konsensuso; per Vengriją Rusija naudoja jos veto teisę

1 lentelė. Baltijos valstybių institucijų atstovų atsakymai.

Šalis	Pašnekovas	Rizikos pakeitus taisykles	Rizikos nepakeitus taisyklių	Vienbalsiškumo perspektyvos
Lietuva	Nr. 1	maža šalis gali būti užbalsuota; sprendimai neatitiks nacionalinių interesų; nepakanka partnerių burti blokuojančias koalicijas; gali nelikti motyvacijos įgyvendinti sprendimus; sumažėtų galimybės derėtis	-	diskusijos vyks; diskusija susijusi su plėtra; kalbėti bus galima sutarus dėl plėtos
Lietuva	Nr. 2	neliktų vienybės; didėtų susiskaldymas; euroskeptiškos populistinės retorikos rizika; sprendimų įgyvendinimo kokybė gali būti prastesnė su kvalifikuota dauguma; mažosios valstybės gali būti „pervažiuotos buldozeriu“; ilgalaikėje perspektyvoje galėtų daryti žalą	-	artimiausiu metu politinės valios pokyčiams nebus; diskusija vyks, bet pažangos nebus; pokyčių klausimas bent kurį laiką bus įstrigęs
Lietuva	Nr. 3	rizika, jei ES norėtų vėl bendradarbiauti su Rusija	Ukrainai nepavyktų įstoti į ES, nes dalis valstybių narių blokuotų plėtrą be institucinių pakeitimų; tik kiekybiškai didinat ES valstybių narių skaičių, mechanizmas gali užstrigti; paralyžuotųsi ES veikimas	ES plėtra į rytus bus susijusi su institucine pertvarka; 2023 m. pabaigoje turėtų prasidėti derybos dėl Ukrainos narystės ES, tuomet prasidės ir diskusijos dėl balsavimo

			užsienio politikos srityje; Rusija toliau turėtų įtaką ES sprendimams	taisyklių, didės spaudimas valstybėms pareikšti poziciją
Latvija	Nr. 4	rizika būti užbalsuotiems; susiskaldymo rizika	vykstant ES plėtrai, dabartinių didžiųjų valstybių narių įtaka sumažės; dėl ES plėtros daugėtų piktnaudžiavimo veto teise	klausimas bus keliamas kartu su ES plėtra; rimta diskusija dar neprasidėjo; ilgalaikėje perspektyvoje pokyčiai neišvengiami
Latvija	Nr. 5	didėtų susiskaldymas; valstybės gali būti užbalsuotos; pakenktų ES stiprybei	-	diskusijos vyks, bet pokyčių dar nebus
Estija	Nr. 6	ES nekalbėtų vienu balsu; pasauliui nebūtų aiški ES pozicija; trečiosios šalys nesutarimus galėtų panaudoti saviems tikslams ir dezinformacijai; reikėtų daug sąjungininkų siekiant blokuoti siūlymą	kai kurie sprendimai toliau nebūtų priimami; nesuformuojamos pozicijos dėl žmogaus teisių	diskusija tęsis, tačiau vienbalsiškumo artimoje ateityje nebus atsisakyta; neskubus klausimas
Estija	Nr. 7	radikalūs ar prorusiški didžiųjų valstybių narių lyderiai gali pakeisti politiką; Estija prarastų įtaką; Estija negalėtų apginti savo interesų	-	diskusijos vyks, greitų pokyčių nebus

2 lentelė. Baltijos valstybių institucijų atstovų atsakymai.

5.2.1. Lietuvos atvejo analizė

Su Europos Sąjungos reikalais susijusius sprendimus priimančių Lietuvos institucijų atstovai interviu metu akcentuoja iš esmės panašius momentus dėl vienbalsiškumo principo Europos Sąjungos Taryboje, tačiau kai kuriais aspektais principinis požiūris skiriasi. Visa tai pateikiama šioje Lietuvos atvejo analizės dalyje.

Vienbalsiškumo privalumai

Visi kalbinti Lietuvos institucijų atstovai įvardija, kad vienbalsiškumo principas Europos Sąjungos Taryboje yra svarbus instrumentas Lietuvai ginant savo interesus, akcentuojama nauda mažoms valstybėms. Pašnekovai Nr. 2 ir Nr. 3 teigia, kad kai kuriais atvejais tai buvo vienintelis būdas

blokuoti šaliai netinkančius siūlymus. Pašnekovas Nr. 2 tvirtina, jog galiojant vienbalsiškumui, visi yra vienodai nelaimingi ir bando pasiekti kompromisą, o tokiais atvejais daug svertų turi ir mažos valstybės. Pavyzdžiui, 2017 metais vykstant tarpinstitucinėms deryboms dėl naujo Europos konsensuso dėl vystymosi, kuris būtų geriau suderintas su Jungtinių Tautų darbotvarke, Lietuva siekė įtvirtinti branduolinės saugos aspektą, kad vystomojo bendradarbiavimo paramos negautų branduolinės saugos standartų nesilaikančios trečiosios šalys. Nors sulaukta pasipriešinimo, galiausiai tokią nuostatą pavyko įtvirtinti: *„Tai buvo vienos vienintelės mažos šalies interesas, politinė valia ir tą dalyką pavyko įtvirtinti. Kitaip tariant, iš patirties galiu pasakyti, kad vis dėlto vienbalsiškumas mažosiom valstybėm yra labai didelis plusas.“* Šis pavyzdys nepriskiriamas bendrai užsienio ir saugumo politikai, tačiau puikiai iliustruoja veto teisės naudą Lietuvai. Primenamas ir atvejis, kai Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą organizacijos lygiu buvo siekiama pradėti artimesnį bendradarbiavimą su Rusija. Pašnekovas Nr. 3 teigia, kad Lietuva tam pasipriešino ir bendradarbiavimo sutartis nepasirašyta: *„Niekas mūsų neklausė. Tai mes įjungėm veto ir faktiškai įjungėm veto ir atidėjom. Nebuvo jokios naujos sutarties sukurta, tai čia mes laimėjom. <...> Pirmos mūsų patirtys, kad tai buvo labai svarbus instrumentas, kad mus bent kažkiek išgirstų.“* Lietuva ėmė kelti ir prieštaravimus dėl europinės finansinės paramos Baltarusijai. Šiuo metu Lietuva taip pat įspėja Europos Sąjungą, kad jei bus siūloma švelninti sankcijas baltarusiškoms trąšoms, ji pasinaudos savo veto teise.⁸¹ Pašnekovas Nr. 1 mano, kad jei nebūtų reikalaujama vienbalsiškumo, tokios sankcijos, tikėtina, jau būtų atšauktos: *„Dabar nebūtų vienbalsiškumo, tai tikriausiai Baltarusijai sankcijos jau būtų atlaisvintos dėl to, kad kažkas sugalvojo, kad be baltarusiškų trąšų išmirs visa Afrika“.* Remiantis G. Tsebelio veto žaidėjų teorija, šiuos Lietuvos atstovų argumentus galima paaiškinti vadovaujantis atstumu tarp veto žaidėjų ir galimų sprendimų taškų sankirta. Lietuva, įstojusi į Europos Sąjungą, atsinešė ir kitokį istorinį kontekstą bei kitokį Rusijos ir Baltarusijos grėsmių vertinimą. Šiuo atžvilgiu Lietuvos kaip veto žaidėjos atstumas nuo kitų Europos Sąjungos valstybių narių (t.y. kitų veto žaidėjų) buvo nutolęs tiek, kad siūlomi sprendimai (šiuo atveju, glaudesnio bendradarbiavimo sutartis su Rusija) nepateko į sankirtą, kurioje esantys siūlymai būtų priimami. Kadangi Lietuvos atstumas šiuo klausimu nuo kitų valstybių narių nutolęs, pakeisti status quo buvo sudėtinga ir politikos stabilumas šiuo konkrečiu bendradarbiavimo su Rusija atveju liko didelis.

Pašnekovai teigia, kad Europos Sąjungos Taryboje sprendimus dėl bendros užsienio ir saugumo politikos priimant vienbalsiškai Lietuva savo veto teisę gali panaudoti kaip derybinį

⁸¹ Dainora Pankūnė, ELTA, „Lietuva gali blokuoti ES sankcijas Baltarusijai“, Delfi.lt, 2023 03 23, <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lietuva-gali-blokuoti-es-sankcijas-baltarusijai.d?id=92881867>> [Žiūrėta 2023 -4 11].

instrumentą. Šį aspektą akcentuoja Pašnekovai Nr. 1 ir Nr. 3. Pašnekovas Nr. 1 primena, kad Lietuva sutiko nevetuoti siūlymų dėl misijų Afrikoje reikalaujama siųsti misiją ir į Ukrainą: „*Tau sako: „Mes sutarkime dėl misijos Konge, Čade ar Malyje“, o mes sakome: „Mes pritarsime misijai Malyje tik jei sutarsime, kad bus misija ir Ukrainoje“.*

Interviu metu taip pat įvardyta, kad priimant sprendimą vadovaujantis vienbalsiškumo principu, valstybės narės turi siekti kompromiso ir taip išlaikoma Europos Sąjungos vienybė, nes visos šalys sprendimą priima vieningai. Šiuos aspektus akcentavęs Pašnekovas Nr. 2 taip pat pastebi, jog kai sprendimai priimami vienbalsiškai, sumažėja galimybė valstybėms narėms naudoti euroskeptišką populistinę retoriką dėl Europos Sąjungos Taryboje priimamų sprendimų. Tokiu atveju nė viena šalis negali teigti, kad Europos Sąjunga verčia ką nors daryti, kadangi ir pati balsuoja už tokį sprendimą.

Vienbalsiškumo trūkumai

Vienbalsiškumo trūkumus visi kalbinti Lietuvos atstovai pirmiausia pateikia remdamiesi šiandieniniu karu Ukrainoje kontekstu, kai Europos Sąjungai kyla sunkumų įvesti griežtesnes sankcijas Rusijai. Remiantis veto žaidėjų teorija ir G. Tsebelio bei X. Yatagano išvadomis, šioje situacijoje galima išvelgti Europos Sąjungos negebėjimą lanksčiai, greitai ir efektyviai reaguoti į krizines situacijas. Kadangi sankcijų įvedimui turi pritarti visos valstybės narės, t.y. visi veto žaidėjai, pakeisti status quo yra ypatingai sudėtinga, o politikos stabilumas (sankcijų Rusijai nebuvimas) taip pat yra didelis.

Pakanka veto teisę turinčios Vengrijos pasipriešinimo ir status quo pagal dabartines taisykles pakeistas būti negali. Šeštojo sankcijų Rusijai paketo atveju Vengrija vetavo visišką rusiškos naftos importo draudimą ir reikalavo, kad jis būtų dalinis, t.y. netaikomas vamzdiniais atkeliaujančiais naftai, nuo kurios Vengrija yra priklausoma. Be to, iš sankcijų išbrauktas ir Maskvos stačiatikių patriarchas Kirilas, nes to reikalavo Vengrija.⁸² Taigi, Vengrija, kaip veto žaidėja, buvo nutolusi nuo kitų valstybių narių, kurių siūlymai nepateko į status quo sankirtą. Valstybėms narėms iš sankcijų sąrašo pašalinus kelis Vengrijai netinkančius elementus (nustačius dalinį importo draudimą ir išbraukus patriarchą Kirilą), atstumas tarp Vengrijos ir kitų šalių sumažėjo, padidėjo status quo sankirta ir pakoreguotas siūlymas į ją pateko.

⁸² Justina Ilkevičiūtė, „Vengrijai pavyko pasiekti savo: 6-asis sankcijų Rusijai paketas priimtas, bet Maskvos patriarcho Kirilo nebeliko“, Lrt.lt, 2022 06 02, <<https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/1709335/vengrijai-pavyko-pasiekti-savo-6-asis-sankciju-rusijai-paketas-priimtas-bet-maskvos-patriarcho-kirilo-nebeliko>> [Žiūrėta 2023 02 12].

Šiuo atveju galima pritaikyti ir G. Tsebelio bei X. Yatagano aiškinimą, kad didelis balsavimo taisyklių slenkstis viename iš kolektyvinių veto žaidėjų (Europos Sąjungos Taryboje) lemia visos organizacijos (Europos Sąjungos) negebėjimą reaguoti į krizines situacijas. Pašnekovai teigia, kad dėl to „išplaunami sprendimai“, sankcijos nėra pakankamai griežtos. Pašnekovas Nr. 1 pastebi, kad „kai yra vienbalsiškumas, didelė tikimybė, kad sprendimas, kuris priimamas, bus ties žemiausiu įmanomu vardikliu“. Veto žaidėjų teorija būtent tai ir nurodo – kuo daugiau veto žaidėjų (valstybių narių) turi veto teisę, tuo daugiau nuolaidų tenka padaryti, kad sprendimas būtų priimtinas visiems veto žaidėjams.

Pozicija dėl balsavimo taisyklių pokyčių

Lietuvos politikai, nors ir viešai kelia klausimus dėl vienbalsiškumo prasingumo Europos Sąjungos Taryboje, vis tiek reiškia palaikymą šiai balsavimo taisyklei. Tą interviu metu įvardija ir kalbinti Lietuvos institucijų atstovai. Pasak pašnekovo Nr. 1, Lietuva vienbalsiškumą palaiko, nes iki šiol pavyksta susitarti ir pagal tokias taisykles. Taip pat akcentuojama, kad dabar nėra tinkamas metas keisti balsavimo taisykles. Pašnekovas Nr. 2 teigia, kad Lietuvos pozicija dėl vienbalsiškumo ir balsavimo taisyklių pokyčio yra „konstruktyviai dviprasmiška“, nes politikai dabartiniame kontekste nori greitų sprendimų, o technokratai, jo teigimu, į tai žiūri vertindami ilgalaikę perspektyvą ir įžvelgia daugiau rizikų, jei vienbalsiškumo principo būtų atsisakyta. Nepaisant 2022-2023 metų Seimo rudens sesijos metu Europos reikalų komitete patvirtinto palaikymo vienbalsiškumui Europos Sąjungos Taryboje, Pašnekovas Nr. 3 yra įsitikinęs, kad dabar Lietuvos politikai sutiktų pakeisti poziciją ir palaikytų institucinę reformą, nes tai būtų vienintelis kelias į Europos Sąjungą įstoti Ukrainai. Teigiama, kad kol kas Lietuva nepatiria spaudimo priimti tvirtą sprendimą šiuo klausimu, todėl jo ir nėra, tačiau, atėjus laikui, tai bus padaryta. Pašnekovas Nr. 2 atskleidžia, kad Europos Sąjungos valstybių narių 2022 metais buvo klausama, ar palaikytų kvalifikuotos daugumos išplėtimą, ir Lietuva atsakė, jog svarstyty tokį variantą. Ukrainos narystę Europos Sąjungoje kaip vienintelę sąlygą, dėl kurios Lietuva svarstyty keisti savo poziciją, įvardija Pašnekovas Nr. 1: „*Jei būtų priimtas sprendimas, politinis sutarimas dėl plėtros, pavyzdžiui, jei būtų aišku, kad Ukraina tikrai taps Europos Sąjungos nare, tai mes esam pasiruošę diskutuoti.*“

Vertinant Lietuvos institucijų atstovų poziciją dėl vienbalsiškumo atsisakymo siejant tai su Europos Sąjungos plėtra ir Ukrainos įstojimu į šią organizaciją, tai rodo, kad respondentai suvokia tai, ką G. Tsebelis aiškina ir veto žaidėjų teorijoje. Kuo daugiau valstybių narių (veto žaidėjų)

organizacijoje, tuo didesnis centras ir mažesnė status quo sankirta. Sprendimų priėmimas reikalaujant visų veto žaidėjų vienbalsiškumo tokiu atveju yra labai sudėtingas, politikos stabilumas didelis ir pakeisti status quo (imtis pokyčių) sunku.

Kylančios rizikos

Lietuvos institucijų atstovai įvardija rizikas, kurias įžvelgia tiek pakeitus balsavimo taisykles Europos Sąjungos Taryboje, tiek paliekant jas tokias pačias su vienbalsiškumo principu. Baiminamasi, kad nelikus vienbalsiškumo, Lietuva, kaip maža šalis, galėtų būti užbalsuota (angl. *outvoted*) ir taip neturėtų galimybės apginti savo nacionalinių interesų, nes nesugebėtų suburti siūlymus blokuojančių koalicijų. Pašnekovas Nr. 1 teigia, kad „*jei pasižiūrėsime, kas yra mūsų didžiausi sąjungininkai – trys Baltijos valstybės, dar kai kuriais atvejais Šiaurės šalys ir Lenkija – tai mums to neužtenka. <...> jei žiūrime į mūsų užsienio politikos natūraliuosius, įprastinius partnerius, tai mums labai sunku*“. Tam prieštaringa Pašnekovo Nr. 3 pozicija. Jis teigia: „*Mes geriau su visa rizika, kuri gali iškilti, sutelkime visą savo dėmesį, kaip tas koalicijas ir daugumas formuoti. Jeigu mes norime, kad Europos Sąjunga padarytų istorinius sprendimus, rizikos, kurias šis sprendimas sukels, mano nuomone, yra žymiai mažesnės už tą žalą, kuri įvyks, jei mes tų sprendimų nepriimsim.*“

Kvalifikuotos balsų daugumos atveju Europos Sąjungos Taryboje sprendimas priimamas, jei jį palaiko 55 proc. valstybių, o palaikančių valstybių gyventojai turi sudaryti ne mažiau kaip 65 proc. visos Europos Sąjungos populiacijos. Nesiremiant Europos Komisijos ar vyriausiojo įgaliotinio užsienio reikalams ir saugumo politikai siūlymais, kvalifikuotai daugumai reikia dar daugiau – bent 72 proc. valstybių palaikymo. Sprendimai blokuojami, kai prieš siūlymą balsuoja ne mažiau kaip keturios valstybės, o prieštaraujančių valstybių populiacija turi daugiau kaip 35 proc. visos Europos Sąjungos populiacijos.⁸³ Pašnekovų Nr. 1 ir Nr. 2 įvardijama rizika, kad Lietuvai nepavyktų ar būtų sudėtinga formuoti blokuojančias koalicijas, paaiškina jų palaikymą vienbalsiškumo principui. Pagal veto žaidėjų teoriją, Europos Sąjungos Taryboje sprendžiant bendros užsienio ir saugumo politikos klausimus kvalifikuota balsų dauguma, o ne vienbalsiškai, politikos stabilumas sumažėtų, tad ir keisti status quo (priimti sprendimus) būtų lengviau. Tokiu atveju tarptautinė organizacija gali greičiau reaguoti į krizes, tačiau didėja ir rizika, kaip įvardija pašnekovai, būti užbalsuotiems. Kadangi Lietuva yra maža valstybė

⁸³ Europos Sąjunga, „Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį pasirašyta Lisabonoje, 2007 m. gruodžio 13 d.“, *Europos Sąjungos oficialus leidinys*, 2007 12 13, < <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:12007L/TXT> > [Žiūrėta 2023 03 10].

ir įvardijama maža jos partnerių galia, didėja tikimybė, jog, pasikeitus taisyklėms, tos galios nepakaktų blokuoti interesų neatitinkančius siūlymus.

Kaip pagrindinę riziką, kuri kiltų neišplėtus kvalifikuotos daugumos ir palikus vienbalsiškumą, Pašnekovas Nr. 3 įvardija kliūtis Ukrainai įstoti į Europos Sąjungą. Jo teigimu, dalis valstybių narių blokuotų Ukrainos narystę, jei nebūtų institucinių pokyčių, kadangi didinant šalių skaičių ir nesiimant kitų priemonių, Europos Sąjungos mechanizmas gali įstrigti. Be to, Pašnekovas Nr. 3 sako, kad Europos Sąjungos plėtra vykdoma tam, jog blokas turėtų didesnę įtaką užsienio politikoje ir geopolitikoje, o plėtra be institucinių pakeitimų tik blogintų šios tarptautinės organizacijos pajėgumą vykdyti efektyvią politiką: „*Jeigu Ukraina mus priartins dar labiau prie Rusijos sienos, tai Rusija tikrai suras kam paskambinti tarp mūsų, kad blokuotų tuos sprendimus, jei šita taisyklė nebus pakeista.*“ Ši Lietuvos institucijos atstovo teiginį galima paaiškinti ir remiantis veto žaidėjų teorija, kuri, kaip jau minėta, nurodo, kad kuo daugiau veto žaidėjų, tuo sunkiau priimami sprendimai. Taigi, nerimas dėl stringančių procesų Europos Sąjungoje, remiantis veto žaidėjų teorija, yra pagrįstas. Be to, G. Tsebelis neatmeta, jog ne visuomet veto žaidėjai elgiasi racionaliai ir sprendimus gali blokuoti dėl kitų interesų, todėl galima teigti, kad kuri nors šalis dėl sąlyčio su Rusija ar kita trečiąja šalimi gali prieštarauti net ir į status quo sankirtą patenkantiems siūlymams. Tokiu atveju Pašnekovo Nr. 3 teiginys dėl mažėjančių rizikų atsisakius vienbalsiškumo taip pat atitinka G. Tsebelio aiškinimą.

Balsavimo taisyklių perspektyvos

Visi pašnekovai neatmeta, kad diskusija dėl balsavimo taisyklių Europos Sąjungos Taryboje sprendžiant bendros užsienio ir saugumo politikos klausimus bus plėtojama ir toliau. Pašnekovai Nr. 1 ir Nr. 2 teigia, kad nors diskusija vyks, realių rezultatų jie nesitiki. Kaip jau anksčiau minėta, diskusija dėl institucinių pokyčių yra siejama su Europos Sąjungos plėtra. Kitokios pozicijos laikosi Pašnekovas Nr. 3 ir sako, kad 2023 metų pabaigoje turėtų būti pradėtos derybos dėl Ukrainos stojimo į Europos Sąjungą, o tuo pat metu, jo manymu, turėtų prasidėti ir diskusijos dėl institucinės pertvarkos. Šiuo atveju Pašnekovo Nr. 3 teiginiai sutampa su 2023 metų gegužę žiniasklaidai pareikštais Lietuvos atstovų teiginiais. Ambasadorius Europos Sąjungoje Arnoldas Pranckevičius sako, kad Ukrainos derybų dėl narystės pradžia metų pabaigoje yra reali, o užsienio reikalų ministras G. Landsbergis kalba ir apie

tam reikalingas reformas.⁸⁴ Taigi, šiuo atveju Lietuvos atstovų svarstymai dėl su Europos Sąjungos plėtra susijusių balsavimo taisyklių pokyčių atitinka veto žaidėjų teorijos logiką.

Apibendrinimas

Nors Lietuvos institucijų atstovai įvardija, kad Lietuva šiuo metu yra išreiškusi oficialią poziciją, kuria palaikomas vienbalsiškumo principas Europos Sąjungos Taryboje sprendžiant dėl bendros užsienio ir saugumo politikos, interviu metu atskleista, kad iš tiesų tvirto sutarimo nėra. Taip pat keliama sąlyga dėl Ukrainos narystės Europos Sąjungoje, kuri būtų priežastis Lietuvai persvarstyti poziciją dėl balsavimo taisyklių. Tai siejama su jau dabar kylančiomis problemomis susitarti kai reikalaujama vienbalsiškumo ir efektyviai reaguoti į kylančias krizes. Lietuvos atstovų pozicija nesunkiai paaiškinama remiantis veto žaidėjų teorija, kuria akcentuojami tie patys kylantys sunkumai susitarti, kai veto žaidėjų skaičius yra didelis ir tik dar labiau augantį politikos stabilumą kai veto žaidėjų skaičius didėja. Dėl šios priežasties neatmetama, kad ateityje toliau tęsis diskusijos, susijusios su balsavimo taisyklių pokyčiais, Europos Sąjungos plėtra ir efektyvumu.

5.2.2. Latvijos atvejo analizė

Latvijos su Europos reikalais susijusius sprendimus priimančių institucijų atstovai interviu metu laikėsi tokios pat pozicijos dėl vienbalsiškumo prasmingumo. Vis dėlto kai kurie momentai šiek tiek skiriasi ir yra akcentuojami skirtingi niuansai. Tai apžvelgiama toliau šioje dalyje.

Vienbalsiškumo privalumai

Latvijos institucijų atstovai teigia, kad vienbalsiškumas užtikrina valstybes nares, jog jos galės apsaugoti savo interesus. Tai įvardijama kaip būtinas įrankis valstybėms narėms spręsti jautrius klausimus ir apsauga nuo blogų sprendimų. Šiuos pašnekovų teiginius galima paaiškinti vadovaujantis veto žaidėjų teorija. Reikalaujant vienbalsiškumo, visos Europos Sąjungos Tarybos narės turi pritarti siūlymui, tad neįmanoma priimti tokio sprendimo, kuris netiktų kuriai nors vienai iš šalių – nė vienas veto žaidėjas nesutiktų palaikyti į visiems veto žaidėjams priimtinių sprendimų sankirtą nepatenkančio

⁸⁴ Rūta Kupetytė, LRT, „Ryto garsai. Seimas apsispręs dėl laikinojo bankų solidarumo įnašo“, *Ryto garsai*. Radijo laidos įrašas, 1:35:40 - 1:36:45, 2023 05 09, <<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000275464/ryto-garsai-seimas-apsispres-del-laikinojo-banku-solidarumo-inaso>> [Žiūrėta 2023 05 13].

siūlymo. Jei būtų taikoma kvalifikuota dauguma, atsirastų galimybė, kad būtų priimamas į sankirtą nepatenkantis sprendimas ir valstybė narė liktų užbalsuota. Pašnekovas Nr. 5 teigia, kad „*bendra užsienio ir saugumo politika yra itin jautri sritis ir, kalbant apie specifinę unikalią Europos Sąjungos taisyklę, valstybės narės išlaiko savo suverenumo teisę apsaugoti ir išlaikyti pusiausvyrą*“. Taip pat teigiama, jog Latvijai netenka naudotis veto teise, o tai rodo, kad kompromisų pasiekti yra įmanoma.

Latvijos atstovai akcentuoja ir vienybės svarbą. Pašnekovas Nr. 4 pastebi, kad nors ir baiminamasi sunkumų, vis tiek pavyksta susitarti tiek dėl sankcijų, tiek kitais svarbiais klausimais: „*Tai reiškia, kad visi yra toje pačioje pusėje, visi sutaria. Tai labai svarbi žinia išoriniam pasauliui*“.

Vienbalsiškumo trūkumai

Latvijos atstovai interviu metu nebuvo linkę kalbėti apie vienbalsiškumo trūkumus. Pašnekovas Nr. 5 tvirtina, kad vienbalsiškumas vis tiek yra geriau nei alternatyva. Tai galima paaiškinti jau anksčiau įvardytais vienbalsiškumo privalumais, kurie, kaip pastebi patys pašnekovai, užtikrina jų teisę pasinaudoti veto teise ir apsaugo nuo jiems nepalankių sprendimų. Tai, kad pašnekovai vengia kalbėti apie vienbalsiškumo trūkumus, gali rodyti stiprų jų palaikymą vienbalsiškumo principui arba norą interviu metu pademonstruoti Latvijos palaikymą šiai balsavimo taisyklei ir neplėtoti temos apie kvalifikuotos daugumos išplėtimo privalumus. Vis dėlto klausiami pašnekovai įvardija, kad reikalaujant vienbalsiškumo, Europos Sąjungos Taryboje sprendžiant dėl bendros užsienio ir saugumo politikos sunku greitai priimti sprendimus, nes reikia visų valstybių pritarimo. Pašnekovas Nr. 5 pripažįsta, kad Latvija „nebuvo visiškai patenkinta“ kai sunkiai sekėsi susitarti dėl sankcijų Rusijai, o sankcijos nebuvo tokios griežtos kaip siekta.

Latvijos atstovai kaip trūkumus mato ir tai, kad veto teisę valstybės narės ne visuomet naudoja pagal paskirtį ir ja piktnaudžiauja siekdamos savų interesų. Šis aspektas neatmestas G. Tsebelio, kad veto žaidėjai gali elgtis ir neracionaliai, jei turi užslėptų intencijų, pavyzdžiui, gauti kompensaciją mainais į veto teisės panaudojimą. Šiuo atveju kalbama apie nežinomus susitarimus, kurie gali vykti diplomatiniam lygyje tarp skirtingų valstybių. Pašnekovas Nr. 4 sako, kad tai situaciją tik pablogintų į Europos Sąjungą įstojus daugiau valstybių: „*Kartais veto naudojamas ne pagal numatytą šios taisyklės paskirtį, o Europos Sąjungai plečiantis, ši rizika gali didėti. <...> Iš esmės esame patenkinti dabartine sistema, tačiau manome, kad vykdant plėtrą tai gali darytis sunkiai valdoma*“. Remiantis veto žaidėjų teorijos principu, kad kuo daugiau veto žaidėjų, tuo didesnis

politikos stabilumas ir sunkiau priimti sprendimus, tai ir piktnaudžiavo atveju daugėjant veto žaidėjų tokia tikimybė didėja.

Pozicija dėl balsavimo taisyklių pokyčių

Latvijos poziciją dėl balsavimo taisyklių pokyčių šios šalies institucijų atstovai mato skirtingai. Pašnekovas Nr. 5 teigia, kad Latvija neturi oficialios pozicijos, tačiau dar nėra pasirengusi palaikyti kvalifikuotos daugumos. Teigiama, kad Latvija atvira diskusijoms, bet aktyvios rolės jose užimti dar neketina. Tuo metu Pašnekovas Nr. 4 sako, kad oficiali Latvijos pozicija yra suformuluota ir palaikanti vienbalsiškumo principą. Tokį pašnekovų teiginių išsiskyrimą galima paaiškinti prisimenant Lietuvos atvejo analizę, kai vienas iš pašnekovų sakė, jog vidinėse diskusijose pozicija šiuo klausimu nėra aiški. Tikėtina, kad panaši situacija yra Latvijoje, o vykstant vidinėms diskusijoms institucijų atstovai įvertina, kad pozicija dar gali keistis, tuo metu kitų institucijų atstovai gali jausti poreikį įvardyti oficialiąją poziciją ir per daug neatskleisti vidinių diskusijų. Be to akcentuojama Latvijos prezidento Egilio Levito pozicija, kuris palaiko vienbalsiškumą, tačiau siūlo sprendimą, kaip išvengti piktnaudžiavimo veto teise. Šią idėją E. Levitas, kaip teigiama, yra minėjęs įvairių šalių lyderiams, taip pat ir Europos Komisijos pirmininkei Ursulai von der Leyen bei Europos Vadovų Tarybos prezidentui Charlesui Misheliui. Siūlomas žalos nedarymo principas, kai siūlymą vetuojanti valstybė narė turėtų nurodyti rimtus argumentus, kuriuos įvertintų kitos valstybės narės ar Europos Sąjungos institucijos. Vadovaujantis veto žaidėjų teorija, toks Latvijos prezidento siūlymas praktiškai Europos Sąjungos Tarybą priartintų prie kvalifikuotos daugumos balsavimo, nes kai kuriais atvejais būtų galima nepaisyti veto teisės ir politikos stabilumas sumažėtų, o status quo pakeisti būtų lengviau.

Pašnekovas Nr. 5 taip pat įsitikinęs, kad šiuo metu Europos Sąjunga politiškai dar nepasiruošusi balsavimo taisyklių pokyčiams. Atkreipiamas dėmesys, jog ir dabar sutartyse numatomos sąlygos Europos Sąjungos Tarybai sprendžiant dėl bendros užsienio ir saugumo politikos pasinaudoti supaprastintos priežiūros procedūromis (angl. *passerelle clauses*; pasarelėmis), tačiau jos nėra pritaikomos: „Yra daug galimybių jau dabar galiojančiose sutartyse, vadinamosios pasarelės, tačiau jos iki šiol nėra aktyviai naudojamos. Tai taip pat yra ženklas, kad politiškai tam dar ne laikas“. Šį pašnekovo argumentą galima pagrįsti ir anksčiau šiame darbe pateiktais rezultatais, kur nurodoma, kad didžioji dalis Europos Sąjungos valstybių neturi pozicijos arba nepalaiko balsavimo taisyklių pokyčių. Tai nesunkiai paaiškinama ir interviu metu visose šalyse įvardijamu noru išlaikyti galią daryti įtaką bei apsisaugoti nuo nepalankių sprendimų. Pašnekovas Nr. 5 teigia, kad pokyčiams reikia ne pavienių, o

daugiau šalių palaikymo, tačiau tam Europos Sąjungos valstybės narės dar nepasirengusios: „*Tam reikia daugiau balsų Europos Sąjungoje, o kol kas Taryboje valstybės nepasiruošusios atsisakyti savo veto teisės*“. Visgi naujausia informacija apie devynių valstybių narių iniciatyvą ieškoti būtų dažniau naudoti kvalifikuotą daugumą Europos Sąjungos Taryboje sprendžiant dėl bendros užsienio ir saugumo politikos rodo, kad situacija šiek tiek kinta, kadangi anksčiau darytame tyrime mažiau valstybių buvo išreiškusios tam palaikymą.

Kylančios rizikos

Latvijos institucijų atstovai įvardija, kad pakeitus balsavimo taisykles ir išplėtus kvalifikuotos daugumos balsavimą sprendžiant dėl bendros užsienio ir saugumo politikos, didėtų tikimybė valstybėms būti užbalsuotoms. Taip akcentuojamas mažų valstybių nerimas prarasti galimybę išreikšti savo poziciją pasinaudojant veto teise. Šis aspektas veto žaidėjų teorijoje aptariamas nagrinėjant atvejį, kaip Europos Sąjungos Taryboje taikoma kvalifikuota dauguma. Tuomet, priklausomai nuo kvalifikuotos daugumos slenksčio, dalis veto žaidėjų iš tiesų gali likti užbalsuoti, nes jie nesudarytų blokuojančios daugumos, kuri galėtų stabdyti sprendimo priėmimą.

Dar vienas aspektas, kurį įvardija Latvijos atstovai yra kylančios rizikos Europos Sąjungos vienybei, jei būtų taikoma kvalifikuota balsų dauguma. Pašnekovas Nr. 4 sako, kad tuomet ne visos šalys jaustųsi priėmusios sprendimą ir „*taip pat siunčiama bloga žinia, ypač užsienio politikoje, kad yra susiskaldymas ir ne visų širdys bei protai yra su priimtu sprendimu*“. Teigiama, kad taip galima apsaugoti esminius ne tik valstybių narių, bet ir visos Europos Sąjungos esminius interesus. Pašnekovas Nr. 5 teigia, kad išplėtus kvalifikuotą daugumą į daugiau sričių, kiltų paradoksali situacija: nors sprendimus priimti būtų lengviau, didėtų susiskaldymas, kuris nebūtų naudingas. Vienybės ir susiskaldymo aspektai veto žaidėjų teorijoje nėra analizuojami, ji orientuota į sprendimų priėmimo modeliavimą ir prognozes.

Vertinant rizikas įvardijamas ir Europos Sąjungos plėtros momentas. Pašnekovas Nr. 4 mano, kad naudojant kvalifikuotos daugumos balsavimą pasikeistų dabartinė pusiausvyra tarp valstybių narių: „*Tai tikriausiai svarbu didesnėms valstybėms narėms, kurios dabar turi pakankamai didelį svorį kvalifikuotos daugumos balsavime. Jis sumažėtų prisijungus tokioms šalims kaip Ukraina*“. Šis valstybių narių nerimas pagrindžiamas veto žaidėjų teorijos aiškinimu, kad kuo daugiau veto žaidėjų, tuo didesnis politikos stabilumas. Tai taikoma ne tik vienbalsiškumo, bet ir kvalifikuotos daugumos atveju. Kuo daugiau veto žaidėjų įtraukiama, tuo sudėtingiau sprendimą priimti bei status quo pakeisti

ir kvalifikuota balsų dauguma, kadangi dėl padidėjusio veto žaidėjų skaičiaus būtų sumažėjusi ir visiems priimtinių siūlymų sankirta.

Balsavimo taisyklių perspektyvos

Latvijos institucijų atstovai šiuo metu yra skeptiški dėl vienbalsiškumo kritikos perspektyvų ir teigia, kad nors diskusijos toliau tęsis, greitu metu balsavimo taisyklių pokyčių neprognozuoja. Vis dėlto Pašnekovas Nr. 4 teigia, kad ilgalaikėje perspektyvoje pokyčiai neišvengiami. Pašnekovas Nr. 5 pastebi, kad Europos Sąjungoje yra tendencija laipsniškai mažinti sričių lauką, kuriose reikalaujama sprendimus priimti vadovaujantis vienbalsiškumo principu. Neatmetama, kad pokyčiai vyks ir toliau, ypač į Europos Sąjungą įstojant naujoms šalims: „*Europos Sąjungos vystymosi istorija rodo, kad žingsnis po žingsnio mažiname sritis, kur naudojamas veto. Europos Sąjungos kompetencijos plečiasi ir tai priklauso nuo politinės valios. Pamatysime, kokios vyks diskusijos tarp lyderių ir kas keisis.*“ Tokios prognozės rodo, kad Latvijos atstovai įvertina rizikas, kurias kelia didesnis valstybių narių skaičius, paaiškinamas ir veto žaidėjų teorijoje: kuo daugiau veto žaidėjų, tuo sunkiau pasiekti sutarimą ir pakeisti status quo.

Apibendrinimas

Latvijos politinių institucijų atstovai laikosi tos pačios pozicijos dėl vienbalsiškumo principo ir sako, kad Latvija linkusi palaikyti veto taisyklės išsaugojimą. Tiesa, Pašnekovas Nr. 4 teigė, kad oficialios pozicijos Latvija nėra išreiškusi, nors Pašnekovas Nr. 5 akcentavo oficialų palaikymą dabartinėms balsavimo taisyklėms. Tai galima paaiškinti formaliomis procedūromis, kurios priimamos derinant poziciją ir deklaruojant tai dokumentuose, tačiau akivaizdu, jog kategoriškumo Latvijoje yra vengiama ir paliekamas kelias diskusijai. Latvijos atstovai neatmeta, kad ateityje Europos Sąjungai teks imtis pokyčių dėl balsavimo taisyklių kai vyks plėtra ir prie bloko jungsis daugiau šalių, ypač tokia didelė valstybė kaip Ukraina. Latvijos atstovai interviu metu akcentavo vienbalsiškumo privalumus ir vengė trūkumų įvardijimo. Nors paminėtas lėtas sprendimų priėmimo procesas ir piktnaudžiavimas veto teise, abu pašnekovai teigė, kad šiuos trūkumus nusveria vienbalsiškumo principo teikiama nauda. Taigi, Latvijos atstovų poziciją aiškinant remiantis veto žaidėjų teorija, galima teigti, kad politikos stabilumas Latvijai nekelia tiek trukdžių kiek baimė prarasti veto teisę ir tikimybė būti užbalsuotiemis.

5.2.3. Estijos atvejo analizė

Estijos sprendimus priimančių institucijų atstovai įvardija aiškiai viešai išreikštą oficialią Estijos poziciją, kad šalis palaiko vienbalsiškumo principą Europos Sąjungos Taryboje sprendžiant bendros užsienio ir saugumo politikos klausimus. Vis dėlto pašnekovai kelia klausimus dėl vienbalsiškumo prasmingumo ir svarsto apie veto teisės trūkumus bei kokios perspektyvos būtų keisti Estijos poziciją dėl balsavimo taisyklių.

Vienbalsiškumo privalumai

Estijos institucijų atstovai teigia, kad vienbalsiškumas užtikrina, jog jų balsas Europos Sąjungos Taryboje bus išgirstas ir tai yra esminis įrankis daryti poveikį šioje institucijoje. Tai įprastas valstybių atstovų atsakymas į šį klausimą ir logiškai paaiškinamas vadovaujantis veto žaidėjų teorija. Kai reikalaujama vienbalsiškumo, nėra tokios galimybės, kad kiti veto žaidėjai priims bet kuriam kitam veto žaidėjui nepriimtina variantą.

Akcentuojamas ir vienbalsiškumo sukuriamas siekis sutarti dėl kompromiso, nes tik taip įmanoma priimti sprendimą, tačiau tai, kaip pastebima, sustiprina ir Europos Sąjungos vienybę ir reiškiamą Europos Sąjungos poziciją. Pašnekovas Nr. 6 teigia, jog tokiu atveju galima sakyti, kad „*Europos Sąjunga vienu balsu pasmerkė Rusijos karą Ukrainoje. Kaip vienu balsu buvo priimtos sankcijos. Tai stiprus argumentas, rodantis Europos Sąjungos vienybę ir stiprią poziciją*“. Pašnekovas Nr. 7 pastebi tendenciją, kuri analizuojama ir akademinėse publikacijose, kad Europos Sąjungoje linkstama sprendimus vienbalsiškai priimti net ir tais atvejais, kai leidžiamas kvalifikuotos balsų daugumos palaikymas. Taigi, nepaisant veto žaidėjų teorijos aiškinimo, kad esant kvalifikuotai balsų daugumai politikos stabilumas mažėja ir sprendimus priimti tampa lengviau, šiuo atveju politikos stabilumas išlieka toks pat dėl pačių veto žaidėjų noro susitarti ir pasiekti visiems tinkamiausią variantą, patenkantį į visų veto žaidėjų tenkinančių siūlymų sankirtą, kuri yra mažesnė nei kvalifikuotos daugumos sankirta. Kaip vieną iš pavyzdžių, kai Estijai buvo naudinga organizacijos kultūra pasiekti bendrą sutarimą, pašnekovas Nr. 7 įvardija buvusios Vokietijos kanclerės Angelos Merkel planus 2021 metų birželį susitikti su Rusijos vadovu Vladimiru Putinu, kuriam Estija su kitoms Baltijos valstybėmis pasipriešino: „*Tai buvo ne Europos Sąjungos Tarybos susitikimo rėmuose, tačiau tai vienas iš naujesnių pavyzdžių*“. Įvertinant tokius atvejus galima lengviau suprasti ir Europos Sąjungos valstybių narių nenorą atsisakyti vienbalsiškumo principo. Kai Europos Sąjungoje siekiama

principo visais atvejais siekti konsensuso, vis dėlto norima išsaugoti ir, kaip įvardijama „atsarginį stabdį“.

Vienbalsiškumo trūkumai

Estijos institucijų atstovai iškart akcentuoja, kad galiojant vienbalsiškumo reikalavimui Europos Sąjungos Taryba susiduria su sunkumais priimant greitus ir veiksmingus sprendimus ir konkrečiai griežtesnes sankcijas Rusijai dėl jos vykdomo karo Ukrainoje. Estijos atveju taip pat apgailestaujama dėl Vengrijos veiksmų, kai ji vienintelė prieštaraudama sankcijų paketams gali priversti visas Europos Sąjungos valstybes švelninti ribojimus ir atsisakyti griežtesnės stovėsenos globaliu mastu. Negebėjimas pasiekti ryžtingo sutarimo įvardijamas ir dėl sankcijų pasmerkimo Kinijoje. Tai interviu metu akcentavo abu pašnekovai iš Estijos. Pašnekovas Nr. 7 teigia, kad šiuo atveju pastebėti „šios formulės trūkumai, nes negalėjome pasmerkti žmogaus teisių pažeidimų Rytų Turkestane esančiose uigūrų teritorijose bei Honkonge“. Kinijos pasmerkimas dėl žmogaus teisių pažeidimų Vengrijos tiesiogiai nepaveiktų nei finansiškai, nei kokiais kitais būdais. Visgi dėl šios valstybės ryšių su trečiosiomis šalimis ji tampa pažeidžiama. Šiuo atveju galima pritaikyti ir G. Tsebelio pastebėjimą, kad veto žaidėjai ne visuomet gali elgtis racionaliai ir nepritarti net ir tiems sprendimams, kurie, įprastomis sąlygomis, patenka į jiems priimtinių siūlymų sankirtą. Ideologiškai žmogaus teisių atžvilgiu Kinijoje Vengrija taip pat neturėtų būti per daug nutolusi, kad nepavyktų pasiekti sutarimo su kitomis valstybėmis narėmis, tačiau, veikiant šalutiniams veiksniams, sutarimas nepasiekiamas ir politikos stabilumas išlieka didelis dėl veto žaidėjų teorija nepaaiškinamų priežasčių (informacijos trūkumas).

Estijos atstovai įvardija dar vieną vienbalsiškumo trūkumą – tai pastangų stoka pasiekti kompromisą. Teigiama, kad esant kvalifikuotai balsų daugumai valstybės narės yra priverstos ieškoti sąlyčio taškų, derėtis ir daryti kompromisus, o galiojant vienbalsiškumui yra galimybė pasinaudoti veto teise ir nevargi derantis. Kaip pastebėti Pašnekovas Nr. 6, „visi nori sprendimo, kuris būtų visiems patinkantis kompromisas. Į tai įdedama daug darbo ir visi derasi turėdami omenyje, kad reikia pasiekti kompromisą. Kitaip didėtų rizika likti mažumoje kur nors kamputyje ir, jei neturi tinkamos pozicijos, tai jau tavo pralaimėjimas“. Kad kvalifikuota balsų dauguma sprendžiant dėl bendros užsienio ir saugumo politikos skatina valstybes nars būti aktyvesnes diplomatijoje tvirtina ir Pašnekovas Nr. 7. Jis sako, kad „tai pirmiausia skatina aktyviai ieškoti palaikymo savo idėjoms bei parengti stipresnius argumentus, kodėl palaikai vieną ar kitą idėją“. Koalicijų formavimas bei sąjungininkų paieškos

taikant kvalifikuotą balsų daugumą priimt sprendimą veto žaidėjų teorija paaiškinamos kaip galimybė turėti pranašumą prieš kitus veto žaidėjus ir užsitikrinti, jog priimamas sprendimas pateks į tavo paties priimtinių siūlymų sankirtą.

Pozicija dėl balsavimo taisyklių pokyčių

Estija yra viešai paskelbusi savo oficialią poziciją, kuria palaikomas vienbalsiškumo principas. Kaip minėta anksčiau, tokį viešą pareiškimą Estijos valdžia išplatino 2023 metų pradžioje, o vėliau paramą vienbalsiškumui išreiškė ir naujasis užsienio reikalų ministras M. Tsahkna. Pašnekovas Nr. 6 teigia, kad ir dabar sutartyse numatyta išimčių, tokių kaip konstruktyvus susilaikymas, kai valstybė neprieštaraudama gali susilaikyti nuo pritarimo siūlymui, tačiau nesukliudo priimti teigiamo sprendimo. Konstruktyvus susilaikymas leidžia valstybei narei susilaikyti nuo pritarimo siūlymui Europos Sąjungos Taryboje net kai reikalaujama vienbalsiškumo. Lisabonos sutarties 31 straipsnyje apibrėžiamo konstruktyvaus susilaikymo išlyga pasinaudojusi valstybė narė gali nevykdyti Europos Sąjungos Tarybos sprendimo, net jei jis priimtas ir vykdomas kitų už jį balsavusių narių.⁸⁵ Pagal veto žaidėjų teoriją tokį variantą galima teoriškai tapatinti su Latvijos prezidento siūlymu dėl žalos nedarymo principo. Kai vienas veto žaidėjas nedalyvauja sprendimo priėmimo (šiuo atveju nusprendžia nekliudyti jo priėmimui), pritarimo sulaukti galinčių siūlymų sankirta padidėja, o politikos stabilumas sumažėja.

Tačiau Pašnekovas Nr. 7 yra linkęs kelti klausimus dėl vienbalsiškumo prasmingumo ir laikosi pozicijos, kad Estija turėtų būti atvira diskusijoms ir neatmesti galimybės palaikyti balsavimo taisyklių Europos Sąjungos Taryboje pokyčius. Tiesa, naujasis Užsienio reikalų ministras siūlo svarstyti konsensuso minus vienas idėją, kai sulaukus vienos šalies pasipriešinimo sprendimą būtų įmanoma vis tiek priimti. Šis atvejis pagal veto žaidėjų teoriją gali būti taip pat paaiškinamas kaip ir prieš tai paaiškintas konstruktyvaus susilaikymo atvejis. Pašnekovas Nr. 7 mano, kad Estijos viduje pozicija nėra tokia vieninga ir griežta: „*Aš žinau, kad vis daugiau žmonių norėtų persvarstyti, pradedant nuo konsensuso minus vienas požiūrio, kai sprendžiama dėl žmogaus teisių, sankcijų ir panašių klausimų*“. Iš to galima spręsti, kad Estijos institucijų atstovai suvokia veto žaidėjų teorijos principą, kad kuo daugiau žaidėjų, tuo didesnis stabilumas, o tuomet sunkiau priimti greitus ir efektyvius sprendimus kilus krizėms. Politikų noras turėti tokį gebėjimą Europos Sąjungos Taryboje yra visiškai suprantamas reaguojant į dabartinius įvykius Ukrainos karo kontekste. Pašnekovas Nr. 7 taip pat reaguoja į devynių

⁸⁵ Europos Sąjunga, „Europos Sąjungos sutarties suvestinė redakcija“, *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, 2008, <<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0013:0045:lt:PDF>> [žiūrėta 2023 02 19].

valstybių paskelbtą iniciatyvą ieškoti būdų klausimus dažniau spręsti kvalifikuota balsų dauguma ir sako, kad mažos šalys kaip Estija turėtų paieškoti rimtesnių argumentų dėl vienbalsiškumo ir orientotis į sprendimų priėmimo efektyvumą, o ne mažos valstybės baimes. Didesnis efektyvumas, veto žaidėjų teorijos aiškinimu, įmanomas tik sumažinus politikos stabilumą, kuris mažėja žeminant balsavimo taisyklių slenkstį. Šiuo atveju tai būtų perėjimas nuo vienbalsiškumo prie kvalifikuotos daugumos.

Primenama, kad naujasis Estijos parlamentas darbą pradėjo neseniai ir teigiama, kad diskusija dėl balsavimo taisyklių Europos Sąjungos Taryboje bus gražinta į darbotvarkę.

Kylančios rizikos

Tokiu atveju, jei būtų keičiamos balsavimo taisyklės sprendžiant dėl bendros užsienio ir saugumo politikos ir išplečiama kvalifikuotą balsų daugumą, Estijos atstovai kaip svarbiausią riziką savo šaliai įvardija mažėjančią mažos šalies įtaką ir iššūkius ieškant partnerių siekiant blokuoti interesų neatitinkantį siūlymą. Pašnekovas Nr. 6 teigia, kad *„jei būtų siūloma pozicija, su kuria mes nesutinkame, mums reiktų daug sąjungininkų tai blokuoti.“*. Toks pastebėjimas yra suprantamas, nes norint blokuoti siūlymą, tai darančių valstybių gyventojų skaičius turi būti didesnis kaip 35 proc. visos Europos Sąjungos populiacijos. Tokiai valstybei kaip Estija, kurios gyventojų skaičius yra mažas, tokius reikalavimus pasiekti sudėtinga. Svarbu pastebėti, kad ir įprasti Estijos partneriai yra didelės Europos Sąjungos populiacijos dalies nesudarančios valstybės narės.

Jei taisyklės būtų keičiamos ir išplečiama kvalifikuota dauguma, išvelgiama rizika dėl Europos Sąjungos vienybės. Neatmetama, kad nelikus vienybės ir didėjant susiskaldymui, tuo galėtų pasinaudoti trečiosios šalys skleisdamos dezinformaciją ir toliau kurstydamos susiskaldymą. Pašnekovas Nr. 6 pastebi, kad tai pakenktų ir Europos Sąjungos kaip stiprios tarptautinės organizacijos įvaizdžiui: *„Įsivaizduokite situaciją, kai Europos Sąjunga sprendimą priima kvalifikuota dauguma, o juo nepatenkintos valstybės irgi garsiai reiškia savo poziciją. Taip kiltų daug sutrikimo trečiosiose šalyse, kokia iš tiesų yra Europos Sąjunga, jei negali kalbėti vienu balsu“*.

Pateikiamas ir hipotetinis scenarijus, kaip galėtų nutikti sprendimus priimant kvalifikuota balsų dauguma. Pašnekovas Nr. 7 neatmeta tokios galimybės, kad didžiausią įtaką turinčiose Europos Sąjungos šalyse valdžią perėmus radikalesniems politikams, tokia laisvesnė ir mažesnę politikos stabilumą lemianti sprendimų priėmimo sistema Estijai bei kitoms valstybėms būtų žalinga: *„Pavyzdžiui, Vokietijoje – tai tik teorinis svarstymas – koaliciją sudarytų „Die Linke“ ir „AfD“. Tai*

rusams patiktų. Tuomet minėjau Marine Le Pen ir Melenchoną. Jei vienas iš jų taptų prezidentu 2027 metais, tai kvalifikuota dauguma neabejotinai suteiktų jiems galią pakenkti mūsų nacionaliniams interesams. Mes galėtume netekti galimybės daryti įtaką“. Veto žaidėjų teorija nurodo, kad kuo didesnė konkretaus veto žaidėjo įtaka vadovaujantis galiojančiomis balsavimo taisyklėmis, tuo didesnis ir jam parankių siūlymų sankirtos laukas. Taikant kvalifikuotos balsų daugumos taisyklę, politikos stabilumas tampa mažesnis, o didesnę galią turintys veto žaidėjai turi ir didesnę įtaką siūlyti bei konsoliduoti pritarimą jiems labiausiai palankiems sprendimams.

Rizikas Estijos atstovas įvardija ir jei nebūtų keičiamos taisyklės. Pašnekovas Nr. 6 sako, kad palikus reikalavimą Europos Sąjungos Taryboje sprendimus priimti vienbalsiškai, kai kurie sprendimai ir toliau būtų nepriimami, pavyzdžiui, dėl žmogaus teisių pažeidimų pasmerkimo, nepavyktų išvengti ir tokių atvejų kaip pastaruoju metų vykę Vengrijos blokavimai. Kaip jau minėta anksčiau, net jei sprendimai patenka į visiems veto žaidėjams, o taip pat ir Vengrijai, tinkančių siūlymų sankirtą, veto žaidėjas vis tiek gali nesutikti su siūlymu dėl šalutinių priežasčių (pavyzdžiui, egzistuojant įvairiems kompensavimo mechanizmams).

Balsavimo taisyklių perspektyvos

Estijos institucijų atstovai yra skeptiški dėl balsavimo taisyklių pokyčių Europos Sąjungos Taryboje. Nors jie mano, kad diskusijos šia tema toliau vyks, tačiau yra įsitikinę, jog realių pokyčių tai nelems. Pašnekovas Nr. 6 sako, kad asmeniškai nemato „*tokios galimybės, kad mes pasieksime vienbalsišką sutarimą tarp valstybių narių keisti balsavimo taisykles, naudoti pasareles ir kitus pakeitimus*“. Teigiama, jog kvalifikuotos daugumos išplėtimą palaikančių devynių valstybių nepakaks, nes didesnė dalis šalių neišreiškė tokios pozicijos. Pašnekovas Nr. 7 taip pat akcentuoja, kad opozicija kvalifikuotos daugumos plėtrai yra stipresnė nei palaikymas. Vis dėlto Ukrainos narystė Europos Sąjungoje matoma kaip veiksnys, galintis lemti ir balsavimo taisyklių pokyčius: „*Kai kalbama apie plėtrą ir derybas su Ukraina ateinančiais mėnesiais, tai yra kritinis momentas. Vengrijos pozicija Ukrainos atžvilgiu buvo neigiama ir negalime turėti sklandžios integracijos, kuri yra mūsų interesas. Turime užtikrinti, kad Europos Sąjungos mechanizmai veiktų be jokių politinių žaidimų ir veto. Deja, bet matome, jog dėl Vengrijos Rusija turi tam tikrą veto teisę konkrečiais atvejais. Turime tai pašalinti*“.

Kaip matome iš Estijos atstovo vertinimo, Europos Sąjungos plėtra, jo manymu, yra vienintelė priežastis, kuri lemtų balsavimo taisyklių pokyčius. Tai yra logiška išvada ir vadovaujantis

veto žaidėjų teorija. Kuo daugiau veto žaidėjų, tuo sunkiau priimti sprendimus ir pakeisti status quo. Suprantama, kad dabartinės Europos Sąjungos valstybės narės nenorėtų dar labiau apsunkinti sprendimų priėmimo, kuris jau dabar kelia iššūkių, o tai reiškia, kad tektų imtis institucinės pertvarkos, įskaitant ir dėl balsavimo taisyklių Europos Sąjungos Taryboje.

Apibendrinimas

Estijos valdžia yra išreiškusi viešą oficialų palaikymą vienbalsiškumo principui Europos Sąjungos Taryboje bendros užsienio ir saugumo politikos klausimais. Nepaisant tvirtos pozicijos, Estijos atstovai interviu metu teigė, kad šalis yra atvira diskusijoms. Pašnekovas Nr. 7 sako, kad darbą pradėjus naujam Estijos parlamentui, klausimas dėl balsavimo taisyklių Europos Sąjungos Taryboje vėl bus grąžintas į darbotvarkę.

Pašnekovams aktualu, kad esant vienbalsiško sutarimo reikalavimui, Estija turi stipriausią įrankį apsaugoti savo interesus – t.y. prireikus pasinaudoti veto teise. Ši teisė užtikrina ir kad į Estijos poziciją atsižvelgiama Europos Sąjungos Taryboje. Nepaisant pritarimo vienbalsiškumo principui, Estijos atstovai kritikuoja galimybę vienai valstybei piktavališkai blokuoti sprendimus ir teigia, kad tokia situacija, kai dėl Vengrijos nepavyksta priimti griežtesnių sankcijų, nėra gera. Kaip vienintelė sąlyga, kuri lemtų galimą balsavimo taisyklių pokytį, įvardijama Europos Sąjungos plėtra ir Ukrainos narystė šioje tarptautinėje organizacijoje. Remiantis veto žaidėjų teorija ši išlyga yra suprantama, nes kuo daugiau veto žaidėjų, tuo sudėtingiau priimti sprendimus, o vykdant plėtrą siekis turėtų būti kuo labiau pagerinti Europos Sąjungos situaciją ir įtaką pasaulyje. Didinant politikos stabilumą organizacijoje, tokių tikslų pasiekti nepavyktų.

5.2.4. Lietuvos, Latvijos ir Estijos atvejų palyginimas

Visos Baltijos valstybės oficialiai laikosi pozicijos palaikyti vienbalsiškumo principą Europos Sąjungos Taryboje sprendžiant dėl bendros užsienio ir saugumo politikos. Teigiama, kad tai jautri sritis ir akcentuojami šios balsavimo taisyklės privalumai. Visgi vienbalsiškumo principo palaikymo ir požiūrio į kvalifikuotos balsų daugumos išplėtimą lygis Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje skiriasi. Tai atsispindi ir atsakymuose į kitus klausimus. Visų Baltijos valstybių institucijų atstovų atsakymai pateikiami apibendrintai, kad geriau matytųsi sąlyčio ir išsiskyrimo taškai tarp šių šalių (žr. 3 lentelė). Toliau lyginamos lentelėje vaizduojamos Latvijos, Lietuvos ir Estijos pozicijos.

	Lietuva	Latvija	Estija
Ar pritartų taisyklių pokyčiams?	palaiko vienbalsiškumą, pokyčiai su sąlyga, kad Ukraina stoja į ES	palaiko vienbalsiškumą, pokyčiams dar nepasiruošę	palaiko vienbalsiškumą, atviri diskusijai
Vienbalsiškumo privalumai	apsaugo interesus, derybinis instrumentas, svertai mažoms valstybėms, ES vienybė	apsaugo interesus, ES vienybė	įrankis daryti poveikį, skatina kompromisą, ES vienybė
Vienbalsiškumo trūkumai	blokuoti gali viena narė, lėti sprendimai, per švelnios sankcijos, nėra pozicijos dėl žmogaus teisių, piktnaudžiavimo įrankis, sprendimas ties žemiausiu vardikliu	lėti sprendimai, per švelnios sankcijos, piktnaudžiavimo įrankis, derybinis įrankis, sunku susitarti	blokuoti gali viena narė, per švelnios sankcijos, nėra pozicijos dėl žmogaus teisių, tingiai siekiama konsensuso
Rizikos pakeitus taisykles	maža šalis bus užbalsuota / neapgins interesų, nepakaks partnerių koalicijoms, mažės galimybės derėtis, kris įgyvendinimo kokybė, susiskaldymas, euroskepticizmas, prorusiškų veikėjų įtaka	maža šalis bus užbalsuota, susiskaldymas	neapgins interesų, nepakaks partnerių koalicijoms, susiskaldymas, radikalių ar prorusiškų veikėjų įtaka
Rizikos nepakeitus taisyklių	Ukraina neįstos į ES, strigtų ES veikimas, Rusijos įtaka ES	vykdant ES plėtrą mažės didžiųjų narių įtaka, didėtų piktnaudžiavimas	nepriimami sprendimai
Vienbalsiškumo perspektyvos	diskusija siejama su ES plėtra, pokyčių dar nebus, didės spaudimas pareikšti poziciją	diskusija siejama su ES plėtra, pokyčių dar nebus, ilgalaikėje perspektyvoje pokyčiai neišvengiami	diskusija tęsis, pokyčių dar nebus, neskubus klausimas

3 lentelė. Apibendrinti Baltijos valstybių institucijų atstovų atsakymai.

Baltijos valstybių atstovai apie vienbalsiškumą kalba kaip apie jų šalims ypatingai naudingą įrankį, tačiau interviu metu Lietuvos ir Estijos pašnekovai buvo labiau linkę vertinti galimybes keisti balsavimo taisykles dėl bendros užsienio ir saugumo politikos. Lietuvos atveju įvardyta sąlyga, kad šalis pritartų kvalifikuotos daugumos išplėtimui Europos Sąjungos Taryboje tik tuo atveju, jei būtų

susitarta dėl Europos Sąjungos plėtros ir į ją stotų Ukraina. Vienas iš Lietuvos atstovų įsitikinęs, kad dėl Ukrainos Lietuvos politikai pakeistų poziciją ir sutiktų atsisakyti veto teisės. Estijos atstovai teigia esantys atviri diskusijai ir kad šis klausimas grįš į naujai išrinkto parlamento darbotvarkę. Vienas iš Estijos pašnekovų teigia, kad poziciją reikia persvarstyti ir neatmeta naujojo užsienio reikalų ministro palaikomo konsensuso minus vienas principo, kai sprendimas būtų priimamas net ir vienai šaliai pasinaudojus veto teise. Tuo metu Latvijos atstovai labiau linkę laikytis dabartinės oficialios pozicijos, tačiau Latvijos prezidentas siūlo žalos nedarymo principą, kuriuo vadovaujantis siūlymą vetuojanti valstybė turėtų pateikti tokio veiksmo argumentus ir jie būtų vertinami. Reikia atkreipti dėmesį, kad interviu metu pastebėtas valstybių institucijų atstovų tarpusavio prieštaravimas dėl pozicijos vienbalsiškumo principo atžvilgiu. Po vieną Lietuvos ir Latvijos atstovą teigė, kad valstybės neturi suformuluotos aiškios pozicijos. Tai galima paaiškinti tuo, kad valstybių institucijose vyksta diskusijos šia tema, o jų atstovų nuomonės ne visais atvejais sutampa, kadangi vyksta vienbalsiškumo privalumų ir trūkumų vertinimas, ypač dabartiniame karo Ukrainoje kontekste.

Baltijos valstybių atstovams pagrindiniai vienbalsiškumo privalumai yra tai, kad turint veto teisę šalys gali apsaugoti savo interesus. Tai labiausiai interviu metu akcentavo Lietuvos ir Latvijos atstovai, ypatingai akcentuodami mažos valstybės elementą. Lietuvos ir Estijos atvejais teigiama, kad tai reikšmingas derybinis įrankis, leidęs šalims susitarti dėl joms aktualių sprendimų. Taip pat visos trys Baltijos valstybės kaip vieną pagrindinių vienbalsiškumo teikiamų naudų įvardija, kad siekiant kompromiso Europos Sąjunga vieningai priima sprendimus, nes jiems pritaria visos valstybės narės.

Pagrindiniai įvardijami vienbalsiškumo trūkumai daugiausia susiję su karo Ukrainoje kontekstu ir sankcijų Rusijai įvedimu. Baltijos valstybių atstovai primena Vengrijos atvejį, kai dėl jos veto teko priimti švelnesnes sankcijas Rusijai nei norėta. Lietuva ir Latvija akcentuoja, kad sprendimai Europos Sąjungos Taryboje dabar priimami per lėtai, o Lietuvos ir Estijos atstovai kritiką vienbalsiškumui išreiškia ir dėl Europos Sąjungos negebėjimo pareikšti pozicijos dėl žmogaus teisių padėties Kinijoje, nes ir šiuo atveju pakanka vienos valstybės narės prieštaravimo. Vienas Lietuvos atstovas teigia, kad vadovaujantis vienbalsiškumo principu sprendimai priimami ties žemiausiu vardikliu.

Vertinant visus šiuo įvardytus aspektus juos galima susieti su veto žaidėjų teorija, kuri aiškina sprendimų priėmimo procesą. Kuo daugiau veto žaidėjų, tuo didesnis politikos stabilumas. Jis didėja ir priklausomai nuo balsavimo taisyklių kartelės. Sprendžiant bendros užsienio ir saugumo politikos klausimus reikalaujama vienbalsiškumo, o tai yra pats aukščiausias balsavimo taisyklių lygmuo, todėl ir politikos stabilumas šiuo aspektu Europos Sąjungoje didėja. Taigi, dėl didelio veto

žaidėjų skaičiaus ir aukštos balsavimo taisyklių ribos Europos Sąjungos Taryboje sprendimus priimti yra sudėtinga, nes šios aplinkybės kai kuriais klausimais lemia didelį valstybių narių centrą ir mažą sankirtą, kurioje esantys sprendimai priimtini absoliučiai visiems veto žaidėjams.

Nepaisant kylančių sunkumų, Baltijos valstybės įvardija ir numanomas rizikas, kurios atsirastų išplėtus kvalifikuotos daugumos balsavimą. Tiek Lietuvos, tiek Latvijos, tiek Estijos atstovai teigia, kad nelikus vienbalsiškumo šios šalys nebegalėtų apginti savo interesų, kadangi yra mažos valstybės ir kvalifikuotos daugumos atveju turėtų mažai galios. Lietuvoje ir Estijoje nerimaujama, kad tuomet šios valstybės dėl savo riboto poveikio netektų derybinės galios Europos Sąjungos mastu. Visos trys šalys akcentuoja, kad sprendimus priimant ne vienbalsiškai nebeliktų ES vienybės, kadangi užbalsuotos valstybės narės liktų nepatenkintos priimamais sprendimais.

Jei balsavimo taisyklės Europos Sąjungos Taryboje nebūtų keičiamos, Lietuvoje įžvelgiama rizika, kad tuomet į Europos Sąjungą Ukrainai įstoti nepavyktų. Tai aiškinama kitų valstybių narių nenoru dar labiau apsunkinti sprendimų priėmimo procesą, tad prieš tai reikia įgyvendinti institucinius pokyčius. Šių diskusijų sąsajos su Europos Sąjungos plėtra įvardijamos ir Latvijoje. Visos trys Baltijos valstybės laikosi panašios pozicijos, kad neatsisakius vienbalsiškumo toliau būtų piktnaudžiaujama veto teise, o į Europos Sąjungą įstojus daugiau valstybių, piktnaudžiavimo atvejų daugėtų ir pradėtų dar labiau strigti šios tarptautinės organizacijos sprendimų priėmimas.

Visose Baltijos valstybėse dominuoja nuomonė, kad nors diskusijos dėl balsavimo taisyklių pokyčių Europos Sąjungos Taryboje toliau vyks, greitu metu pokyčių būti neturėtų. Vis dėlto siejant šį klausimą su plėtra, Lietuvoje neatmetama, kad prasidėjus deryboms dėl Ukrainos narystės Europos Sąjungoje, valstybės narės sulauks spaudimo apsispręsti dėl pozicijos vienbalsiškumo principo atžvilgiu ir šiuo klausimu prasidės aktyvios diskusijos.

Baltijos valstybių užsienio reikalų srityje sprendimus priimančių institucijų atstovai daugiausia įvardija tuos pačius ar panašius aspektus dėl vienbalsiškumo principo, kuriuos šios šalys laiko esminiais. Vis dėlto pozicijų skirtumai pastebimi ne tik pačių šalių viduje, bet ir tarp Lietuvos, Latvijos ir Estijos pozicijų. Pagrindinis išsiskyrimo taškas yra nusiteikimo palaikyti veto teisės atsisakymą lygmuo, kur labiausiai išsiskiria Lietuva. Tuo metu Latvija labiausiai išsiskyrė dėl šios šalies atstovų vengimo kalbėti apie vienbalsiškumo trūkumus, o Estijos atveju, nors šios šalies politikai viešai poziciją reiškia stipriausiai, interviu metu jos atstovai buvo lanksčiau nusiteikę diskusijai dėl balsavimo taisyklių pokyčių, nei pozicijos viešai daug nereiškiančios Latvijos atveju.

Išvados

Darbe parodoma, kaip Baltijos valstybių užsienio reikalų srityje sprendimus priimančių institucijų atstovai vertina iššūkius, kylančius dėl vienbalsiškumo principo Europos Sąjungos Taryboje. Prasingumas šią balsavimo taisyklę taikyti priimant bendros užsienio ir saugumo politikos sprendimus analizuotas aiškinantis Lietuvos, Latvijos ir Estijos pozicijas: kokius vienbalsiškumo principo privalumus ir trūkumus įžvelgia, kokias rizikas mato, jei taisyklės liktų tokios pačios arba būtų išplečiama kvalifikuota balsų dauguma, taip pat pateikti atsakymai, kodėl palaikomas vienbalsiškumas ir koku atveju būtų keičiama pozicija dėl balsavimo taisyklių. Darbe remiamasi George'o Tsebelio veto žaidėjų teorija, kuri leidžia analizuoti ir prognozuoti sprendimų priėmimo procesą Europos Sąjungos Taryboje. Veto žaidėjų teorija nurodo, kad kuo daugiau veto žaidėjų dalyvauja priimant sprendimą, tuo didesnis politikos stabilumas, o tai reiškia, kad pakeisti status quo ir priimti naują sprendimą yra sudėtingiau. Vadovaujantis šia logika teigiama, kad veto žaidėjų skaičiui augant, didėja ir politikos stabilumas, kuris taip pat priklauso ir nuo balsavimo taisyklių slenksčio, būtino norint priimti sprendimą.

Europos Sąjungos Tarybos atveju sprendžiant dėl bendros užsienio ir saugumo politikos šie veto žaidėjų teorijos teiginiai rodo, kad sprendimų priėmimas Europos Sąjungoje yra sudėtingas, o Europos Sąjungos plėtra dar labiau apsunkintų ryžtingų ir efektyvių sprendimų priėmimą, jei nebūtų keičiamos balsavimo taisyklės. Nors vienbalsiškumo principas kritikuojamas didžiųjų valstybių narių politikų, Europos Sąjungos institucijų lyderių ir akademinės bendruomenės, didžioji dalis valstybių narių neturi aiškios pozicijos ar išreiškia palaikymą veto teisės išsaugojimui. Ši dilema dėl vienbalsiškumo principo keliamų iššūkių, kai tuo pat metu išlaikoma parama tokiai balsavimo taisyklei, atsispindi ir Baltijos valstybių atstovų interviu metu išreikštose pozicijose.

Atliekant interviu analizę pirmiausia paaiškėjo, kad Lietuvos, Latvijos ir Estijos atstovai vienbalsiškumo principą palaiko baimindamiesi, jog netekę veto teisės jie prarastų ir garantiją visais atvejais apginti savo interesus bei sumažėtų jų derybinė galia. Didelis politikos stabilumas, pavyzdžiui, Ukrainos karo kontekste sudaro kliūčių priimti griežtesnes sankcijas Rusijai, tačiau jis užtikrina, jog nebus priimamas bent vienai valstybei narei nepriimtinas sprendimas. Dėl valstybių pozicijų vienbalsiškumo atveju pastebėtas ryškiausias skirtumas tarp visų Baltijos valstybių. Lietuva teigia, kad poziciją svarstyti keisti paaiškėjus, jog Ukraina įstos į Europos Sąjungą. Latvijos ir Estijos pozicija dėl

pokyčių santūresnė. Estijos atstovai neatmeta galimybės diskutuoti, o Latvijoje teigiama, kad Europos Sąjunga tam politiškai dar nepasirengusi. Nepaisant tvirto vienbalsiškumo palaikymo tiek Latvijos, tiek Estijos atstovai siūlo svarstyti įvesti taisykles, kurios kai kuriais atvejais leistų nepaisyti vienos valstybės narės išreikšto veto ir taip apsaugotų Europos Sąjungą nuo piktnaudžiavimo veto teise.

Baltijos valstybių institucijų atstovų interviu analizė atskleidė, kad visos trys šalys vienbalsiškumą palaiko dėl panašių priežasčių. Teigiama, kad tai svarbus derybinis įrankis ir svertas mažoms valstybėms ginant savo interesus. Baiminamasi, kad atsisakius vienbalsiškumo, Lietuva, Latvija ir Estija būtų užbalsuotos kitų didesnę galią kvalifikuotos balsų daugumos atveju turinčių valstybių, taip pat netekus veto teisės ženkliai sumažėtų jų derybinė galia, o burti koalicijas būtų sunku, kadangi įprastai šių valstybių partneriai nesudaro blokuojančios mažumos Europos Sąjungos Taryboje. Matyti, kad visoms trims Baltijos valstybėms yra svarbi ir Europos Sąjungos vienybė, kai sprendimams pritaria visos šalys, o vienybės netekus nerimaujama dėl galinčio didėti susiskaldymo ir Europos Sąjungos gebėjimo efektyviai veikti bei galios mažėjimo.

Karo Ukrainoje kontekste viešojoje erdvėje suaktyvėjus kritikai ir diskusijoms dėl balsavimo taisyklių Europos Sąjungos Taryboje, visų Baltijos valstybių atstovai taip pat akcentavo Vengrijos atvejį, kai dėl vienos nedidelės šalies prieštaravimo negalima įvesti griežtesnių sankcijų Rusijai. Interviu metu paaiškėjo, kad Lietuvos, Latvijos ir Estijos atstovai taip pat kelia klausimus dėl vienbalsiškumo prasingumo susiduriant su krizinėmis situacijomis. Jie teigia, kad veto teisė naudojama kaip piktnaudžiavimo įrankis, net kai blokuojanti valstybė narė tiesiogiai dėl sprendimo nebūtų neigiamai paveikiama. Šiuo atveju galima pritaikyti G. Tsebelio pastebėjimą, kad veto žaidėjai gali elgtis neracionaliai ir sprendimą blokuoti dėl šalutinių priežasčių, pavyzdžiui, tikėdamiesi kompensacijos. Trūkstamos informacijos elementas dėl galimų kompensacijų galėtų paaiškinti ir kodėl blokuojama Europos Sąjungos pozicija dėl žmogaus teisių padėties Kinijoje. Pastebima, kad Baltijos valstybių atstovai pripažįsta, jog, neatsisakius vienbalsiškumo Europos Sąjungos Taryboje, ateityje gali kilti dar didesnių iššūkių siekiant susitarti. Akcentuojamas Europos Sąjungos plėtros momentas ir teigiama, jog į organizaciją įstojus Ukrainai ar daugiau šalių, sprendimų priėmimas ir Europos Sąjungos veikimas pradėtų strigti. Šiuos svarstymus siejant su veto žaidėjų teorija, tokie Lietuvos, Latvijos ir Estijos atstovų pastebėjimai yra pagrįsti, nes didėjant veto žaidėjų skaičiui, mažėja visiems tinkančių siūlymų apimtis ir politinis stabilumas didėja ar išlieka toks pat, o tai reiškia, kad susitarti gali būti dar sudėtingiau.

Kritika dėl vienbalsiškumo principo Europos Sąjungos Taryboje keliamų problemų aiškiai įvardijama, tačiau interviu analizės metu paaiškėjo, kad Baltijos valstybės skeptiškai vertina

perspektyvas dėl balsavimo taisyklių pakeičių. Galima daryti išvadą, kad jų įvardyti vienbalsiškumo privalumai yra naudingesni nei veto teisės daroma žala. Vis dėlto neatmetama, jog diskusijos dėl vienbalsiškumo prasmingumo tęsis toliau, o jas dar labiau skatins klausimai, susiję su Europos Sąjungos plėtra ir Ukrainos naryte šioje tarptautinėje organizacijoje. Tokios prognozės skamba logiškai žvelgiant ir iš veto žaidėjų teorijos perspektyvos. Europos Sąjungos Tarybai nenuleidus balsavimo taisyklių slenksčio ir neperėjus prie kvalifikuotos daugumos ar kito galimo varianto, nebūtų pagrindo tikėtis efektyvesnio Europos Sąjungos veikimo.

Darbe atlikta interviu analizė leido išsiaiškinti, kodėl Baltijos valstybės palaiko vienbalsiškumo principo reikalavimą Europos Sąjungos Taryboje sprendžiant dėl bendros užsienio ir saugumo politikos bei kaip vertina dėl veto teisės kylančius iššūkius. Surinkta medžiaga rodo, kad pokyčiai dėl Baltijos valstybių požiūrio į vienbalsiškumo naudą ir jo keliamas rizikas pamažu vyksta, diskusijos tęsiasi tiek valstybių viduje, tiek Europos Sąjungos lygiu, o Lietuvos, Latvijos ir Estijos prognozės dėl balsavimo taisyklių pakeičių, nors ir rezervuotos artimoje ateityje, tačiau ilgesnėje perspektyvoje nėra atmetamos. Ateityje tyrimą būtų galima plėsti į jį įtraukiant daugiau veikėjų tiek valstybių institucijose, tiek analizuojant didesnę spektrą šalių, kurios dar nėra išreiškusios palaikymo kvalifikuotos balsų daugumos išplėtimui sprendžiant dėl bendros užsienio ir saugumo politikos. Remiantis tokiais duomenimis būtų galima išsamiau įvertinti esminius sąlyčio ir išsiskyrimo taškus, kurie lemtų valstybių pritarimą ar priešinimąsi kai bus svarstoma, kaip toliau efektyvinti Europos Sąjungos veikimą.

Literatūros sąrašas

Asheim, Geir B., Carl Andreas Claussen ir Tore Nilssen, „Majority voting leads to unanimity“, *International Journal of Game Theory*, 2006, Vol. 35, No. 1, <<https://doi.org/10.1007/s00182-006-0042-5>>, [Žiūrėta 2023 02 28], 91-110.

Askew, Joshua, „NATO chief says Finland and Sweden could join 'quickly' as both warm to membership“, Euronews, 2022 04 29, <<https://www.euronews.com/my-europe/2022/04/28/nato-chief-says-finland-and-sweden-could-join-quickly-as-both-warm-to-membership>>, [Žiūrėta 2023 02 20].

Bairigazzi, Jacopo ir Jacob Henke Vela, „EU’s unanimity rules are here for now, despite chatter“, Politico, 2022 09 20, <<https://www.politico.eu/article/eu-unanimity-rules-are-here-for-now-despite-chatter>> [Žiūrėta 2023 02 20].

BBC, „Erdogan says Turkey may block Sweden’s Nato membership bid“, 2023 01 29, <<https://www.bbc.com/news/world-europe-64446439>> [Žiūrėta 2023 02 20].

Blake, Daniel J. ir Autumn Lockwood Payton, „Balancing design objectives: Analyzing new data on voting rules in intergovernmental organizations“ *Review of International Organizations*, 2015, Vol. 10, No. 3, <<https://doi.org/10.1007/s11558-014-9201-9>> [Žiūrėta 2023 04 01], 377-402.

Bouton, Laurent, Aniol Llorente-Saguer ir Frederic Malherbe, „Get Rid of Unanimity Rule: The Superiority of Majority Rules with Veto Power“ *Journal of Political Economy*, 2018, Vol. 126, No. 1, <<https://doi.org/10.1086/695477>> [Žiūrėta 2023 02 17], 107-149.

Brennan, Geoffrey ir Lorean Lomasky, „Inefficient Unanimity“ *Journal of Applied Philosophy*, 1984, Vol. 1, No. 1, <<https://doi.org/10.1111/j.1468-5930.1984.tb00195>> [Žiūrėta 2023 02 17], 151-163.

Buchanan, James M. ir Geoffrey Brennan, „The reason of rules: constitutional political economy“, 2011, Cambridge University Press, <<https://www.cambridge.org/core/books/reason-of-rules/is-constitutional-revolution-possible-in-democracy/DF7BAC4AAB1696C9462B34E505B6EA0B>> [Žiūrėta 2023 03 15].

Caro-Burnett, Johann „Optimal voting rules for international organizations, with an application to the United Nations“, *Journal of Public Economic Theory*, 2022, Vol. 24, No.6, <<https://doi.org/10.1111/jpet.12607>> [Žiūrėta 2023 04 10], 1463–1501.

Caro-Burnett, Johann, „Optimal voting rules for international organizations, with an application to the United nations“, *Journal of Public Economic Theory*, 2022, Vol. 24, No. 6, <<https://doi.org/10.1111/jpet.12607>> [Žiūrėta 2023 03 04], 1463-1501.

Dougherty, Keith L. ir Julian Edward, „Voting for Pareto optimality: a multidimensional analysis“ *Public Choice* , June 2012, Vol. 151, No. 3/4 (June 2012), 673-674 <<https://www.jstor.org/stable/41406947>> [Žiūrėta 03 26].

Dougherty, Keith L., „Buchanan and Tullock's Apple“, *Public Choice*, 2012, 152.3/4 <<https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s11127-012-9985-1>> [Žiūrėta 2023 02 27], 403-406.

Dougherty, Keith L., Brian Pitts, Justin Moeiler ir Robi Ragan, „An experimental study of the efficiency of unanimity rule and majority rule“ *Public Choice* , 2014, Vol. 158, No. 3/4, Special Issue: Empirical Social Choice (March 2014), 360 <<https://www.jstor.org/stable/24507604>> [Žiūrėta 2023 03 27].

ERR, „Estonian MEP on oil embargo stalling: Hungary, other's conduct shameful“, 2022 05 19, <<https://news.err.ee/1608601966/estonian-mep-on-oil-embargo-stalling-hungary-others-conduct-shameful>> [Žiūrėta 2023 04 12].

ERR, „Government backs unanimity requirement in EU foreign policy“, 2023 01 23, <<https://news.err.ee/1608860192/government-backs-unanimity-requirement-in-eu-foreign-policy>>, [Žiūrėta 2023 04 15].

Europos Sąjunga, „Europos Sąjungos sutarties suvestinė redakcija“, *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, 2008, <<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0013:0045:lt:PDF>> [Žiūrėta 2023 02 19].

Europos Sąjunga, „Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį pasirašyta Lisabonoje, 2007 m. gruodžio 13 d.“, *Europos Sąjungos oficialus leidinys*,

2007 12 13, < <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:12007L/TXT> > [Žiūrėta 2023 03 10].

Finke, Daniel ir Thomas Konig, Sven-Oliver Proksch, George Tsebelis, „Reforming the European Union“. 2012, Princeton: Princeton University Press, <<https://doi.org/10.1515/9781400842506>> [Žiūrėta 2023 03 29].

Gaučaitė-Znutienė, Modesta, „Matome valstybę, kuri visą bendriją laiko įkaitais“: dėl Vengrijos – ir Lietuvos politikų siūlymai ES, ir klausimas, ar tai teisinga?, Lrt.lt, 2022 04 30, <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1680472/matome-valstybe-kuri-visa-bendrija-laiko-ikaitais-del-vengrijos-ir-lietuvos-politiku-siulymai-es-ir-klausimas-ar-tai-teisinga>> [Žiūrėta 2023 02 10].

Hill, Norman L., „Unanimous Consent in International Organization“ *The American Journal of International Law*, Apr., 1928, Vol. 22, No. 2, <<https://doi.org/10.2307/2188533>> [Žiūrėta 2023 02 15], 319-329.

Yataganas, Xenophon ir George Tsebelis, „The Treaty of Nice, the Convention Draft and the Constitution for Europe Under a Veto Players Analysis“, *European Constitutional Law Review*, 2005, Vol. 1, Nr. 3, <<https://doi.org/10.1017/S1574019605004293>> [Žiūrėta 2023 04 28], 429–451.

Ilkevičiūtė, Justina, „Vengrijai pavyko pasiekti savo: 6-asis sankcijų Rusijai paketas priimtas, bet Maskvos patriarcho Kirilo nebeliko“, Lrt.lt, 2022 06 02, <<https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/1709335/vengrijai-pavyko-pasiekti-savo-6-asis-sankciju-rusijai-paketas-priimtas-bet-maskvos-patriarcho-kirilo-nebeliko>> [Žiūrėta 2023 02 12].

Jupille, Joseph, „The European Union and International Outcomes“ *International Organization*, 1999, Vol. 53, No. 2, 411 <<https://doi.org/10.1162/002081899550922>> [Žiūrėta 2023 03 27].

Kirgis, Frederic L., „The Security Council’s First Fifty Years“. *The American Journal of International Law*, 1995, Vol. 89, No. 3, <<https://doi.org/10.2307/2204171>> [Žiūrėta 2023 04 05], 506–539.

Koenig, Nicole, „Qualified Majority Voting in EU Foreign Policy: Mapping Preferences“, *Herie School Jaques Delors CentreI*, 2020 02 10, <https://www.delorscentre.eu/fileadmin/user_upload/20200210_Policy_Brief_QMV_Koenig.pdf> [Žiūrėta 2023 04 19].

Kupetytė, Rūta, LRT, „Ryto garsai. Seimas apsispręs dėl laikinojo bankų solidarumo įnašo“, *Ryto garsai*. Radijo laidos įrašas, 1:35:40 - 1:36:45, 2023 05 09, <<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000275464/ryto-garsai-seimas-apsispres-del-laikinojo-banku-solidarumo-inaso>> [Žiūrėta 2023 05 13].

Labanauskas, Evaldas, „Nesibaigiantis šantažo vakarėlis“: lenkai nusprendė pavogti ES lyderių Kalėdas?, IQ.lt, 2022 12 15, <<https://iq.lt/politika/nesibaigiantis-santazo-vakarelis-lenkai-nusprende-pavogti-es-lyderiu-kaledas/275266>> [Žiūrėta 2023 02 10].

Liborero, Jorge, „Nine EU countries join forces to reform voting rules on foreign policy and dent veto power“, Euronews, 2023 05 04, <<https://www.euronews.com/my-europe/2023/05/04/nine-eu-countries-join-forces-to-reform-voting-rules-on-foreign-policy-and-dent-veto-power>> [Žiūrėta 2023 05 04].

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „Baltic Prime Ministers fully endorse the decisions of Finland and Sweden to join NATO“, 2022 05 18, <<https://lrv.lt/en/news/baltic-prime-ministers-fully-endorse-the-decisions-of-finland-and-sweden-to-join-nato>> [Žiūrėta 2023 02 20].

Maggi, Giovanni ir Massimo Morelli, „Self-Enforcing Voting in International Organizations“, *The American Economic Review*, 2006, Vol. 96 , No. 4, <<https://doi.org/10.1257/aer.96.4.1137>> [Žiūrėta 2023 04 10], 1137–1158.

Malberg, Mall, „Incoming foreign minister: Supporting Ukraine to remain Estonia’s priority“, 2023 04 13, <<https://news.err.ee/1608946832/incoming-foreign-minister-supporting-ukraine-to-remain-estonia-s-priority>> [Žiūrėta 2023 04 15].

Marcinkevičius, Leonas, ELTA, „Landsbergis apie derybas dėl sankcijų rusiškai naftai: visa ES laikoma Vengrijos įkaite“, Delfi.lt, 2022 05 16, <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/landsbergis-apie-derybas-del-sankciju-rusiskai-naftai-visa-es-laikoma-vengrijos-ikaite.d?id=90228045>> [Žiūrėta 2023 04 12].

Matilla, Mikko ir Jean-Eric Lane, „Why Unanimity in the Council?: A Roll Call Analysis of Council voting“, *European Union Politics*, 2001, Vol. 2. No. 1, <<https://doi.org/10.1177/1465116501002001002>> [Žiūrėta 2023 02 21], 31-52.

Ministry of Foreign Affairs, „Foreign Minister Reinsalu in his annual foreign policy speech: Estonia’s foreign policy focuses on Ukraine’s victory and Russia’s defeat“, 2023 02 14, <<https://www.vm.ee/en/news/foreign-minister-reinsalu-his-annual-foreign-policy-speech-estonia-foreign-policy-focuses>>, [Žiūrēta 2023 04 15].

Pankūnė, Dainora, ELTA, „Lietuva gali blokuoti ES sankcijas Baltarusijai“, Delfi.lt, 2023 03 23, <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lietuva-gali-blokuoti-es-sankcijas-baltarusijai.d?id=92881867>> [Žiūrēta 2023 04 11].

Posner, Eric A. ir Alan O. Sykes, „Voting rules in international organizations“, *Chicago Journal of International Law*, 2014 Vol. 15 No. 1, <<https://web.s.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=634a9b62-cac0-4f2d-9d73-b92bc72c4384%40redis>> [Žiūrēta 2023 04 01], 195–228.

Rankin, Jennifer, „Hungary ‘holding EU hostage’ over sanctions on Russian oil“, *The Guardian*, 2022 05 16, <<https://www.theguardian.com/world/2022/may/16/hungary-sanctions-russian-oil-embargo-eu>> [Žiūrēta 2023 03 03].

Reuters, „EU needs majority voting in foreign, tax policy – Scholz“, 2022 09 29, <<https://www.reuters.com/world/europe/eu-needs-majority-voting-foreign-tax-policy-scholz-2022-08-29/>> [Žiūrēta 2023 02 27].

Reuters, „Von der Leyen backs ending unanimous voting in some areas of EU“, 2022 05 09, <<https://www.euronews.com/my-europe/2022/05/09/von-der-leyen-backs-ending-unanimous-voting-in-some-areas-of-eu>> [Žiūrēta 2023 02 10].

Schulz, Heiner ir Thomas König, „Institutional Reform and Decision-Making Efficiency in the European Union“, *American Journal of Political Science*, 2000, Vol. 44, No. 4, <<https://doi.org/10.2307/2669273>> [Žiūrēta 2023 04 25], 653-666.

Sullivan, Jonathan ir Torsen J. Selck, „Political preferences, revealed positions and strategic votes: explaining decision-making in the EU Council“, *Journal of European Public Policy*, 2007, Vol. 14, No. 7, <<https://doi.org/10.1080/13501760701576643>> [2023 04 26], 1150–1161.

Tsebelis, George, „Bridging qualified majority and unanimity decisionmaking in the EU“, *Journal of European Public Policy*, 2013, Vol. 20, No. 8, 1083–1103, <<https://doi.org/10.1080/13501763.2013.788368>> [Žiūrėta 2023 04 26], 1083–1103.

Tsebelis, George, „Veto players: How Political Institutions Work“, 2002, Princeton: Princeton University Press, <<https://doi.org/10.1515/9781400831456>> [Žiūrėta 2023 04 25].

United Nations, „Russia vetoes Security Council resolution condemning attempted annexation of Ukraine regions“, UN News, 2022 09 30, <<https://news.un.org/en/story/2022/09/1129102>> [Žiūrėta 2023 02 22].

United Nations, „United Nations Charter“, <<https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>> [Žiūrėta 2023 02 20].

United Nations, „Voting System“, United Nations Security Council, <<https://www.un.org/securitycouncil/content/voting-system>> [Žiūrėta 2023 02 20].

Von der Leyen, Ursula, „Speech by President von der Leyen at the closing event of the Conference on the Future of Europe“, European Commission, 2022 05 09, <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_22_2944> [Žiūrėta 2022 04 09].

Wessel, Ramses A. ir Viktor Szép, „The implementation of Article 31 of the Treaty on European Union and the use of qualified majority voting“, 2022, Luxembourg: Publications Office, <<http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>> [Žiūrėta 2023 04 25].

Zamora, Stephen, „Voting in International Economic Organizations“, *The American Journal of International Law*, 1980, Vol. 74, No. 3., <<https://doi.org/10.2307/2201650>> [Žiūrėta 2023 03 20], 566-608.

Zelenskyy, Volodymyr, „Speech by the President of Ukraine at a meeting of the UN Security Council“, President of Ukraine, 2022 04 05, <<https://www.president.gov.ua/en/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-zasidanni-radi-bezpeki-oon-74121>> [Žiūrėta 2023 02 22].

Priedai

Priedas nr. 1

Pusiau struktūruoti interviu

1. Pusiau struktūruotas interviu: Pašnekovas Nr. 1 (Lietuva)

Interviu su Lietuvos užsienio politikos sprendimus priimančios institucijos atstovu (toliau – Nr. 1)

Interviu su autore (toliau – G.K.), interviu vyko nuotoliniu būdu.

G. K.: Kaip Jūs matote pagrindinį principą ir esmę naudoti vienbalsiškumo principą balsuojant Europos Sąjungos Taryboje dėl bendros užsienio ir saugumo politikos?

Nr. 1: Aš tai sakyčiau, kad reikėtų apskritai kalbėti apie kvalifikuotą balsų daugumą ir institucinę reformą. Apskritai tie visi instituciniai klausimai buvo kaip tik pačioje karo pradžioje sumažėjęs aktyvumas jų aptarimo, bet iki karo ir po kovo ar kovo pabaigoj buvo aktualizavęsi, kad reikia peržiūrėti ir pritaikyti Europos Sąjungą po Brexito, padaryti Europos Sąjungą efektyvesnę, sprendimus priimti greičiau ir iš to kilo ta visa diskusija. Tada prasidėjo karas. Tada kelis mėnesius buvo pakankamai tylu. Didžiausias viso šito proceso iki karo vedėjas arba tas lyderis buvo Europos Parlamentas, kuris mano, kad reikia peržiūrėti viską, reikia organizuoti Europos konventą, kur visi piliečiai, politiniai ir socialiniai partneriai galėtų sutarti, kokios bus tos Europos Sąjungos sutartys, ir ten yra keliami keli elementai. Tai vienas yra pagrindinis kvalifikuota balsų dauguma, bet ne tik. Ten yra ir komisarų skaičius, ir kaip peržiūrėti atskiras politikas, politinius sprendimus.

Tai kalbant apie užsienio ir saugumo politiką, tai yra bent kelios sritys, kur kvalifikuota balsų dauguma vis iškyla. Tai čia dažniausiai diskusijoj yra toks pagrindinis klausimas, ar reikia, ar nereikia sutartis peržiūrėti tam, kad galėtume taikyti kvalifikuotą balsų daugumą. Kaip žinia, dabartinės sutartys numato keletą, iš viso 40 gal su viršum tų pasarelių. Užsienio saugumo politikoj mes berods aštuonias buvom suskaičiavę. Pasarelės, per kurias tu galbūt galėtum taikyti kitokį balsavimą. Ta diskusija dėl karo įtakojama taip, kad, žiūrėkit, priimtas istorinis sprendimas praėjusių metų birželį, kuris iš tikrųjų pasakė, kad Ukraina, Gruzija ir Moldova – jų ateitis Europos Sąjungoje. Ir tai reiškia, kad mes kalbame apie plėtrą, o jei kalbam apie plėtrą, tai reikia sutarti, kaip Europos Sąjunga veiks efektyviau. Taigi, instituciniai klausimai iš principo susiejo su plėtra. Jeigu Jūs klausiat Lietuvos pozicijos, tai galiu

pasakyti, kad Lietuvos pozicija yra, kad tam, kad būtų galima taikyti kvalifikuotą balsų daugumą, mums nereikia keisti sutarčių.

G. K.: Tai kad *passerelle clauses* galima remtis?

Nr. 1: Tos pasarelės yra numatytos. Jos numatytos tiek dėl žmogaus teisių, tiek Europos Vadovų Tarybos vidinės pertvarkos, dėl specialiųjų misijų, tiek netgi dėl sankcijų. Jeigu tik būtų politinė valia, jas būtų galima taikyti. Tam reikia susitarti vienbalsiškai, kad taikytume nevienbalsiškumą.

G. K.: Kokiais atvejais vienbalsiškumo principas naudingas? Gal kokių nors atvejų prisimenate, kada buvo naudinga žvelgiant labiausiai iš Lietuvos perspektyvos?

Nr. 1: Tie konkretesni atvejai, tai mes kol kas naudojame praktiškai visur vienbalsiškumą. To *passerelle clause* mes niekada nenaudojome. Netgi priešingai. Pavyzdžiui, yra numatyta, kad kai kuriais atvejais turėtų būti kvalifikuota balsų dauguma priimanos individualios sankcijos, bet prieš keletą metų vengrai paprašė, kad siekiant kuo greičiau pritarti Bosnijos ir Hercegovinos sankcijų režimui būtų taikomas vienbalsiškumas. Tai, priešingai iš to, kad judėtume iš vienbalsiškumo į kvalifikuotą balsų daugumą, mes sujudėjome nuo kvalifikuotos balsų daugumos į vienbalsiškumą atgal. Nes toks buvo prašymas ir nuo tada realiai dabar kiekvieną kartą kai svarstome individualias sankcijas, mes siekiame turėti vienbalsiškumą – 27 šalis pritariančias. Ar buvo naudotas tas pasarelis tai ne. Šiuo metu šalys negali susitarti, kada ir kokiais atvejais naudoti tuos pasarelius. Tai galima pagalvoti, kad skelbiant kažkokią misiją, tarkim ar Europos Sąjungos gynybos, ar medicinos daktarų misiją Afrikoje. Jei tai būtų ne vienbalsiškumas, galbūt sutartume greičiau, bet bėda, kad kai kuriais atvejais tos misijos iš dalies finansuojamos šalių narių biudžeto. Tai tu sutari, kad siunti misiją, nors tu balsuoji prieš, tau lieps susimokėti.

Kita vertus, kai yra vienbalsiškumas, tau sako: „mes sutarkime dėl misijos Kongo, Čade ar Malyje“, o mes sakom: „mes pritarsime misijai Malyje tik jei sutarsime, kad bus misija ir Ukrainoje“. Tai dabar, kai vyksta karas Ukrainoj, niekam nekyla klausimas, kad reikia mokymų ar sienos priežiūros, kur po 2014 metų Krymo atsirado ta demarkacijos linija Ukrainos viduje, tuo metu jos nebuvo ir labai sunku buvo įtikinti visus, kad reikia misijos Ukrainoje Europos Sąjungoje, nes reikia surasti vienbalsiškai. Tai kai vienbalsiškumas yra, mes sakome: „jūs norite misijos Malyje, tai mes tada sakom, kad jei sutinkam su misija Malyje, jūs sutikite su misija Ukrainoje“, tai tas vienbalsiškumas misijų klausimais mums padėjo kažkada išspręsti per tokį derybinį svertą.

Kitais atvejais yra ir tokių absurdiškų situacijų, kai, pavyzdžiui, yra svarstoma Europos Sąjungos pozicija dėl žmogaus teisių situacijos Kinijoje ir tos musulmonų mažumos Kinijoje, ir viena šalis užblokuoja. Tai atrodo tikrai didelis absurdas, nes tai nėra nei finansinės pasekmės, nei kažkokios kitokios, toks moralinis įsipareigojimas Europos Sąjungoje atstovėti ir ginti tas vertybes. Dėl to tenka labai apgailestauti, kad turime tokiomis atvejais vienbalsiškumą.

Nors, kita vertus, aš galiu sugalvoti visokių situacijų. Tarkim kai buvo reformuojama Europos Sąjungos pozicija Jungtinėse Tautose dėl žmogaus teisių, ir yra šalių, kurios mano, kad galima būtų pritarti Rusijos rezoliucijai dėl žmogaus teisių situacijos Baltijos valstybėse. Nu irgi tikriausiai nenorėtume, kad staiga pietų Europos valstybės prisijungtų prie Rusijos ir staiga mums pradėtų sakyti, kad pagal rusišką naratyvą mes kažkaip pažeidinėjame tas teises, nors realybė visai kitokia. Ir čia ir mokyklos, ir bažnyčios, ir viskas, ko reikia, viskas veikia. Tai tada mes džiaugiamės, kad turime vienbalsiškumą ir galim sakyti, kad negalim pritarti šiuo atveju.

Kiekvieną kai paėmus iš pasarelių, ar tai būtų misijos, ar Europos Vadovų Tarybos vidinės struktūros, ar žmogaus teisės, tu gali rasti argumentų ir už, ir prieš. Kai naudinga – turėti kvalifikuotą balsų daugumą ir, kai naudinga, išlaikyti tą vienbalsiškumą.

G. K.: Labai daug kritikos vienbalsiškumui kilo kai Vengrija priešinosi šeštajam sankcijų paketui Rusijai. Tuomet matėme ir mūsų, ir kitų šalių politikų viešus pasisakymus, kad čia jau sukliudoma efektyviai, greitai, veiksmingai veikti.

Nr. 1: Taip, kai yra vienbalsiškumas, yra didelė tikimybė, kad sprendimas, kuris priimamas, bus ties žemiausiu įmanomu vardikliu. Tai čia yra tas, kad tada mes niekad negalim susitarti. Bet jei mes tas pačias sankcijas apversim ir žiūrėsime, jei dabar nebūtų vienbalsiškumo, tai tikriausiai Baltarusijai sankcijos jau būtų atlaisvintos dėl to, kad kažkas sugalvojo, kad be baltarusiškų trąšų išmirs visa Afrika. Tai čia kiekvienas atvejis labai specifinis ir aš vis dar manau, kad esamai konstaliacijai pasitikėjimo tarp šalių narių ir pasitikėjimo tarp šalių narių ir Europos Komisijos dar šiek tiek trūksta, kad galėtume atsisakyti visiškai to vienbalsiškumo. Nebent galėtų atsirasti koks nors savotiškas modelis, kur dauguma sprendimų eina per kvalifikuotą balsų daugumą, bet yra galimybė išsitraukti raudoną kortelę ar *emergency break* ir sakyti, kad „na, žiūrėkit, bet šitoj vietoj mes sutarti negalim, aš iš anksto jum pasakau, kad šitoj vietoj nepritarsiu“. Gal galėtų būti priešingai – Europos Sąjungoje yra galimybė naudoti *reversed* kvalifikuotą balsų daugumą, kur mes visi sutariam, kad turi ne surinkti daugumą, o užtikrinti, kad sprendimas nesurinks blokuojančios mažumos. Per neigiamą balsavimą. Ir

tada dažniausiai neigiamų balsavimų Europos Sąjungoje nepavyksta padaryti, nes niekas nenori būti tuo. Viduj galimybių iš tiesų yra.

G. K.: Ar būtų pritarimas iš Lietuvos dėl vienbalsiškumo keitimo į kvalifikuotą daugumą bendros užsienio ir saugumo politikos klausimais Taryboje?

Nr. 1: Šiuo metu mes manom, kad vykstant karui ir esant būtinybei daugybei strateginių sprendimų, yra ne laikas peržiūrėti institucines taisykles. Bet jei būtų priimtas sprendimas, politinis sutarimas dėl plėtros, pavyzdžiui, jei būtų aišku, kad Ukraina tikrai taps Europos Sąjungos nare, tai mes esam pasiruošę diskutuoti.

G. K.: Diskutuoti apie galimybę ir pritarimą dėl perėjimo prie kvalifikuotos daugumos ar išplėtimo bent jau?

Nr. 1: Galima diskutuoti apie įvairius institucinius klausimus, bet tik su ta sąlyga, kad kai yra sutarimas dėl plėtros, tai mes būsim pasiruošę diskutuoti apie kvalifikuotos daugumos balsavimą.

G. K.: Kai 2017 Junckeris buvo pasisakęs, kad reikėtų išplėsti kvalifikuotos daugumos balsavimą, 2018 metais atsirado pasiūlymas, kur konkrečiau įvardytos trys sritys – tai žmogaus teisės, sankcijos ir civilinės misijos. Kalbama ir įvairių Europos Sąjungos lyderių apie palaipsnišką perėjimą. Kaip suprantu, ką jūs sakote, kad irgi toks palaipsniškas būtų?

Nr. 1: Mes sakom ne palaipsniškas, mes sakom, kad mes galėsime apie tai diskutuoti, kai bus sutarta dėl plėtros. Turim išankstinę sąlygą.

G. K.: Ar gerai suprantu, kad jei yra plėtra, tada reikia?

Nr. 1: Tada reikia keisti. Bet jei plėtros nėra, tada mes nematom priežasčių keisti.

G. K.: Ar tam argumentas, kad kuo daugiau valstybių, tuo sunkiau susitarti?

Nr. 1: Žinoma. Na ir šiaip yra kitų klausimų. Pavyzdžiui, ar tikrai reikia vienbalsiškumo Europos Vadovų Taryboje keičiant nuo išorinių veiksmų tarnybos struktūrą. Kadangi tas, matyt, reikalavimas buvo įrašytas tada, kai išorinių veiksmų tarnyba tik kūrėsi. Tai dabar ji susikūrusi, nusistovėjusi, tai gal iš tikrųjų visom šalim narėm turėti vienbalsiškai spręsti, ar direktorius ir departamentas taip vadinsis, ar kitaip vadinsis. Visai panaikinti... Irgi tikriausiai reikia turėti balsą. Yra dalykų, kurie keitėsi su laiku ir

galima būtų svarstyti, bet mūsų valstybės pozicija šiuo metu yra su išankstine sąlyga – kai yra sprendimas dėl plėtros, mes tada esam pasiruošę diskutuoti.

G. K.: O jei nėra sprendimo dėl plėtros, tai kodėl ne?

Nr. 1: Ar Europos Sąjunga sustojo? Ar mes nepriėmėm? Visi mėgsta sakyti, kad Europos Sąjunga šiuo metu per karą buvo pati solidariausia, visi sprendimai dėl sankcijų, kad ir kaip lėtai jie judėjo, skausmingai judėjo, buvo užstrigę šeštas ir devintas paketai, vis ten kažkas kažkur strigo, bet vis tiek jie buvo priimti. Misijos įsteigtos, derybų pradžios sprendimai priimti užsienio politikoj. Misijos, kur reikėjo, buvo uždarytos. Netgi dar daugiau. Europos Sąjunga sugebėjo vienbalsiai susitarti dėl bendrų gynybinių pirkimų – pirkti ginkluotę bendrai, kas yra išvis čia. Jei būtume šnekėję prieš du-tris metus, būtumėt manęs paklausę, būčiau sakiusi: „nu jau čia išvis juokaujat“. Tai Europos Sąjunga šiuo metu yra pajėgi priimti tuos sprendimus ir, kai yra poreikis, juos priima labai greitai. Dėl pirkimų išvis susiderėjo per kelis mėnesius, dėl misijos Ukrainoje per vos keletą savaitių, nu porą mėnesių. Yra ir anksčiau buvę sprendimų. Kai jų reikėjo, tai buvo sutarta. Tai šiuo metu aš nemanau, kad mums reikia institucinių pokyčių.

G. K.: Kokias rizikas matot, jei būtų pereita daugiau prie kvalifikuotos daugumos, o sumažinta klausimų, kurie vienbalsiškai sprendžiami. Kur problemos esminės kilti galėtų?

Nr. 1: Čia yra rizikos mažai šaliai, kad jis tiesiog bus užbalsuota. Kad tie sprendimai neatitiks mūsų nacionalinių užsienio politikos ir saugumo interesų. Tai tokios ir rizikos. Ir kad mum sutelkti tas blokuojančias mažumas, tai yra reikalinga, nes kvalifikuotai daugumai reikia daugiau kaip pusės šalių, daugiau kaip pusės gyventojų, tai atitinkamai mažumai reikia bent trečdalis šalių, bent trečdalis gyventojų. Tai jei pasižiūrėsime, kas mūsų yra didžiausi sąjungininkai – trys Baltijos valstybės, dar kai kuriais atvejais Šiaurės šalys ir Lenkija – tai mums to neužtenka. Mes su savo tradiciniais, net jei ir airiai prisijungia... Jeigu jau rumunai prisijungia... Rumunams, kroatams prisijungus jau gal artėjame link to kvalifikuoto užblokavimo. Bet šiaip reikia dviejų didelių valstybių, kad galėtum užblokuoti ir jei žiūrime į mūsų užsienio politikos natūraliuosius, įprastinius partnerius, tai mums labai sunku. Tai tokia ir rizika, kad tie sprendimai bus neatitinkantys ar nepilnai atitinkantys Lietuvos interesus.

G. K.: O kokios rizikos, jei nėra niekas keičiama, taisyklės nėra keičiamos? Jūs minėjot sąlygą dėl plėtros, tai ko gero čia pagrindinė rizika. Ar dar kažką matot, ar čia ir yra tas esminis momentas?

Nr. 1: Dėl plėtros rizikos gali būt, dėl tų pačių sankcijų rizikos gali būti. Jei, pavyzdžiui, yra kvalifikuota dauguma sankcijose, ypač ekonominėse sankcijose, tada kyla klausimas: tos šalys, kurios balsavo prieš, ar nebus taip, kad jos nebus motyvuotos įgyvendinti sankcijas. Įsivaizduokit, Vengrija balsuoja prieš kokias tai „Rosatom“ sankcijas, jei būtų kvalifikuota dauguma, tai koks motyvas įgyvendinti. Tai jei jos neįgyvendina, pabyra vidaus rinka ir tada Europos Sąjunga kaip vienalytis ekonominis blokas. Arba kad jei ne karas Ukrainos, o kvalifikuota dauguma būtų tvirtinamos visos misijos, tai visos misijos būtų Afrikoj. Tikrai niekas nesugalvotų daryti Moldovoj ar Ukrainoj misijų.

G. K.: Jūsų manymu, kaip diskusija Europos Sąjungoje dėl vienbalsiškumo, perėjimo prie kvalifikuotos daugumos gali plėtotis? Ko mes galime tikėtis? Pernai pavasarį buvo diskutuojama dėl Europos Sąjungos ateities ir šiam klausimui buvo skiriamas dėmesys.

Nr. 1: Dėmesys buvo skiriamas, bet realiai sprendimai jokie nepriimti. Tai ir dabar, matyt, tos diskusijos vyks. Nes yra prancūzų ir vokiečių iniciatyva kalbėti apie tai pasitelkus *think thank* 'us, yra ir belgų iniciatyva, kur jie įsivaizduoja, kad reikia kokią protingų ar išmanių žmonių – tą *vise men* – grupę sudaryti. Yra idėjų, kad galbūt šį klausimą reikia dėti ir į Ministrų Tarybą kurią nors. Tų tokių diskusijų yra. Klausimas labiau, kur jos nuveda. Europos Parlamentas yra labai suinteresuotas. Bet nereikia apsigauti, nes Europos Parlamentui kvalifikuota dauguma Taryboj yra antrinis klausimas. Jiems svarbiausia, kad į klausimų sprendimą būtų įtrauktas pats Parlamentas. Tai daug yra visokių institucinių niuansų. Diskusija neišvengiamai vyks. Bėda yra ta, kad šiuo metu diskusija susijusi su plėtra. Tai vienos šalys sako, kad tam, kad įvyktų plėtra, reikia suprasti dėl institucijų ir sprendimų priėmimo, o mes sakom „ne“. Pirma reikia sutarti, kokia bus plėtra, o tada žinosim, dėl ko mes tariamės. Nes jei plėtra vyksta tik į Balkanus, tai nieko keisti nereikia, nes jos yra tokios mažos, kad realiai mes viską galim išspręsti be sutarčių keitimo.

G. K.: Bet jei Ukraina, tai jau nėra maža.

Nr. 1: Tai ir sakau. Kai sutarsim, kokia plėtra, tada galėsime kalbėti apie institucijų ir sprendimų priėmimo pokyčius.

2. Pusiau struktūruotas interviu: Pašnekovas Nr. 2 (Lietuva)

Interviu su Lietuvos užsienio politikos sprendimus priimančios institucijos atstovu (toliau – Nr. 2)

Interviu su autore (toliau – G.K.), interviu vyko nuotoliniu būdu.

G. K.: Kaip apskritai Jūs vertinate vienbalsiškumą, kam jis reikalingas, kokia esmė?

Nr. 2: Kalbant apie vienbalsiškumą ar nevienbalsiškumą bendroj užsienio ir saugumo politikoj, jei klausimas būtų labai paprastas, tai nebūtų tiek diskusijų. Pavyzdžiui, Jūs kalbat su manim, aš turiu vienokią patirtį darbo įvairiuose Tarybos formatuose. Tiesiogiai su užsienio politikos klausimais nesu dirbęs. Kita vertus, galiu iš patirties daugiau komentuoti tam tikrus atvejus. Teko dirbti su vystomuoju bendradarbiavimu, tai irgi vienbalsiškumas. Teko prieš kurį laiką aktyviai dalyvauti derybose dėl vadinamosios finansinės perspektyvos – čia sprendimai irgi priimami vienbalsiai. Galbūt labiau per savo patirtį. Yra labai daug akademinų diskusijų ir visi modeliuoja, ar jei taip, tai taip, atsiranda problema, gal reikia kitaip. Tai aš galiu iš savo patirties labiau kalbėt. Gal tai nėra sritis, į kurią mes šiandien koncentruojamės, bet principai yra panašūs.

Derybose dėl finansinės perspektyvos panašiai. Derybos sunkios, reikalingas vienbalsiškumas. Yra principas, kad visi turi būt vienodai nelaimingi. Visi vienodai nelaimingi, visi bando kiek įmanoma siekti kompromiso ir, aišku, tais atvejais, mano nuomone, tos mažosios valstybės turi tikrai daugiau svertų. Vienas iš paskutinių pavyzdžių, kurį galėčiau paminėti, buvo 2017 metais tokios tarpinstitucinės derybos dėl naujo Europos konsensuso dėl vystymosi, kuris būtų geriau suderintas su Jungtinių Tautų 2030 darbotvarke. Ir, aišku, kaip Jūs žinote, Lietuvai branduolinės saugos elementas užsienio politikoje yra kaip vienas svarbiausių. Mūsų politinė valia buvo tą aspektą labai aiškiai įtvirtinti tame tarpinstituciniame politiniame dokumente. Kitaip tariant, kad nors vystomojo bendradarbiavimo parama pagal savo pobūdį neturi būti sąlyginė, bet mūsų politinė valia, kad tai turi būti susieta ir, pavyzdžiui, toms trečiosioms šalims, kurios nesilaiko branduolinės saugos standartų, tiems vystomojo bendradarbiavimo parama neturėtų būti teikiama. Aišku, buvo nemažai pasipriešinimo, kad šita politika ne tokia, čia negali būti jokių sąlygiškumų, bet tai yra vienbalsiškumas ir aišku tą nuostatą 57 punktu pavyko įtvirtinti. Ką tai reiškia – tai buvo vienos vienintelės mažos šalies interesus, politinė valia ir tą dalyką pavyko įtvirtinti. Kitaip tariant, iš patirties galiu pasakyti, kad vis dėlto vienbalsiškumas mažosioms valstybėms yra labai didelis plusas.

Aišku, suprantama, šiandieniniame kontekste tos diskusijos dėl sankcijų ir labai sudėtingi priėmimo procesai. Sakykim tie sprendimai yra išplaunami, tą irgi suprantam, bet, kita vertus, galima pamodeliuoti. Jei mes kalbam atvirai apie mūsų poziciją, aš irgi labai atvirai pasakysiu, nes mūsų bendrųjų reikalų darbo grupėje vyko tam tikros diskusijos, ar verta, neverta plėsti, kaip ir kodėl. Tai mano pozicija, aš atvirai pasakysiu, iš sostinės, kad Lietuva suderintos valstybinės pozicijos neturi. Vyksta įvairios diskusijos, dalis mūsų politikų... Visiškai suprantamas tas elementas, kad kai kurios šalys kaip Vengrija paprasčiausiai piktnaudžiauja, stabdo tą procesą. Natūrali mūsų sprendimų priėmėjų, politikų reakcija, kad tą reikia keisti. Bet jei pakeistume, ar tikrai būtų buvę geriau. Dabar mes tuos visus sankcijų paketus geriau ar mažiau, bet neįtikėtinais greitai dėl jų sutarėme. Galime pamodeliuoti, jeigu tai būtų kvalifikuota balsų dauguma. Gal ir būtų priimta, bet, mano nuomone, reikia žiūrėti plačiau. Jei kalbame apie vienybę, mes galim pasakyti, kad ir Lietuva, ir Vengrija, ir visos šalys sprendimus priima vieningai, vienbalsiai, tai ir yra Europos Sąjungos stiprybės tam tikra esmė. Jei būtų kvalifikuota balsų dauguma, galima būtų traktuoti, kad dalis valstybių narių per tam tikrą dalį pravažiavo buldozeriu, jei taip galima pasakyti. Tokiu atveju tie patys vengrai elgiasi vienaip ar kitaip, jie proceso dalyviai ir savo vidaus rinkoje, savo visuomenei jiems sudėtinga pasakyti, kad čia jie, o ne mes, nes jie irgi balsavo už. Jei būtų kvalifikuota balsų dauguma, iš karto atsiranda daug daugiau galimybių antieuropietiška žaisti savo vidaus rinkoj, tą populizmą antieuropietišką plėsti. Galima pasakyti: „tvarkoj, čia kvalifikuota dauguma, mes buvom prieš, jie pasakė kitaip ir mes nieko negalėjom padaryti“. Aišku, dar vienas dalykas – dabar mes matom vieną ar dvi valstybes nares, kurios blokuoja procesą. Bet reikia turėt omeny, kad yra ir didžiųjų valstybių, kurioms labai paranku. Vengrija priima kokius nors sprendimus, o kokia Vokietija ar dar kažkokia... jie prieš, bet jiems labai patogiu kai yra atpirkimo ožys.

G. K.: Turit galvoj, kad jiems patiems neriekia prieštarauti, nes prieštarauja kažkuri kita šalis?

Nr. 2: Tikrai taip. Ir viešoje erdvėje jie atrodo kaip ir neblogai, nes tam tikrą darbą padaro kiti. Čia, aišku, visos situacijos skirtingos, tų niuansų yra įvairiausių, bet šitoj vietoj turim žiūrėti plačiau ir į ilgalaikę perspektyvą. Nes iki šiol vienaip ar kitaip tai, ką mes pasiekėm, mano galva, vienbalsiškumas buvo vienas iš mūsų didžiausių svirtų ir kozirių, ką mes sugebėjom padaryti gero.

G. K.: Jūs sakot, kad Europos Sąjungos tarybai ar Lietuvai?

Nr. 2: Lietuvai. Aš kaip Lietuvos interesus atstovaujantis diplomatas visų pirma galvoju apie Lietuvą. Aišku, aš taip pat manau, kad tai, ką padaro Lietuva, tai neprieštarauja iš esmės Europos Sąjungos interesams.

Palyginimui iš savo patirties norėčiau paimti kitą pavyzdį. Ne šita sritis, bet ko gero teko girdėti. Kažkada buvo, čia jei imsime pagal sritis, tai koriferas vienas taip vadinamas. Tokia buvo labai garsi olandų liberalo Volkenšteino paslaugų direktyva. Ji 2006 metais priimta po labai stiprių diskusijų ir įtampų. Dar tuo laikotarpiu, kai mes stengėmės stoti į Europos Sąjungą, buvo labai didelės tų didelių valstybių kaip Prancūzija, Vokietija baimės ir gal šiek tiek vyresnė karta prisimena, kaip Prancūzijoje buvo masinės eitynės su lenkų santechniko portretu, kad viskas, atvyks pas mus rytų europiečiai, bus socialinis dempingas, mes liksim be darbo ir panašiai. Kodėl ta iniciatyva olandų liberalui kilo, nes jis matė, kad tik tokiu būdu Europos Sąjungos paslaugų rinka gėlėtų būti konkurencinga tarptautinėje erdvėje. Šiek tiek nukrypus nuo temos, ką tai reiškia. Šioje vietoje buvo tas vadinamas co-decision, arba, kaip dabar mes tariam, įprastinė teisėkūros procedūra. Tai reiškia, kad pirmiausia yra pasiekiamas kvalifikuota balsų dauguma susitarimas Taryboje, paskui dar derybos su parlamentu ir rezultatas buvo toks, kad ta direktyva buvo labai išplauta. Teisininkai, kurie ją redagavo, sakė, kad čia yra pusiau deklaracija, visiškai ne teisės aktas. Reiškia, va tokio pobūdžio kompromisas. Realiai jos įgyvendinimas visose valstybėse narėse buvo labai skirtingas. Ir, aišku, viena vertus, buvo tam tikra politinė valia susitarti dėl tam tikro dokumento, <...> galiu drąsiai pasakyti, kad tas įgyvendinimas buvo skirtingas, nevienalytis ir ta kokybė yra sąlyginai daug prastesnė. Čia palyginimui tas. Pavyzdžiui, Lietuva tada Taryboje susilaikė, bet buvo kas. Realiai didžiosios valstybės narės per Lietuvą, per dar kai kurias valstybes nars pervažiavo buldozeriu. Kitaip tariant, vienbalsiškumas, ką tai reiškia, visi vienodai nelaimingi, o jei kvalifikuota dauguma, tai kažkas laimingesnis, kažkas mažiau laimingas.

G. K.: Ar gerai suprantu, ką Jūs sakot apie šitą atvejį, kad kadangi buvo ne vienbalsiškumas, o kvalifikuota dauguma, tai paskui ir įgyvendinimas nebuvo toks sėkmingas?

Nr. 2: Viena iš priežasčių dėl to. Aišku, čia buvo truputėlį daugiau su Europos Parlamentu. Čia yra dar kitas dalykas. Nes Europos Parlamento galios bendroj užsienio politikoj, aš sakyčiau, ačiū Dievui, jo galios yra ribotos. Rezoliucijų pavidalu. Bet ten, kur turi įstatymų leidėjo teises, tai ten yra dar sudėtingesni dalykai. Darau tam tikras paraleles, nes ten, kur vienbalsiškumas <...>. Buvo keli apsieitimai darbo grupėje, gan chaotiškai ir dauguma valstybių narių, kadangi visose vyksta

diskusijos, nėra universalus recepto. Vienoj pagal vieną algoritmą būtų geriau taip, kitoj taip, bet čia yra daug ir teorinių pasvarstymų. Aišku, mes dabar galim remtis tuo, ką turėjom iki šiol. Teoriniai pasvarstymai dabar ir Europos Parlamentas, ir po konferencijos dėl Europos ateities. Visi sako: „taip, Europos Sąjunga lėta, tai viena iš priežasčių, nes per daug vienbalsiškumo, reikia keisti“. Bet kitas dalykas. Jei mes norim keisti, mes bet ką galim pakeisti esminius dalykus tik vienbalsiai. Tikrai artimiausiu metu nebus politinės valios rimtus pokyčius padaryti. Mūsų tikslas dabar laimėti karą, kad jis būtų negrįžtamas, yra esminiai prioritetai, o tokios diskusijos dėl sutarčių keitimo, tokios jautrios, jos šiuo metu, ko gero, irgi būtų net labiau skaldančios ir aišku būtų dėmesys nukreipiamas nuo esminių dalykų.

Dėl ko mes visi čia dabar sutariam, kad dabar turim visi koncentruotis į tai, ką galima padaryti su esama teisine sąranga, su esamais instrumentais. Šiuo metu nėra sąlygų ir prielaidų realiai gebėti įgyvendinti esmines institucines reformas.

G. K.: Labai plačiai palietėt kalbėdamas mano daugumą klausimų, bet norėčiau dar juos aptarti, kad man būtų aiškūs Jūsų atsakymai. Kalbėjote apie atvejus, bet dar kartą – kokiais atvejais vienbalsiškumo principas Lietuvos atžvilgiu buvo naudingas?

Nr. 2: Aš nelabai norėčiau kalbėt apie tuos klausimus, su kuriais konkrečiai nedirbu, Tai istoriškai iš savo perspektyvos papasakojau. Su finansine perspektyva vienbalsiškumas, vystomojo bendradarbiavimo vienbalsiškumas. Pavyzdžiui, paslaugų direktyva, čia jau yra kita sritis – kvalifikuota dauguma. Kai kalbam apie karščiausius atvejus – sankcijos, trąšos ir visa kita – aš prisipažinsiu, kad turiu horizontalų matymą, tačiau labai atvirai pasakysiu, kad nenorėčiau komentuoti to, su kuo tiesiogiai nedirbu.

G. K.: Kitas mano klausimas – kokiais atvejais vienbalsiškumas nenaudingas. Minėjote istorinį atvejį, gal dar kokių nors yra?

Nr. 2: Kadangi šiandien visi labai žiūri į tuos dalykus pagal šiandieninių iššūkių prizmę karo Ukrainoje kontekste, tai irgi galima sakyti, kad jei norim patvirtinti greitai sankcijas. Iki šiol ką mes teikėm, tą pavyko gana greitai sėkmingai padaryti. Bet, aišku, mes esame pirmose fronto linijose sankcijų klausimu, mes, natūralu, norim daugiau, ambicingiau, greičiau ir natūralu, kad matom, kur yra kliuvinys. Ir net jei dabar pakeistume į kvalifikuotą daugumą, būtų greičiau ir geriau. Bet šiandien – galbūt taip. Bet tada Vengrija sakytų: „viskas, mes buvom prieš“. Tai dar hipotetiškai tas susiskaldymas

didesnis ir tos visos antieuropietiškos iniciatyvos. Mes turėjom vieną Brexitą jau. Brexitas kodėl įvyko? Dėl to, kad britam buvo labai palanku sakyti, kad čia ne mes, dėl visko kalta Europa. Tai šitas naratyvas labai daug kur parankus. Vienbalsiškumas, mano galva, jis truputėlį apriboja galimybę būti populistais. Mano galva, kai esi to klubo narys, tu vis tiek nori nenori negali sakyti, nes balsavai kaip ir visi. Nepaisant visų diskusijų ir norų, kad tai padėtų šiandien, greičiau ir efektyviau padarytų tai, ką mes norim, bet ilgalaikėj perspektyvoj bumerangas galėtų atsisukti kitu rakursu.

G. K.: Jūs minėjot, kad Lietuva neturi pozicijos, vyksta vidinės diskusijos, bet vis tiek taip žiūrint iš Lietuvos perspektyvos, kaip Jūs tai matote – ar Lietuva pritartų, kad būtų keičiamas kai kur vienbalsiškumas į kvalifikuotą daugumą, ar tam kokių nors sąlygų reikėtų?

Nr. 2: <...> Praeitų metų vasarą pirmininkaujanti šalis darbo grupei išplatino klausimyną valstybėm narėm, ar Jūs galėtumėt būti už, ar prieš. Oficialiai tai nėra vieša informacija, bet nuodėmės nepadarysiu, jei pasakysiu, kad Lietuva tame klausime pasakė, kad mes galėtume svarstyti. Darė Užsienio reikalų ministerijos kolegos, ten aišku buvo įvairių diskusijų ir su Seimo Užsienio reikalų komitetu, su tam tikrais tos tematikos žaidėjais. Bet tolesnėse diskusijose <...>. Viena vertus, mes pasakom, kad kvalifikuota balsų dauguma galėtų būti geras sprendimas tam tikrais atvejais, kita vertus, mes sakome, kad vienbalsiškumas taip pat yra gerai, nes mums sėkmingai pavyko priimti tuos visus sankcijų paketus. <...> Tokios instrukcijos dviprasmiškos dėl to, kad nėra vieningos suderintos nacionalinės pozicijos. Ir tada kolegos klausia, ar galiu pasakyti, kokia Lietuvos pozicija. Nu ir ką aš jiems galiu pasakyti. Sakau, kad konstruktyviai dviprasmiška. Nes vyksta diskusijos ir dar jos kažkuriuo metu gal į vieną ar kitą pusę labiau konkretizuosis, bet šią akimirką tie procesai vyksta dviprasmiški, yra įvairių nuomonių. Norisi greičiau, nepavyksta. Bet jei dar kitaip pabandyt paaiškinti, kodėl taip yra, tai labiau tie technokratai, techninis lygmuo ir diplomatai, kurie dirba su ta tematika, jie mano, kad vienbalsiškumas yra ilgalaikis ir kiek įmanoma jį reikia stengtis išlaikyti. Kitas požiūris yra tam tikrų politikų, kurie pirmose gretose, nori politinio proveržio, sankcijų ir natūralu, kad šiandien čia ir dabar reikia skubių sprendimų, ir tai yra didelis kliuvinys. Jie norėtų, kad būtų tai pakeista. Irgi galima suprasti tokią logiką. Bet ar realu padaryti šiandien tą pokytį? Mano galva, tai nerealu. Visi suprantam, kad nerealu, tačiau diskutuojam. Ir jei kažką padarom, tai esamų instrumentų rėmuose.

G. K.: Kaip suprantu, iš technokratinės pusės vienbalsiškumo vertinimas žiūrint į ilgalaikę perspektyvą, kad reikia išlaikyti, o iš politinės norisi greitų sprendimų.

Nr. 2: Ir dar aišku esminiai požiūriai, kokia Lietuva turi būti. Čia irgi tokia ilgalaikės raidos perspektyva. Jeigu Lietuva labiau mato save kaip Europos Sąjungos federacinės sudėties dalį, federalinę valstybę, tai reiškia, kad jau maksimaliai mes atiduodam galių Briuseliui. Nes visą laiką čia yra tas balansas, kiek atiduoti galių centrinei valdžiai, kiek galių pasilikti sau. Pavyzdžiui, jei kalbam apie tokius iššūkius kaip migracijos politika. Tikrai yra hibridinės grėsmės, instrumentaluota migracija. Jei atiduotume visas galias Briuseliui, kur visi, liaudiškai tariant, nori matyti situaciją ne tokią, kokia yra, o tokią, kokią nori matyti, ir toliau nešioti rožinius akinius. Tai per mūsų sieną tų migrantų niekas nežino, kiek jau būtų praėję. Kita vertus, jei mes kalbame apie žmogaus teises ir visa kita, tai čia nėra lengvi sprendimai. Jei ūkiškai – mes tokiu būdu, čia tas įstatymas, vėl užsisuks diskusija tikriausiai ir Lietuvoj, ir Europoj. Jei tų migrantų tokiu būdu nesustabdysim, tai jų antplūdis bus dešimt kartų didesnis. Kita vertus, mes galbūt irgi žiūrėdami per sveiko proto matricą, vieno antro migranto teises galime kažkiek pažeisti, bet tokiu būdu mes išgelbėjim sustabdydami srautus ir prevenciškai tai reiškia, kad kiti dešimt ar dvidešimt migrantų nepateks į panašią padėtį. Kadangi mes esame pafrontėje, mes gerai suprantam ir priimam sprendimus, kurie, praktiškai, yra vienintelis sprendimas. Jei norim būt federalinės valstybės, tai viskas. Šitoj vietoj mes galim nebeturėt. Mūsų pasieny pastatytą „Frontexą“, kuris pagal savo mandatą sakytų: „viskas, visus praleidžiam“. Ir ta hibridinė ataka... Niekas nežino, kokia apimtimi. Tai reikia matyti visą paveikslą, kuris yra dinamiškas, su visom grėsmėm. <...> Aš manau, kad vis tiek šitoj vietoj reikia to suvereniteto, kurį gyvybiškai svarbiais klausimais reikia išlaikyti. Maža šalis visą laiką su vienbalsiškumu tam turės svertų apsiginti, bet su kvalifikuota dauguma tikrai nebūtinai. Kiekvienas atvejis ir kiekviena situacija skirtinga ir gali sakyti, kad kiekvienas savaip teismus.

G. K.: Jūs užsiminėte apie rizikas priėmus vienokį ar kitokį sprendimą. Mano tolesni klausimai – kokių rizikų matot, jei būtų išplėsta kvalifikuota dauguma, ir kokių rizikų, jei liktų taip, kaip yra dabar, jei nebūtų niekas keičiama dėl vienbalsiškumo?

Nr. 2: Mano galva, rizikas lengviau valdyti turint vienbalsiškumą. Kitas dalykas – ar tu savo teise piktnaudžiauji, ar nepiktnaudžiauji. Mūsų dabar Europos Sąjungoj yra bėda, kad vienbalsiškumas tampa tam tikrų valstybių narių piktnaudžiavimo instrumentu. Čia yra bėda. Bet žiūrint sistemiškai ir iš esmės, tai, mano galva, vienbalsiškumas yra būtent tai, kas Lietuvai ilgoje perspektyvoje turėtų suteikti teisę apginti savo interesus.

G. K.: Ar sakote, kad tas piktnaudžiavimas neturės tokios žalos kaip vienbalsiškumo atsisakymas?

Nr. 2: Kitaip tariant – taip. Galima sakyti, kad Europos Sąjungoje trūksta kūrybinės fantazijos, kaip kitais kanalais priversti. Aišku yra kiti neišnaudoti svertai. Pavyzdžiui, vadinamasis septintasis straipsnis, kai vienai valstybei narei atimama balsavimo teisė. Paskutinį kartą buvo Austrijos atvejis gana senokai. Šiuo atveju, deja, kol tie visi klausimai Lenkijos teismų reformos, visa kita. Kelios valstybės narės, jos surištos virvele ir viskas. Atrodo, politiškai visiškai skirtingos pozicijos, bet vis dėlto Lenkija yra šitoj vietoj vienas iš Vengrijos gelbėjimosi ratų. Tokia realybė. Bet irgi. Viskam yra ribos. Aš tikiu, kad jei tam tikroj vietoj būtų pernelyg toli nueita, mechanizmai vienokie ar kitokie suveiktų. Ir Lenkija gal truputėlį atsitrauktų. Tikėtina, kad tai, kas dabar vyksta, ko gero dar nebuvo prieita tokio taško, kad nebūtų vienokio ar kitokio drausminančio sprendimo. Bet kokiu atveju sistemiškai, aš tikiu, kad nereikia atsisakyti. Nors, aišku, buvęs premjeras Kubilius sako, kad mes turim žiūrėti kaip į federalinės struktūros dalį. Protingi žmonės turi savo požiūrius ir negaliu sakyti, kad jie neteisūs, ar aš teišus ar neteisus. Kiekvienas žiūri per savo prizmę, per savo patirtį, kiekvienas tuos pačius dalykus mato šiek tiek kitaip ir tai natūralu.

G. K.: Jūsų manymu, kaip toliau ši diskusija dėl vienbalsiškumo Europos Sąjungoje galėtų dar plėtotis?

Nr. 2: Esu beveik įsitikinęs, kad bent artimiausiu metu šiuo klausimu diskusija vyks, bet pažangos nebus. Jis bent kažkurį laiką bus įstrigęs. Reikia turėti dar galvoje ir tuos pagrindinius įvykius. Dabar jau ateina Europos Parlamento kadencijos pabaiga. Europos Parlamentas – viena iš tų institucijų, kurie nori pokyčių, modernizavimo institucinės sąrangos ir visa kita. Dabar jau viskas, metai liko, visi ruošiasi rinkimams. Kai ruošiesi rinkimams jau tau ne reformos galvoj. Tada tau svarbu žiūrėti, ką tu veiksi pasibaigus mandatui. Ar vėl grįši, ar savo valstybėje narėje kažkur kitur pareigas bandysi užimti. Ir tada bus matyti, kokios sudėties bus naujasis Parlamentas. Tai irgi tam tikrą įtaką turės. Aišku, čia kažkokių radikalių pokyčių iš Parlamento pozicijos nesitikėčiau, bet pats faktas, kad priešrinkiminis laikotarpis toks daugiau chaoso, mažiau konkrečių darbų. Tai natūralu politiniame gyvenime.

G. K.: O žiūrint į tolesnę perspektyvą, jau nutolstant nuo rinkiminio laikotarpio, ar tikėtina, kad visgi bus sumažintas sričių laukas, kur reikalaujama vienbalsiškumo dabar ir būtų išplečiama kvalifikuota dauguma?

Nr. 2: Jeigu žiūrėsime bendras tendencijas dešimties-dvidešimties metų perspektyvą, mes tokioj trajektorijoj iš dalies esame. Jei pažiūrėsime į Lisabonos sutartį, tai tas laukas ir demokratijos dimensija, ir Parlamento galios, kvalifikuotos daugumos naudojimas išsiplėtė.

3. Pusiau struktūruotas interviu: Pašnekovas Nr. 3 (Lietuva)

Interviu su Lietuvos užsienio politikos sprendimus priimančios institucijos atstovu (toliau – Nr. 3)

Interviu su autore (toliau – G. K.), interviu vyko nuotoliniu būdu.

G. K.: Kaip apskritai Jūs vertinate vienbalsiškumo esmę, prasmę balsuojant dėl bendros užsienio ir saugumo politikos?

Nr. 3: Kiek mes čia... 18 metų jau įstoję... arti 20. Pradžioj tai mums buvo vienas iš pagrindinių instrumentų kovojant už savo interesus, nes, grubiai šnekant, kai mes įstojom, niekas mūsų negirdėjo. Gal ir natūralu. Šalys su kitokia istorine patirtimi įstoja, nori pakeisti pasaulį. Pradžioj iš karto krito į akis, pavyzdžiui, Europos Sąjungos parama Baltarusijos režimui. 100 procentų pinigų ėjo Lukašenkos išlaikymui. Nė vieno euro demokratijai palaikyti. Bet lygiai taip pat iškart susidūrėm su problemom Rusijos kontekste kai Putinas atėjo į valdžią 2000-aisiais ir pradėjo uždarinėti likučius demokratijos, nepaisant anksčiau vykusių čečėnų skerdynių, Europos Sąjunga nusprendė atidaryti vadinamąsias post-PCA (čia *post partnership and cooperation agreemnet*), žodžiu – aukštesnį lygį suteikti santykiams su Rusija ir mes buvom pirmi su lenkais, kurie pradėjom tai vetuoti. Tai buvo kokie antri-tereti metai, nes nieks mūsų negirdėjo. Mes sakėme: „kaip jūs galit atverti pinigines į rinkas žmogui, kuris daužo demokratiją, jeigu jis tai padarys, tankai pradės judėti per sienas“. Niekas mūsų neklausė. Tai mes įjungėm veto ir faktiškai įjungėm veto ir atidėjom. Nebuvo jokios naujos sutarties sukurta, tai čia mes tipo laimėjom. Bet mes visiškai pralaimėjom liūdnei ir istoriškai, kai visa Europos Sąjunga ir visi Vakarai išsigando Putino kalbos 2007 metais Miunchene, kai mes susirinkom į Bukarešto viršūnių susitikimą, tai nebuvo išplėsta NATO į Ukrainą ir Sakartvelą, ir nukariautas buvo Sakartvelas. <...> Mes bandėme blokuoti sprendimą atnaujinti santykius su Rusija po Gruzijos nukariavimo čia praėjus dviem mėnesiam po karo, bet tada mus Komisija apgavo ir pasakė, kad čia Komisijos sprendimas, kad čia susiję su Komisijos kompetencija, čia veto neveikia ir jie mus pervažiavo. Visos šalys sutiko, mes nesutikom. Bet ką aš noriu pasakyti. Pirmos mūsų patirtys, tai buvo labai svarbus instrumentas, kad mus bent kažkiek išgirstų. Nes, pavyzdžiui, kai mes blokavome sėkmingai tą post-PCA sutartį, jei gerai pamenu, mes įdėjome kaip reikalavimą, kad galim pradėti derėtis jei, pavyzdžiui, Sausio 13-osios

byloje bus progresas, jeigu Rusija atkimš „Družbos“ naftotiekį. Atėjo kairieji, atėjo <...> Ušackas, jis nusispjovė į mūsų laimėjimus, bet buvo galima per tai įtikinti Vakarų nueiti teisinga linkme. Tai, žodžiu, tai buvo rankinio stabdžio principas, kuris buvo labai prasmingas. Tai čia buvo pradžioj.

Dabar, kai mūsų galvos jau žilsta, ir turim beveik du dešimtmečius patirties, po vasario 24-osios, kaip von der Leyen gražiai pasakė: „klausykime Baltijos šalių“. Kai mes formuojame daugumos darbotvarkę iš esmės. Taip, net ir Kinijos klausimais, dėl ko nesutiks opozicija, bet tai iš tikrųjų yra. Mes formuojame dabartinę normalią darbotvarkę užsienio politikoje ir, nors mes mažuliukai, bet mes esame daugumos balsas. Dabar mums maišo tokios kaip Vengrijos ir paralyžiuoja dažnai mus. Ir toliau gali sėkmingai paralyžiuoti, nes artėja visokie istoriniai dalykai dėl Ukrainos narystės, Moldovos ir taip toliau. Ir jie gali elgtis labai šlykščiai.

Nors ir nėra priimta formalus sprendimas Lietuvoje, nes formalus sprendimas praeitos sesijos paskutiniame Europos reikalų komitete yra palaikymas veto ir neatsisakymas šitos teisės. Tačiau aš jaučiu visu savo politiniu kūnu, kad jeigu mes šiandien darytume šį sprendimą, tai mes atsisakytume to. Na, dabar tiesiog per daug niekas mūsų nespaudžia, nes laikas dar toks ateis. Laikas turbūt ateis, kai mes pradėsime derėtis dėl Ukrainos narystės Europos Sąjungoje, kai mums vokiečiai sakys: „chebra, okey, bet mums taip pat reikia daryti institucinius pakeitimus“. Tai tada ateis formalus laikas patvirtinti savo poziciją. Bet mes jau dabar indikuojame didžiulėms šalims, kurios turi priimti tą sprendimą dėl Ukrainos, kad dėl Ukrainos mes pasiruošę viskam. O taip iš tikrųjų yra. Mes esame tikrai pasiruošę viskam, įskaitant atsisakyti dalies savo suvereniteto šitoje jautrioje srityje. Kartu tai, aišku, ir Ukraina atsisakys, ir visi kiti puikiai suprastami, kad ši istorinė plėtra į rytus, ji bus susijus su instituciniais pertvarkymais. Nes taip būna visada. Mes, kai pradėjome plėstis, prasidėjo, kaip tada vadino, man atrodo, kad Lakeno viršūnių susitikimas. <...> Galų gale tai baigėsi Lisabonos sutartimi. Mes įstojome, tačiau šalia vyko tokia tarpvyriausybinių tarpinstitucinė konferencija, kuri bandė parengti tą konstituciją Europoje, truputį žlugo, pora referendumų... Bet galų gale tai baigėsi giliniu. Lygiai tas pats vyks ir Ukrainos atžvilgiu. Mes puikiai tą suvokiam, nes įstoja ne šiaip sau šalis. Įstoja ohoho kokio šalis. Tai dėl tos ohoho čia yra tik viena iš galimybių. Kai kurios šalys nori atsisakyti vieno komisaro šaliai, kai kurios šalys nori dar visokių *fine tuningų*. Čia bus skausmingi sprendimai, bet aš tą jaučiu, tik kol kas negaliu niekaip įrodyti pačiai. Manau, kad sugebėsiu įrodyti tam užsienio politikos susitarime, kad konsensusas yra dėl Ukrainos padaryti viską, ką reikia. Neinant į detales. Galbūt, aišku, galima to sprendimo nedaryti tokio visa apimančio. Pavyzdžiui, kai kas sako, kad galime apsispręsti, kokiose srityse mes atpalaiduojame veto, o kokiose ne. Pavyzdžiui, sankcijos. Mes gal galime aiškiai pasakyti.

Kai įvedinėjama sankcija, gal mes čia galim atsisakyti, nes čia iš tikrųjų yra žiauru, kai dauguma šalių nori bausti kažkokį nusikaltėlį, o nusikaltėlis nuperka vieną iš mūsų šalių – paperka, nuperka, įtakoja – ir ji blokuoja. Ir mes negalime vykdyti normalios efektyvios politikos. Gal tai yra vienas iš sprendimų apibrėžti, kur tiksliai. Arba, pavyzdžiui, įgyvendinimas, nors ir dabar praktiškai įgyvendinimas bus po sprendimų su *qualified majority voting*. Bet galbūt, jeigu kažkam labai skauda, mes galime identifikuoti sritis atskiras ir dėl jų susitarti, bet judėjimas yra, manau, tik į tą pusę.

G. K.: Pereinant prie klausimo, ar būtų iš Lietuvos pritarimas, jei būtų kai kuriose srityse sprendžiant dėl bendros užsienio ir saugumo politikos pereita prie kvalifikuotos daugumos vietoj vienbalsiškumo, tai ministras Landsbergis yra sakęs, kad yra Europoje kalbama, kad galbūt reikėtų pokyčių reaguojant į Vengrijos stabdymą dėl šeštojo sankcijų paketo, tačiau vis tiek ministras išreiškia palaikymą vienbalsiškumui. Ir mes iš prezidento taip pat matėme palaikymą vienbalsiškumui, nors tuo pačiu ir sakoma, kad ir kitos valstybės įkaitėmis laikomos vienos narės. Tai kokia čia ta pozicija? Kaip ji atrodytų Lietuvos? Kaip Jūs manot?

Nr. 3: Kol kas niekas tos mūsų pozicijos per daug nereikalauja išreikšti. Kaip minėjau, tam ateis laikas. Kai instituciniai debatai prasidės, tada mes ją pasakysim. Tačiau aš manau, kad vasario 24 diena pakeitė mūsų mąstyseną gan smarkiai. Daugelio. Aš jaučiu, čia mano asmeninė... Aš negaliu kitaip to įrodyti, nes nėra formalaus kitokio sprendimo. Kad jei būtų tai šiuo metu svarstoma, tai būtų didesnė dauguma už veto atsisakymą.

G. K.: Vis tiek vyksta tos diskusijos, kaip suprantu, viduje Lietuvoje, kaip šitą klausimą reikėtų spręsti, kas Lietuvai irgi naudingiau, kokia ta pozicija turėtų būti. Pagal tai Jums atrodo, kad galima tikėtis palaikymo išplėsti kvalifikuotą daugumą?

Nr. 3: Žiūrint, kas kokį interesą Lietuvoj turi. Bet kiek aš suprantu, Seime iš visų paskutinių balsavimų nėra nė vieno Seimo nario, kuris prieštarautų Ukrainos įstojimui į Europos Sąjungą. Visi pasisako už, taip pat ir už NATO. Tai jeigu turime omeny tai, tai nebus įmanoma priimt Ukrainos į Europos Sąjungą nepadarius institucinių pokyčių. Šis institucinis pokytis yra vienas iš svarbiausių. Tą nuolat akcentuoja daugelis dabartinių Europos Sąjungos šalių. Turiu galvoj – senesnių. Žinant, kad derantis dėl Ukrainos narystės kiekviena šalis turi veto teisę, kiekviena šalis derybose gali užblokuoti bet ką, kaip mums buvo užblokuoti atominiai reaktoriai ar panašiai. Apibendrinus, nėra jokio šanso, kad Ukraina įstos į Europos Sąjungą mums neatsisakius šio veto. Tai dabar, sprendžiant iš to, kad jei kiekvieną Lietuvos politiką pastatyt va taip į tokią akistatą su tokiu klausimu, aš neabejoju, kad lietuviai padarytų sprendimą už

Ukrainos narystę Europos Sąjungoje, t.y. atsisakant šito principo. Aš tuo neabejoju. Tačiau kol kas formaliai dėl to neįvyko balsavimas nei Europos reikalų komitete, nei Seimo plenariniame, tai negalime teigti, kad tai yra mūsų pozicija. Aš tiesiog jaučiu taip, kad jei toks klausimas būtų, mes atsakytume taip. Ne visos partijos tam pritarė. Ne visos partijos jaučiasi galinčios formuoti Europos Sąjungos darbotvarkę. Manau, Tėvynės Sąjunga (konservatoriai) dauguma balsuotų už, su kai kuriais išsiskiriančiais balsais. Lygiai taip pat ir liberalai, gal net ir dalis socdemų. Bet kai kurios euroskeptiškesnės partijos, jos gal susilaikytų ar kažkaip kitaip balsuotų. Bet vėlgi, žinant, kad jeigu jos puikiai suprastų, kad čia yra pasirinkimas tarp Ukrainos arba ne, aš manau, kad mes jas irgi įtikintumėm.

G. K.: Jūs sakot, kad Ukraina kitaip negalėtų įstoti, nes būtų šalių, kurios priešintųsi jos priėmimui į Europos Sąjungą, jei veto yra?

Nr. 3: Būtų šalių, kurios tikrai priešinsis, jei nebus padaryti instituciniai pakeitimai Europos Sąjungoje prieš Ukrainai įstojus. Nes prieš kiekvieną Europos Sąjungos plėtrą, ypač didesnę, vykdomi instituciniai vadinamieji gilino darbai. Nepakeitus tam tikrų taisyklių, tik kiekybiškai plečiant šalių narių skaičių, mechanizmas gali užstrigti. Tai, kad jis stringa, įrodo Vengrija. Viena mažytė šalis, smarkiai įklimpusi į verslus su Rusija ir Kinija, šiuo metu gan sėkmingai stabdo tam tikrus sprendimus. Norint, kad mes būtume efektyvūs, prieš pradėdant derybas su Ukraina ir derybų metu kai kurios šalys narės padarys viską, o jos turi tokią teisę dėl vienbalsiškumo. Konferencija tų stojimo derybų yra tarpvyriausybė, tai veto teisė galioja. Bet kuri šalis yra derybininkė, Komisija tik suderina tą nuomonę, gali blokuoti tai. Ir tikrai atsiras šalių, kurios blokuos. Jos neblokuos pačios narystės, bet jos blokuos narystę, jei nebus išspręstos šitos tarpinstitucinės problemos.

G. K.: Vienas iš pagrindinių argumentų, kalbant apie tai, kad reikėtų išplėsti kvalifikuotą daugumą, jog jei bus daugiau šalių Europos Sąjungoje, tiesiog tas veto galimybės panaudojimas tik didės ir tada dar mažiau lankstus bei efektyvus sprendimų priėmimo procesas taps.

Nr. 3: Paralyžiūsis mūsų veikimas užsienio politikos srityje, o tai nėra logiška, nes mes plečiamės ir didėjame, kad turėtume didesnę įtaką užsienio politikoje ir geopolitikoje. Jeigu Ukraina mus priartins dar labiau prie Rusijos sienos, tai Rusija tikrai suras kam paskambinti tarp mūsų, kad blokuoti tuos sprendimus, jei šita taisyklė nebus pakeista. O jei ji bus pakeista, ji tiesiog negalės to padaryti.

G. K.: Kokiais konkrečiais atvejais Lietuvai atrodė naudinga, kad yra veto, kad yra vienbalsiškumas sprendžiant dėl užsienio ir saugumo politikos?

Nr. 3: Visi naudingi atvejai yra susiję su Rusija. Nes ne visada Europos Sąjunga išgirdavo mūsų nuomonę, tačiau, kaip minėjau, tai buvo daug naudingiau mūsų istorijos pradžioj, tai yra mūsų įstojimo į Europos Sąjungą pradžioj. Kai mūsų beveik garantuotai niekas neklausė. Šiuo metu būna visko, bet tokių atvejų yra žymiai mažiau. Tai pasveriant naudingumą, žinom, kad mes sugebėtume Europos Sąjungą daugeliu atvejų įtikinti be veto teisės, bet ta pačia veto teise gali pasinaudot mūsų priešininkai, kurie blokuoja tuos sprendimus, gerus sprendimus, kuriuos mes siūlome. Tai aš manau yra žymiai naudingiau Lietuvai šiuo metu priimti tą kitokį sprendimą. Laikas pakeičia tą naudą. Mūsų patirtis. Mes vis labiau išmokstame naudotis savo buvimu Europos Sąjungoje, mes sukaupiam vis didesnę potencialą kontaktų, mes esam patyrę labiau. Pavyzdžiui, <...> visada keldavo susižavėjimą mažytis Liuksemburgas, kuris buvo, palyginus su mumis, daug mažesnis, tačiau, kadangi puikiai mokėjo žaisti Briuselyje, kurį pats ir kažkada sukūrė, turėjo kažkada savo galvoj dešimtmečius patirčių, puikiai apžaisdavo savo tą interesą ir jį įgyvendino per Europos Sąjungos sprendimus. Liuksemburgas niekad nevetuodavo. Liuksemburgas visada sugebėdavo pateikti tą sprendimą. Tai mes dabar iki tokios stadijos bręstame. Paskutiniai dalykai, kurie, pavyzdžiui, jau čia iš paskutinių metų, kai mes pasinaudojom ta teise yra trąšos. Kai kurios valstybės dėl, suprask, bado pasaulinio norėjo atnaujinti trąšų eksportą iš Baltarusijos. Bet čia nėra jokio bado, čia tiesiog Lukašenkos noras pastorinti savo kišenę, kuri šiaip labai nukentėjo nuo visko. Tai mes tuo pasinaudojom, arba, tiksliau, grasiname pasinaudoti. Ir to užteko, kad tas klausimas neįsisiūbuotų. Tai aišku, politikoj nėra šimtaprocentinių sprendimų. Kiekvienas sprendimas gali turėti ir plusus, ir minusus, bet aš manau, žinant, kad mes siekiame istorinių pokyčių, tektoninių pokyčių Europos Sąjungai, kurie nebūtų naudingi Rusijai, o būtų naudingi mūsų sąjungininkams rytuose, tai mums apsimoka labiau stovėti daugumos pusėje. Nes būdami mažuma su ta blokuojančia Vengrija, čia yra gynybinė pozicija. Tu nepasieksi... Tai nėra efektyvi, tai nėra puolamoji pozicija. Besigindamas paprastai tu gali gal savo ar kažko kito kailį apgint, bet tu nesukursi nieko, kad yra būtina, pavyzdžiui, Europos Sąjungos plėtra į Ukrainą.

G. K.: O kokie konkretūs atvejai, kai buvo nenaudingas vienbalsiškumas Lietuvai?

Nr. 3: Visi sankcijų pavyzdžiai. Bet koks Vengrijos balsavimas sankcijų klausimais mums buvo nenaudingas. Ir tai paralyžiavo... Kirilo įtraukimas į sankcijas, Rusijos atominės industrijos įtraukimas į sankcijas, kurį blokuoja Vengrija, o mums tai yra gyvybiškai svarbu. Priminsiu, kad Astravas yra už

sienos, net du reaktoriai norimi paleisti, kuriuos stato tas pats „Rosatomas“, kuris ir organizuoja visus nusikaltimus. Bankai. Praktiškai griežtesnės sankcijos Rusijos atžvilgiu yra blokuojamos tam tikrų šalių, kurios yra labai artimos Rusijai. Tai palyginus žala, kurią jos padarė, su žala mūsų galimiems interesams yra nepalyginama.

G. K.: Kokių Jūs rizikų matote, jei nebus pereita prie kvalifikuotos daugumos bent kai kuriose srityse, o bus paliktas toliau vienbalsiškumas?

Nr. 3: Aš bijau, kad bus užblokuotas Ukrainos stojimas į Europos Sąjungą. Tiesiai šviesiai. Mums tai yra ypatingai svarbu. Čia dar dirbsim dešimtmetį su įvairiom paramom ir įtraukimais bei integracijom. Tai yra mums ypatingos svarbos uždavinys. Jeigu mes to nepadarom, Rusija labai ramiai gali blokuoti šitą procesą. Nes užteks vienos šalies. Vienos šalies. O tai yra labai pigu. Kodėl mes turim padaryt šį procesą tokį pigų Rusijai? Galų gale tai nėra tik Ukraina. Rusijos nubaudimai, teismai, viskas, kas susiję su Rusijos nugalėjimu, gali būt paralyžiuota vienos šalies. Labai neefektyvu tokiu atveju turėti tokius sprendimus. Užtektų vieno Kipro, vienos Maltos, vienos Belgijos, bet ko.

G. K.: O kokias rizikas matote, jei visgi išplečiama kvalifikuota dauguma kai kuriose srityse vietoj vienbalsiškumo?

Nr. 3: Tokiu atveju, jei vėl būtų grįžta prie to *business as usual* su Rusija, jeigu staiga visi panorėtų pataikauti jai, tai tik šiuo atveju yra pavojus. Tačiau aš taip nemanau. Aš nemanau, kad po to, kas įvyko, pasaulis gali grįžti į tuos pačius bėgius. „Nord Stream“ jau nebesutaisysi, energetiniai sprendimai po šitos šaltos žiemos bus visai kitokie, jau yra priimti sprendimai, kurie negrįžtami, kaip kandidato statusas, o gal net ir derybos greitai. Norint, kad tie sprendimai atsirastų, mes geriau su visa rizika, kuri gali iškilti, mes sutelkime visą savo dėmesį, kaip tas koalicijas ir daugumas formuoti. Jeigu mes norime, kad Europos Sąjunga padarytų istorinius sprendimus, rizikos, kurias šis sprendimas sukels, mano nuomone, yra žymiai mažesnės už tą žalą, kuri įvyks, jei mes tų sprendimų nepriimsim. Jeigu mes norime pokyčių, mes turime patys keistis.

G. K.: Jūsų manymu, kaip toliau visa ši diskusija Europos Sąjungoje plėtosis dėl kvalifikuotos daugumos išplėtimo. Matėme ir devynių valstybių sąjungą, ir Europos Sąjungos lyderių pasvarstymus. Ko toliau tikėtis?

Nr. 3: Aš manau, kad artėjant esminiam sprendimui dėl Ukrainos pakvietimo deryboms, kuris turėtų išryškėti šių metų pabaigoj, tai yra Komisija turėtų rekomenduoti Ukrainą deryboms, tada Taryba priima sprendimą. Bet aš tikiuosi, kad iki metų pabaigos tos derybos bus pradėtos. Tuomet iš karto prasidės spaudimas mums priimti šį sprendimą. Netgi galbūt prieš tai. Galbūt tos didžiosios šalys, puikiai suprasdamos, kaip tai svarbu mums, jos reikalaus prieš pat priimant tą sprendimą tam tikrų garantijų. Kad mes Taryboje išsipareigotume tam. Paprastai vis tiek Europos Sąjunga yra grįsta pasitikėjimu ir tie instituciniai pakeitimai nėra patys lengviausi. Paprastai yra dvi tarpvyriausybines konferencijas inicijuojamos. Tarpvyriausybinis reiškia yra visiškai išeinama iš Europos Sąjungos rėmų, yra tradicinis vienbalsiškumas. Kai nuo XVIII amžiaus laikų Vienos ten visokios konferencijos. Viena bus tarpvyriausybine konferencija dėl Ukrainos narystės Europos Sąjungoje. Vienas procesas. O šalia, manau, kad bus pradėta tarpvyriausybine konferencija dėl tarpinstitucinių pakeitimų. Kaip ji vadinsis, dar nežinau. Tikrai nesivadins jokiom ten konstitucijom kaip kažkada, bet pagilinimas, efektyvesnis darbas. Aš manau mes to neišvengsim.

G. K.: Manote, kad ten bus kalbama apie balsavimo taisyklių pokyčius?

Nr. 3: Taip. Nes, kaip pasakyt švelniau, dauguma Europos Sąjungos šalių, įskaitant Lietuvą, nenori naujų vengrijų. Mes jau atsikandom. Ačiū. Jeigu Sakartvelas dabar pozuoja nuotraukose su Vengrija, kokie jie panašūs, kokie fantastiniai, kaip jie nemėgsta tų vertybių liberastinių, atsiprašau. Na, visais būdais rodo opoziciją, pavyzdžiui, neįveda sankcijų Rusijai tas pats Sakartvelas, ar Vengrija išsidera galimybę toliau prekiauti rusiškom dujom. Tokių matijošaitišku instinktų yra pas daug ką. Bet to mes nebegalim pakęsti. Europos Sąjunga strigs. O kas, jei Ukraina tampa naująja vengrija? Su tokia galia ir institucine, ir ekonomine, arba susijungia šitoje srityje su Lenkija, kuri jau dabar rodo tam tikras problemas, kurias šiek tiek apgesino karas. Bet kas, jeigu visas blokas šitų šalių susijungia ir pasiunčia didžiąsias šalis ir blokuoja sprendimus. Viskas, Europos Sąjunga įstringa. Europos Sąjungos mechanizmas nebeveikia. O tos šalys tikrai nenorės to. Net ir Briuselis, ir institucijos, kurios nori efektyvumo. Tai mes patys, kurie sakom, kad Ukrainos įstojimas pagerins, padidins Europos Sąjungą. O kas jeigu paralyžiuos? To negalim sau leist. Mes visi paralyžiuosimės. Tai aš manau mes tikrai surasime galimybę. <...> Kol kas lenkam tai yra viena iš galimybių išmanevruoti, bet aš manau, pasižiūrėsim, kas bus su rinkimais, kas ten įvyks Lenkijoje. Mes visi išmukti turime ir suprasti, kad Europos Sąjunga yra mūsų šeima. Ir jeigu mes manome, kad išgyventi šeimoje, santuokoje yra įmanoma nuolat blokuojant partnerį ar partnerius, tai čia *no go*. Tu turi derinti interesus ir surasti sprendimus, o tam reikia pakeisti institucinius sprendimus. Nes dabartinė veto teisė yra... <...> Ar jūs

įsivaizduojat gyvenimą santuokoje, kai tavo pagrindinis tikslas yra blokuoti tavo sąjungininkų veiksmus? Tai nėra toliaregiška. Tai gali suveikti tam tikrą laikotarpį, tam tikrais klausimais, bet jeigu tai tampa taisykle, tai santuoka byra, Brexit'ai atsiranda, o tada mes liekame prie suskilusios geldos. Mes sau to negalime leist. Ukrainiečiams tai irgi yra viena iš dviejų alternatyvų. Išgyventi Europos Sąjungoje arba NATO. Tai, manau, ir jie bus suinteresuoti mus paremti dėl to ir jie padės mums įkalbėti lenkijas ir kitas, kad jie atsisakytų šio principo. Nes tai bus labai svarbu dėl jų įstojimo.

4. Pusiau struktūruotas interviu: Pašnekovas nr. 4 (Latvija)

Interviu su Latvijas užsienio politikos sprendimus priimančios institucijos atstovu (toliau – Nr. 4)

Interviu su autore (toliau – G. K.), interviu vyko nuotoliniu būdu.

G. K.: How do you understand the main idea of unanimity in the Council of the EU?

Nr. 4: Official Latvian position is formulated through the Government and so on. It's a very formal procedure with the assignment of our Parliament. President has his opinion and vision how this question could be moved forwards and the main reason been that the EU we are ... is general open to enlargement of the EU to countries which are meeting the reform criteria that EU is setting. We ourselves have had a very good experience with it and therefore we think it's a good driver for reform elsewhere. The bigger EU will get, and already now we see, but especially when we have some larger countries join. One day Ukraine we really hope and the Western Balkan countries are already in the queue. Obviously this type of decision-making that we have now is just going to eventually grind to uphold. The question is how to make a decision-making more efficient but without changing the treaties because we see that there is absolutely no appetite for opening up to treaty change at this stage that would be... There is seriously something no one wants to contemplate. It's a question how to do this without treaty change. Our official position is that unanimity should be preserved in general. We are open to some tweaks somewhere but it should generally be preserved. It's a very important factor that gives member states confidence that their interests will be protected if needed to be.

The veto needs to be preserved but its misuse needs to be tackled because it's an open secret that countries sometimes veto an issue not because they have anything against that particular issue in principle but because they use it as a bargaining chip for something else. And that's misuse of the veto that's not how it should be applied. To prevent, to minimize this misuse president Levits has this proposal and he has mentioned it to several leaders including von del Leyen and Charles Mishel and various national leaders. There is general agreement that this is something that we could look at so a way forward or a way out. And this is do no harm principle which means that if a country is vetoing a particular issue it has to provide very strong objective arguments why it is using this veto, why it will be harmed by a particular decision made by all the others. It has to be approvable and these arguments are put for examination for others. There are some thoughts maybe there should be some sort of judicial... one of the courts maybe should look at these arguments. Others think maybe it should be

more political who decide whether the arguments put forward this particular vetoing member state are valid. And the decision is made after these arguments if its valid or not. This is something that he believes would help and this would not need treaty change, it probably needs some kind of – and it's a very old fashion way to say – a gentlemen's agreement. Informal peer to peer agreement or in general cultural agreement that this is what is done rather than misusing the veto as bargaining chip.

G. K.: As I understand Latvia's President's position is that he supports unanimous voting but suggests how to secure the efficiency of the voting. Would Latvia on some conditions agree that the QMV in the Council would be extended in some areas (Common Foreign and Security Policy)?

Nr. 4: We want unanimity to be maintained. Sometimes the decisions are slow but even there are fears that we cannot reach unanimity, it has been possible. For example, sanctions packages. So that means that everyone is on the same page, everybody is on board. And that is a very important message to the outside world. We want to maintain unanimity where it is already but president Levits is proposing this mechanism which could produce the abuse of the veto.

G. K.: What risks do you see if unanimity wouldn't be preserved?

Nr. 4: For smaller countries like us once you get into the wights of votes and so on there is a larger risk of being outvoted. That's an obvious one. And also the messaging that goes, especially in foreign policy, is divided and not everyone's heart and mind is in this decision thar was made. So divisive. To protect our fundamental interest just in case we do want this to be unanimous.

G. K.: What risks do you see if voting rules wouldn't be changed?

Nr. 4: If it stays te same, of course voting weight changes and if we have some new member states coming, especially some larger ones, they will tip the balance and I think its not so much we that are concerned. It's probably more some of the larger member states which currently have quite a large say or large weight in QMV system. This would be decreased one larger countries such as Ukraine eventually come on board. So for us perhaps the risk worries us less but we want to stay with this emergency break on this system just in case. We certainly don't want to misuse this veto and therefore do no harm idea that you have to prove why your veto is objective.

G. K.: In which cases unanimity is beneficial for your country? For example, what instances could you mention?

Nr. 4: The sanctions regime, questions on enlargement. We are satisfied with the system as it is right now except that we recognise that there is already sometimes the veto is not being used quite for its intended purposes and with the enlargement of the EU the risk of this could increase. We are offering an informal mechanism to prevent that.

G. K.: Could you name any instances when unanimous voting was not beneficial for Latvia?

Nr. 4: No, because if it had been not beneficial we would either have veto if unanimous or QMV look for partners likeminded countries. The most obvious ones always have been Estonia and Lithuania. Usually our interests are very similar if it's something that affects region in particular. And we find likeminded partners and look for ways to avoid any decisions that are not favourable to us. Generally we are satisfied with the current system but we see that with enlargement this could eventually become too unwieldy.

G. K.: How would you explain the example when it was difficult to agree on sanctions because of Hungary? There were many critics who said that unanimous voting is harmful for the Council, for the EU.

Nr. 4: This is a case when Hungary is blocking a decision and this do no harm principle would be useful and Hungary would have to prove why a particular sanction is truly hurting its national interests. We have seen some.. In terms of energy supply they are still dependent on Russia and the transition arrangements. I understand their argument is they need some more time.

G. K.: In your view, what are the prospects for the further discussion on QMV extension in the Council of the EU?

Nr. 4: I think everybody is more concentrated on more immediate questions as Ukraine and such. I think this is really going to come up when the next enlargement actually approaches and becomes imminent and we'll focus on the question on weighting. Whether the enlargement happens one by one or whether it happens like big bang like we entered. There is a one change of rules rather than bit by bit. I think this is still up for discussion and the discussion hasn't really started yet in a very serious way between member states because there are other more urgent questions at the moment. But this is

something that in long term is totally relevant if the EU is going to enlarge and the system will need to be more efficient.

5. Pusiau struktūruotas interviu: Pašnekovas Nr. 5 (Latvija)

Interviu su Latvijos užsienio politikos sprendimus priimančios institucijos atstovu (toliau – Nr. 5)

Interviu su autore (toliau – G. K.), interviu vyko nuotoliniu būdu.

G. K.: What are your thoughts on unanimous voting in the Council of the EU in foreign and security policy. How would you explain why unanimous voting was chosen and why is still being used?

Nr. 5: Common Foreign and Security Policy is rather sensitive issue and in terms of this specific European Union unique rule where member states preserve their sovereign right to safeguard how to reach this balance. Some matters require possibility of member state to decide difficult issues for them. It's a reality. We could not evaluate it as not good. Of course there are some in regard of speed of decision but nothing is invented better so far.

G. K.: In which cases unanimity is a preferred voting rule. What instances could you mention that were beneficial for your country?

Nr. 5: I don't want to mention one of the areas. I already discussed with balancing issue. So far Latvia was not compelled to use veto so it tells that compromise is the preferred mode of decision-making in European Union. And also in Common Foreign and Security Policy.

G. K.: Latvia just has in mind that it has such a possibility to use veto?

Nr. 5: Yes. But so far it was not ... to use this.

G. K.: Where there some cases when Latvians were thinking about the possibility to use it's veto if there would be some suggestion? For example, Lithuania recently said that it will use veto if there will be incentive to lift sanctions for Belarus. Are there similar instances for Latvia?

Nr. 5: For Latvia we haven't use this categorical and maybe public statements. We didn't use this tool.

G. K.: Another question is about negative effects of unanimous voting rule. Maybe you can mention instances when it's effect on Latvia or Latvia among other countries is negative?

Nr. 5: We were not really happy... we have sanctions but SWIFT. It was also under veto and in some areas which could be problematic for some countries it was reality and the reality that we have to strike a balance and to find a compromise. Maybe sanctions are not so tough as it could be but unfortunately it's the reality. But we are also not ready to abandon this practice because we could not exclude that in the future. We also have some not very good influence by some decisions and that's why it's better for all member states to have this voting rule.

G. K.: Would you agree that qualified majority voting would be extended in Common Foreign and Security Policy instead of unanimous voting. From your previous words I understand that Latvian position is that it would not agree with that.

Nr. 5: I wouldn't say that. First of all we have no official position on that. But so far we are not ready to promote this idea. We are ready to discuss it and in more detail but we are nor ready to promote and provide examples where we have this. As you probably know, a lot of possibilities provide already existing treaties, so called passerelle clauses. And even these clauses haven't been activated so far. It also is a signal that politically it is not yet ready.

G. K.: Why do you say that Latvia is not currently ready and do not want to promote this idea of qualified majority voting extension?

Nr. 5: I think it's natural that any member state want to safeguard it's national identity and it's sensitive areas they want to have right to decide themselves.

G. K.: What should change that Latvia would consider changing its current position? That Latvia would say: it's time to change the rules, it's not efficient any more and we are ready to agree that it needs to be changed.

Nr. 5: I doubt that it will be just Latvia's decision. It need more voices in European Union and so far in the Council states are not ready to part with their veto rights.

G. K.: Olaf Scholz, Ursula von der Leyen support the idea that unanimity is not always the best voting rule and maybe it should be changed. Do you have discussions in Latvia on this topic?

Nr. 5: Internally as I mentioned it is all connected with the idea of future Europe and how to draw a line and make this idea of even closer union progress. Now of course some think thanks in Latvia also are considering different possibilities and take into account that European Parliament is very popular now to call to federal Europe. You are doing an academic research and politically this step is not ready now.

G. K.: What risks could you mention if qualified majority voting would be extended instead of unanimity to more areas of Common Foreign and Security Policy?

Nr. 5: It could sound paradoxically but the risk of even more division. Because these voting rules are aimed at uniting member states. And if we provide more possibilities to overvote some country we will have only division among us. That would be not very good for strength of our Union.

G. K.: It's a fear of small states in the EU to be outvoted because smaller states have less influence if there is a qualified majority voting.

Nr. 5: Yes. Qualified majority voting structure for all the Baltic states population criteria is not very attractive. But nothing is invented better than this. We have to find compromise also as regards our rules of decision-making.

G. K.: Do you see any risks if voting rules wouldn't be changed?

Nr. 5: Risks could not be excluded but if we cooperate in a good manner then all difficulties could be overcome and the main aim is to reach this compromise. We need to live in reality. So far imminent risks that would make us become more vocal about the necessities to pass some QMV in certain areas. I am not sure.

G. K.: What are the prospects of further discussions on qualified majority voting extension in the Council of the EU? What could we expect in the future?

Nr. 5: From the history of development of the European Union we can see that step by step we are reducing the areas where veto is used. And European Union competence is becoming wider so it all depends on political will and let's see the discussion among our leaders are happening. To the previous question when you asked about risks there are also ways how to overcome some problems in this

regard I could not say that it's bad practices but sometimes it's items ... you can have this stick and carrot. Legally we have this situation and rules of the game and we have to stick with them.

6. Pusiau struktūruotas interviu: Pašnekovas Nr. 6 (Estija)

Interviu su Estijos užsienio politikos sprendimus priimančios institucijos atstovu (toliau – Nr. 6)

Interviu su autore (toliau – G. K.), interviu vyko nuotoliniu būdu.

G. K.: What are your thoughts on unanimous voting in the Council of the EU? There are many discussions among academics, politicians and so on.

Nr. 6: The European Union has been developing: deepening its integrations and enlarging in the course of its history. The voting rules have also developed a lot. With more or less every treaty change there has been decisions to use more qualified majority voting. But there are some areas where unanimity is still kept. These are the ones which are fundamental to member states. Areas where they feel that are too sensitive or too important to have a risk that you will be given in the minority and your voice will not be heard. This is Common Foreign and Security Policy but also taxation, social affairs, and, for example, enlargement policy. Fundamental issues where member states want to remain the strength.

It always has its challenges because when we work with qualified majority then the pressure to arrive at the compromise is much bigger. Everybody wants a solution which is a compromise that everybody can live with. A lot of work is being put into it. But everybody's interest also is negotiations with this mind that the thing also has to be a compromise. Otherwise they will risk of being in this small minority in the corner and if you do not really have a good position it's your loss. This facilitates arriving at decisions and I think it works most areas. From Estonia's point of view there have been very few cases where we have actually voted against something. In most cases we have always found... I am talking about the general decision-making in the EU. In general we have seen that even if we don't like enormously some outcome and we're not completely satisfied but we can live with it.

In some instances, for example, the road package where we voted against. I think probably Latvia and Lithuania as well and several other countries. But we did not have enough to really block it. And we were dissatisfied with the solution. If you know the case that was about the rules for the transport providers that the truck center return to a home state and return to Estonia is the hardest, but Latvia and Lithuania as well. If they want to work, for example, in France but then return regularly it's a big burden and not very good for environment either. This was something that we voted against but it's very rare.

When we come to the areas where we use unanimity like CFSP which we work with the most, that is about defining foreign policy positions and what is position of European Union. Indeed there have been cases when because of one or two states it was impossible to adopt a position at all. At the same time thinking that theoretically we could have QMV decisions in CFSP but it would definitely have its drawbacks as well. These are issues which countries talk about globally and the directions with other states they discuss in the UN, for example, and just imagine the situation when the EU position that is adopted by QMV and at the same time there are some dissenting states who will also make their opinions heard. It would create a lot of confusion about in the third countries what is EU actually about if it cannot speak with one voice. So it definitely would have a big drawbacks too.

The benefit of unanimity voting is the fact that you can really say that there is EU united behind one position when something is agreed. For example, how EU has condemned Russia's war against Ukraine with one voice. How it has adopted the sanctions with one voice. This is actually strong argument in itself showing the unity and showing the strength of the EU position. And if there would be some dissenting member states, for example, if the position would be adopted with QMV and someone would be with different opinion it would create again a lot of confusion. We know that this confusion and some divisions are something that some third countries are very clever to use for sowing their misinformation and feeding any cleavages and divisions that are there.

The situation is as it is that unanimity has its drawbacks. In some cases the EU hasn't been able to formulate a position on China in couple of cases or Russia. These examples especially come to mind but let's say all in all this is still a powerful tool.

G. K.: In which cases unanimity is a preferred voting rule? Could you mention some instances when unanimous voting was very beneficial for Estonia and the EU in general?

Nr. 6: I would again stress this example of EU's position towards Russia. It is very beneficial that it is united position. I think question regarding China is very important. That we speak with one voice when we formulate common policy. I think all these are big questions actually globally. It is the EU's interest that its voice is being heard stronger and unanimity makes the voice carry much better.

G. K.: In which cases it was harmful when unanimous voting was needed and Estonia thought that this time it's not OK that we have to decide unanimously?

Nr. 6: There are some cases where we think that it's a pity that one country can use veto. You could say that sanctions sometimes could be stronger and perhaps some other positions as well. On the other hand there is really essential interests from some member states. For example, in energy – regarding energy sanctions. It's true that states are not exactly the same position and some depend on Russian energy still much more and are not able to replace as quickly as necessary. If we would just leave them aside and adopt stronger sanctions by QMV, that would mean that they would be cut off from gas completely. Would that be right? I don't think so. I think we have to take this essential considerations into account. Although sometimes with regard to some decisions we would like to go further. Maybe the QMV would allow us but it's a double edged sword.

G. K.: From your point of view, I can understand that Estonia supports unanimity in the Council of the EU. Former Foreign Minister expressed this support but current Foreign Minister Tsahna said that in general he supports unanimity but the block should consider consensus minus one country. So when one country is holding cack decisions it would be possible to adopt policy. How could you describe Estonian position on unanimous voting and on what conditions Estonia would agree that QMV would be extended in Common Foreign and Security Policy?

Nr. 6: When you look at the treaties there is actually already possibility of constructive abstention. This is already there. Of course it would require the one who goes for this abstention to actually be constructive. I think we have to be open to discussions whether if different possibilities. It's clear in any case that to have any change in the system we would need unanimity. We would need to be all at the same opinion that we would be ready to give up unanimity in one or other instance. It's always a political discussion. But Estonia is supporting this consensus based approach. And of course we would hope that if there are single countries who are not in favour of they would use this constructive abstention. But we are ready to hear the opinions of other member states and see what other options could be there. There is a group of ambassades that initiated ... closer group working on QMV – France, Germany and all together nine countries. They just made a statement today that they are determined to work on more QMV in Foreign and Security Policy. It is always about process and discussions and we'll see. But whether I would see that it is very likely that we would arrive at unanimity consensus among member states that we should change voting rules, introduce the passerelle clause and other change, I personally do not see that this would be likely.

G. K.: Researches at the University of Tartu published a report last year and urged Estonia to drop it's position and support scraping the unanimity position in case that decision-making would be easier in crises like current situation. How would you explain why the Government and politicians of Estonia do not listen to that and still hold their position that unanimity is beneficial and you should stick with that?

Nr. 6: We want strong Foreign and Security Policy. And we believe that unanimity underpins stronger Foreign and Security Policy because the EU's voices are much more clearly heard around the world. Of course we have to work. All of us together with other member states to arrive at the positions. And we need to have strategic discussions in Foreign Affairs Council and in European Affairs Council so we come closer on these essential questions. The discussions are ongoing and we are following with interest.

G. K.: What risks could you name if QMV would be extended in more areas of Common Foreign and Security Policy?

Nr. 6: It's hard to formulate exactly but of course as a smaller member state we know that in the QMV voting we need many likeminded countries in order to define ourselves a position. It's the rule of 55 per cent of member states and 65 per cent of population that needs to be behind the decision on QMV and at least half of member states. We have to play with the number of member states that have to be 13 member states, if I am calculating well right now, looking from our side. If there is some position that we cannot agree with then we would need many allies to actually block this. The likelihood of such a situation might not be huge but we don't know exactly. We don't know how things develop in the world and we believe that unanimity has important benefits as well.

G. K.: Do you see any risks if the voting rules would stay the same in this matter?

Nr. 6: The risks are that because of some member states decisions cannot be taken. That EU cannot formulate position on one or other topic. That's of course not very good but to find an ideal situation is not easy.

G. K.: There are many politicians and scholars who say that enlargement is one of the risks when we have unanimous voting in the Council. What could you say about that? For example, if Ukraine and other countries would join the EU in the future.

Nr. 6: The EU has gone through few major enlargements. From six we have arrived at 27. For example, in Common Foreign and Security Policy we have always had unanimity. So far it has not changed so dramatically. I would say that EU is still able to conduct an effective Foreign and Security policy. Unanimity plays a role in that. Whether with addition of other countries it becomes more difficult. Yes, of course the more you are, the more descending possibilities there can be. But whether there would be, for example, Ukraine or other former Eastern Partnership countries or Western Balkans... whether at the same time and how many there would be altogether. All these questions are right now very open. We have not really discussed that properly. What it would mean it is not very clear how the next enlargement would take place, how many countries it would involve. Perhaps there is a need to discuss it but it's not so urgent that it would need to be discussed and decided straight away now. It does not necessarily mean that there is a big change in the ability of the arriving at the common positions if one country enters.

G. K.: What are the prospects of further discussions on QMV extension in the Council of the EU. What could happen, how will these discussions evolve and what possible decisions could be in the future?

Nr. 6: I think these discussions will go on. I think that this new structure of nine member states... I saw briefly that they initiated kind of a Friend of QMV in CFSP group. I think this shows that the discussions will definitely will continue. At the same time whether I see that there will be a decision taken any time in the foreseeable future, I really have difficulties to believe so. It would need to be unanimity for that and nine countries are exactly only one third of member states. So arriving at 27... well, I mean, time will show but I don't see it happening. I don't think so. But the EU has of course evolved in the past as well so it's hard to say for a longer time period and longer future perspective but right now I don't think so.

7. Pusiau struktūruotas interviu: Pašnekovas Nr. 7 (Estija)

Interviu su Estijos užsienio politikos sprendimus priimančios institucijos atstovu (toliau – Nr. 7)

Interviu su autore (toliau – G. K.), interviu vyko nuotoliniu būdu.

G. K.: What are your thoughts on unanimous voting in the Council of the EU? There are many scholars and politicians who explain it but what do you think about it?

Nr. 7: In the area of CFSP Common Foreign and Security Policy. I guess the main reason why we have this laws to really built strong united position in foreign and security policy that everybody would agree and then this policy is for all of us. This law at the relatively calm and non-turbulent periods of foreign policy or relations but as soon as we have seen rise of China and much more certain China and of course aggressive Russia and the war in Ukraine, we see more and more serious cracks. I am not saying cracks but deficit in this formula because we have not been able to be as strong condemning violation of human rights in East Turkestan and Uighurian area and Hong Kong. As we know Hungary has been playing different role. Hungary has been country which has blocked some key positions on sanctions against Russia during last year.

This is very good and right question. Should we keep going with very same sort of unanimity procedure or should we change something. Estonian Foreign Affairs Committee commissioned one or two years ago from Tartu University analysis about the very same question. And they did a similar sort of job interview with also diplomats of Estonia and other countries' politicians as well. And they came out to basically with conclusion that we should start to consider to change our position.

Estonian government made very clear position still after that that we are going to stick to this consensus based rule. But I know that more and more people who would like maybe to consider at the beginning sort of consensus minus one approach when it comes to let's say question of human rights, sanctions and something like that.

Of course it's more countries like us. We all also always kept this as a kind of key element for us to make influence on foreign security policy of European Union thinking that maybe we are not having this sort of veto right than Western countries, then bigger European countries could kind of run over us when it comes to question... let's say the policy towards specifically Russia for instance. But this is certainly the time when we have to reconsider what we can do because it doesn't work well as we see. As I mentioned also Hungary for instance.

G. K.: You mentioned that at the beginning of this year it was announced that Estonia supports unanimity but your new Foreign Affairs Minister mentioned the same consensus minus one idea. At the same time you claim that more and more people are likely to agree that the rules have to be changed. How would you describe the position of Estonia towards unanimity in the Council of the EU? Maybe there are some conditions that would affect the decision to support the extension of qualified majority voting?

Nr. 7: We still need more serious debates both political and diplomatic internal debate on that. So far this has been relatively easy to say let's keep as we have it right now. This is kind of safe way to handle the situation. But right now nine countries came out with idea that maybe it is time to have qualified majority voting for CFSP as well and among them there are Finland and other countries. Definitely we have to have our arguments and better position on this not only that we are small and we are afraid to be overruled but at the same time we are interested as well that Common Foreign and Security Policy is more efficient than it is right now. More robust less. And we have to agree on a lowest denominator. I argue myself that year ago and this was after 24th of February 2022 when full scale invasion has started that nowadays it is clear for many countries that Russia is existential threat to that kind of special negotiations with Russia... it doesn't kind of work out and probably we have better opposition as a country in the EU as well to argue better for common policy even at the time we could have quickly qualified majority voting. Sometimes I think that QMV in CFSP I guess it should make countries more active in terms of diplomacy as well. It pushes you to be more, first of all, active support for your ideas but also you have to prepare better arguments why you support one or another idea. Because if you have this consensus based policy then it's got to be easy. You can be lazy in a way you know that you can stop everything. And ok you don't want to be the last one or the only country but still it doesn't really demand a lot from you.

But there are minuses as well. Because you don't know if one of the bigger countries will turn in politically in the future. Let's say if we could have France with Marine Le Pen as a president or Jean-Luc Melenchon who is very pro-Russian. Then this qualified majority voting would keep quite good possibility for this kind of politicians to use it and to change policy where we have little to say. Pluses and minuses are there and if we are going to change something, we have to do it step by step and probably as you mentioned this consensus minus one is one of the first possible steps that we can do.

G. K.: Could you explain why current position is to support unanimity while Lithuania and Latvia they are more silent about this. They talk about it but Estonia is more vocal.

Nr. 7: I don't know. If you ask me, I wouldn't do that. This was a decision of our Ministry to bring it to the Government and to make it even better known. I would be a little more diplomatic on that. It's not so black and white. This is why we actually as Estonia we commissioned this analysis. I know that our Foreign Ministry people thought that this is going to be very sensitive political issue and quite nasty debate or so. But it wasn't. In Estonia, Latvia, Lithuania mainly in foreign security policies quite well consensus policy. But we need to discuss that. And our new parliament we only started our work. Definitely this question will come back to agenda. We'll see. But Minister has his opinion. How it can be materialized is another question but at least we should be little more open to discuss rather than to say no, we are strongly on our position and that's it.

G. K.: What is the main reason for that need to be open and discuss about the consensus minus one idea?

Nr. 7: For small country like Estonia it is incredibly important that European Union defending our interest on a global arena should be stronger in terms of not only saying but also implementing foreign policy activities when it comes to existential questions both threats from Russia and China and the situation in the Middle East and Africa and so. It's not a problem if you easily can find that consensus but specifically in case of Hungary has pushed us all to rethink does this kind of current formula allow us to be bold enough and strong enough. Definitely the answer is that not. So this is what we at least should consider or reconsider our position. And definitely not only alone but I think very important here is to consult with Latvia and Lithuania as well. What should be now our common interests because we have very similar foreign policy goals and interests.

G. K.: What risks could you mention if qualified majority voting would be extended in the Council of the EU? You mentioned the issue of small countries but maybe there are other aspects as well?

Nr. 7: The risks obviously are there. European Union is not sort of organization that does not have its internal dynamics. Political dynamics. We have elections in the countries and if, for instance, in Germany... this is theoretically possible but if Die Linke and AfD would make a coalition as Russians would like to see, then obviously such a powerful country like Germany and as I mentioned Marine Le

Pen and Melenchon – one of them would be a president in 2027 – that would give them definitely QMV power that could damage our national interests. And then we could lose opportunity to make an impact. But it is just theoretical example what can go wrong from my point of view. But again at the same time we are confident members of EU already enough and we know how the system works. Perhaps we should be not so fixed but at least open for analysis and discussion.

G. K.: What risks could you mention if voting rules would stay the same?

Nr. 7: If there is unanimity, then each country can block decision on declarations, sanctions and that we have seen. That sanctions on Russia are not so strong as we'd like to see. For instance, Hungary blocked some oligarchs and patriarch Kiril into sanctions persons list. Or statements on China. You get out much softer line of foreign policy than what you could get perhaps when you could use QMV. As you know, 80 per cent of decisions within the EU can be made also by QMV but it's not so often used. It's just possibilities there. And that doesn't mean also that if you have QMV in CFSP it doesn't mean that every time there is a voting. Is only voting probably when some countries are going to block or say that no, we are against. In the end of the day it's difficult to fully predict what will work but at least practice where countries understand that better is to find consensus when really every country is behind. For instance, think about policy towards Russia is better to have everybody behind than just two thirds or so. I think this is natural that consensus seeking policy will stay anyway even if QMV is there.

G. K.: You mentioned instances when unanimity was harmful. Could you also name some instances when unanimity was beneficial for Estonia?

Nr. 7: It's difficult to recall immediately. Maybe in 2021 it was not only Estonia but together with Latvia, Lithuania and I guess also Poland, but all three Baltic nations we stopped Merkel's idea to go and visit Putin together with Macron right After Biden's meeting with Putin in Geneva in June 2021. That was kind of situation that not on European Council meeting but that was one of examples from very recent times. But again we had prior to full scale invasion of Russia against Ukraine. For instance, Germany blocked civilian mission to Ukraine in 2021 so it's again you can see pluses and minuses about that.

G. K.: In your view, what are the prospects of this further discussion on qualified majority voting extension in Common Foreign and Security Policy in the Council?

Nr. 7: I don't think that we are going to see some changes any time soon. Because there are strong supporters of QMV but also stronger opposition to that as well. Including currently Estonia. As far as I understand the similar point of view is also in Riga and Vilnius. But there are possibilities. There are number of examples that we need to discuss how to do it in a way that for the country like Hungary is not so easy to block common policy. For instance, when it comes to enlargement issues and negotiations with Ukraine in coming months that's I see a very critical moment. Hungary's position on Ukraine was very negative and again if we want to have smooth integration which is obviously our interest, then we have to be sure that those mechanisms, which are in place in European Union, they serve that we could move on without any kind of political games or vetoes. Hungary unfortunately we could see that Russia has some veto right on certain issues. And this is what we have to eliminate.

G. K.: Enlargement is one of the arguments against unanimity because when there are more member states it could be more difficult to make efficient decisions.

Nr. 7: Absolutely. We have seen that a number of countries have blocked opening negotiations with Western Balkans. Fight for better and more united and stronger Europe is only beginning. This is something that new dynamics what we see in eastern part of Europe today and eastern northern parts of Europe. That would definitely give some different energy in some kind of the EU structures and how CFSP will be built up in ten or fifteen years from now. It's all open and definitely Germany and France they are worried about that this Franco-German leadership might be challenged from the east of Europe. But this is normal. This is what really makes EU stronger and more competitive in terms of global level as well. It's probably biggest challenge in terms of Common Foreign and Security Policy for Europe is nor even Russia. It's China. And that will be definitely the biggest issue we see today. These 14+1 or 15+1 formats are still in place and there are different attitudes from Paris to Tallinn how to handle China policy right now. For that also would be beneficial... this is good case study for this particular matter as well. To understand what is better QMV or consensus based approach in CFSP when it comes to China policy.

Reziუმé anglų kalba

The research paper *Unanimity in the Council of the EU: The standpoint of the Baltic States* examines the Baltic States position on unanimous voting in the Council of the European Union when decisions are being made toward Common Foreign and Security Policy. The unanimous voting when all the Member States have their veto right prompted a lot of criticism among the leaders of the Member States as well as the heads of the European Union institutions. The public discussions in media, conferences, and other formats are even more vocal when Russia started the full-scale invasion of Ukraine. There were difficulties for the European Union to react and adopt strict sanctions for Russia because Hungary used its veto right. These issues led to a discussion of whether the unanimous voting is still relevant in the context of the new reality and crises. Despite criticism, most of the Member States declare support for the unanimity or abstain from declaring the position. The Baltic States are among this group of countries. The aim of this study is to reveal the reasons why Lithuania, Latvia, and Estonia support unanimity in the Council of the European Union and how decision-makers from these countries evaluate the challenges created by the requirement of unanimous voting.

Based on anonymous interviews with representatives from the decision-making institutions of all three Baltic States, it is declared in the paper that the advantages that unanimity creates are more valuable for Lithuania, Latvia, and Estonia than the risks and damage created by this voting rule. Interviewees claim that the veto right secures their national interest and is a valuable tool for negotiations because as small Member States, they are not very influential in case of qualified majority voting rule. Moreover, the representatives claim that one of the most important aspects that are created by unanimity is the unity of the European Union. In case of abandonment of veto rights and the extension of qualified majority voting in Common Foreign and Security Policy, interviewees express fear that their interests would not be safeguarded, and small countries would be outvoted by more influential Member States. In case of risks that would be created if voting rules do not change, the representatives of the Baltic States are convinced that Ukraine would not be able to join European Union because some countries would try to avoid more difficulties in the decision process. This is the main reason Baltic States are open to discussion and certain that current discussions will continue.

In this paper, the explanation of the decision-making process in the Council of the European Union and the positions of Member States are based on the veto players theory by George Tsebeli. This theoretical approach suggests that a new veto player increases policy stability. In this

case, it might be more difficult to change the status quo. The veto players theory also suggests that the higher the voting rule threshold, the more policy stability is established. G. Tsebelis claim that in the context of various crises, the Council of the European Union cannot be efficient enough to react to the fast-changing environment. In this case, this argument explains the reason why the Baltic States do not deny the necessity of discussion, mainly due to Ukraine's membership in the European Union.

The research can be developed by analysing the positions of more Member States who are not very vocal supporters of the extension of qualified majority voting to evaluate the main reasons countries abstain from expressing support for institutional changes in the European Union.